

1944 yılı Millî Korunma Bilânçosunun gönderildiğine dair Başbakanlık tezkeresi ve Sayıştay Komisyonu raporu (3/236)

T. C.

Başbakanlık

Muamelât Genel Müdürlüğü

Kararlar Müdürlüğü

Sayı : 32 - 39,6 - 1638

17 . V . 1948

Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına

1944 yılı Millî Korunma Bilânçosu ile buna ait Umumi Murakabe Heyeti raporunun ve ilgili bakanların mütalâalarının, ilişik olarak sunulduğunu saygılarımla arz ederim.

Başbakan
Hasan Saka

I - Genel Durum

1944 yılı Millî Korunma Umumi Bilânçosu ile kâr ve zarar hesapları üzerinde Heyetimiz tarafından yapılan tetkik ve murakabe neticelerini ihtiva eden raporumuzu, Millî Korunma Kanununun maddesi 51 nei maddesi gereğince, saygı ile takdim ediyoruz :

Millî Korunma Kanunu tatbik mevkiine konulduğu tarihte, her takvim senesine ait bilânço ve buna mütaallik Umumi Murakabe Heyeti raporunun, ilgili bakanlıkların mütalâaları ile birlikte hesabın taallük ettiği senenin hitamından itibaren en geç altı ay içinde Başbakanlık tarafından Büyük Millet Meclisine gönderilmesi cap etmekte idi. İlk yıllara ait umumi bilânçolarla raporların hazırlanarak Meclise sevki için yukardaki mehlin üç dört misli müddet geçmiş olduğunu müşahade eden Umumi Murakabe Heyeti Başkanlığına takdim ettiği 22 . II . 1946 tarihli tezkeresiyle :

«Ziraat Bankası tarafından Heyetimize tevdi edilen Millî Korunma Umumi bilânçolarının tetkik ve murakabe edilerek raporlarımızın Başkanlığa takdim edilmesi için en az on aylık bir müddete ihtiyacımız olduğunu,

Umumi bilânçoların Heyetimize tevdiinden evvel, mütedavil sermaye tahsis edilen teşekküllere Millî Korunma Kanunu mucibince kurulan müesseseler tarafından kendilerine taallük eden bilânçoların hâzırlanabilmesi, bu bilânçoların Ziraat Bankası tarafından birleştirilerek Millî Korunma umumi bilânçosunun meydana getirilebilmesi ve nihayet heyetimiz raporlarının Başbakanlığa takdim edilmesinden sonra ilgili Bakanlıkların, mütalâalarını hazırlayabilmeleri için, gereken müddetlerin de nazarı itibara alınması icap ettiğini, ve Millî Korunma Kanununun 51 nei maddesinde derpiş edilen mehlin bu müddetlere göre uzatılmasının muvafık olacağını arz etmişti.

15 Haziran 1946 tarihinde yürürlüğe giren Millî Korunma Kanununun bâzı maddelerinin tadiline mütedair 4945 sayılı Kanunla bu mehil altı aydan bir seneye iblâğ edilmiş bulunmaktadır.

Sermaye tahsis mehilllerinden vakit ve zamanında hesap alınmamasından dolayı Ziraat Bankası Millî Korunma Muhasebe Bürosu 1944 yılına ait umumi bilânçoğu Heyetimize ancak 1947 yılı Mayıs ayı sonunda tevdi edebilmiştir. Mamafih Umumi Murakabe Heyeti, umumi bilânçonun Heyetimize tevdiini beklemeden, bilânçoları Millî Korunma Muhasebe Bürosuna verilmiş bulunan bâzı mütedavil sermaye tahsis mahalleri nezdinde 1947 Şubatından itibaren tetkiklerine başlamış ve bundan dolayı bu raporumuzun Aralık ayında Başbakanlığa takdim edilmesi mümkün olabilmıştır. Millî Korunma Kanununun 51 nei maddesinde derpiş edilen işlerin daha süratle başarılabilmesini te-

minen mütedavil sermaye tahsis mahallerinin ve Millî Korunma Muhasebe Bürosunun bilânçolarını daha kısa bir zamanda hazırlamaları için sarfı gayret etmeleri lüzumuna işaret etmek isteriz.

Geçen seneki raporumuzda arz edilmiş olduğu gibi Millî Korunma hesaplarının tetkik ve mura-kabesi, birisi Millî Korunma sermayesinden sabit sermaye ile teşkilât ve idare masrafı almış bulunan tahsis mahallerine ait evrakı müsbitlerin tetkiki, gerek bunlarla ilgili hesapların ve gerek mütedavil sermaye tahsis mahallerine ait bilânçoların umumi bilânço hesaplarına intikalini kontrol maksadiyle Millî Korunma Muhasebe Bürosunda; diğeri de Millî Korunma sermayesinden mütedavil sermaye almış bulunan teşekküllerle bu kanuna müsteniden kurulmuş bulunan müesseseler tarafından hazırlanmış bulunan bilânço ve kâr ve zarar hesaplarının sıhhatinin tevsiki için evrakı müsbitenin sondaj yoluyla ve muamelâtın kısmen kontrolü suretiyle bu teşekkül ve müesseseler nezdinde, olmak üzere iki ayrı şekilde ve mahalde yapılmaktadır.

1944 yılı umumi bilânçosuna nazaran:

a) Millî Korunma Kanununun 43 ncü maddesinde derpiş edilen yüz milyon liralık sermayeden 1944 yılı sonuna kadar ikraz yoluyla veya sabit sermaye, mütedavil sermaye ve teşkilât ve idare masrafı olarak muhtelif koordinasyon kararları ile 78 218 960,90 liranın muhtelif tahsis mahalleri emrine verilmiş olduğu,

b) Bu paranın 49 308 478,30 lirasının tahsis mahalleri tarafından Ziraat Bankasından tahsil edildiği,

c) Ziraat Bankasının, tahsil edilen paranın 7 211 521,30 lirasını kendi kaynaklarından ve geri kalan 42 096 957,— lirasını da Hazine kefaletini haiz bonolarını reeskont ettirmek suretiyle Merkez Bankasından temin ettiği,

e) Tahsis mahallerinin, Ziraat Bankasından tahsil ettikleri 49 308 478,30 liranın 17 410 924,10 lirasına ait hesapları Millî Korunma Muhasebe Bürosuna vermemiş oldukları.

d) Millî Korunma câmiasının 1944 yılı sonunda:

40 257 330,96	lira alacakları
23 388 122,45	lira borçları,
45 717 562,27	liralık stokları,
7 225 343,30	liralık büro sabit kıymetleri,
2 198 118,19	lira sabit kıymet amortismanları ve
16 854 580,82	lira karşılıkları bulunduğu,

e) Millî Korunma câmiasının 1944 yılı sonundaki kârı, 1940 ve 1941 yılları zararları ile terkin edilen bâzı kârların mahsubundan sonra 27 165 725,77 liraya yükseldiği ve bu miktarın 19 603 161,60 lirasının 1944 senesinde tahakkuk ettiği, anlaşılmıştır.

Millî Korunma sermayesinden mütevellit sermaye almış bulunan teşekküllerle Millî Korunma Kanununa müsteniden kurulmuş bulunan müesseselerin 1944 yılı faaliyetleri hakkında kısaca malûmat verildikten sonra Millî Korunma Umumi Bilânçosunun tetkik ve tahliline geçilecek ve bu husustaki mütalâa ve tenkitlerimiz arz edilecektir.

II - İşleme Faaliyetleri

1. — Ticaret Ofisi:

Millî Korunma Kanununun 6 ncı maddesine istinaden, Ticaret Bakanlığınca halk ve millî savunma ihtiyaçları için tâyin edilecek her türlü işe madde ve malzemesini satın almak, satmak ve bu hususta icap eden ithalât ve ihracatı yapmak ve memleketin muhtelif mahallerinde stoklar vücutta getirmek üzere 104 sayılı Koordinasyon kararıyla kurulmuş bulunan Ticaret Ofisinin 1944 yılı faaliyeti aşağıda hulâsa edilmiştir.

Asli kuruluş gayesi, halk ve millî savunma ihtiyaçları için her nevi işe maddesinin satın alınması ve satılması olmakla beraber, Hükümet kararıyla tevzi usulünden vazgeçilmesi ve gıda maddeleri üzerinden birçok tahditlerin kaldırılması üzerine, Ticaret Ofisinin 1944 yılı faaliyeti daha zi-

yade tedarikinde müşkülât çekilen kalay, kauçuk, teneke, çuval, kanaviçe, pamuklu mensucat ve demir malzeme gibi emtiaın memlekete ithali ile bunların, Ticaret Bakanlığının emri ile ihtiyaç erbabına satılması üzerinde teksif edilmiş bulunmaktadır. Ofis, bu yıl zarfında 26 milyon liralık mal mübayaa etmiş, 22,5 milyon liralık mal satmış ve 1945 yılına 20 milyon liralık bir stokla girmişdir. Bu faaliyeti neticesinde Ofis 3 310 556,40 lira sâfi kâr temin etmiştir.

a) Bilânço - Ticaret Ofisinin 1944 yılı bilânçosunun hulâsası şöyledir :

Bilânço

Aktif	Lira		K.		Lira		K.
Sermaye tahhüt hesabı	17 000 000	00		Sermaye	17 000 000	00	
Demirbaş eşya ve tesisat	93 663	21		Amortismanlar	22 559	65	
Kasa	26 101	39		Alacaklı hesaplar	16 541 462	65	
Emtia	20 194 395	82		Borç senetleri	2 500 000	00	
Borçlu hesaplar	11 201 949	63		Kâr	12 452 087	75	
Yekûn	48 516 110	05		Yekûn	48 516 110	05	
Nâzım hesaplar	1 574 682	78		Nâzım hesaplar	1 574 682	78	
Umumi yekûn	50 090 792	83		Umumi yekûn	50 090 792	83	

1944 yılı Bilânço yekûnu - nâzım hesaplar hariç - 1943 yılı Bilânço yekûnundan 4 792 584,49 lira noksandır. Tetkikatımız neticesinde Ticaret Ofisi 1944 yılı hesaplarının muntazam tutulmuş olduğu ve bilânçonun muhasebe kayıtlarına uygun bulunduğu görülmüştür. Bilânçoda tenkidi mucip görülen başlıca iki nokta amortismanların sabit kıymetlerden tenzil edilmek suretiyle aktifte gösterilmiyerek pasifte yer alması, ve Varlık Vergisi münasebetiyle satın alınan mallarla bunlardan satılanların satış neticelerinin sırasıyla emtia ve kâr ve zarar hesaplarında gösterilmiyerek muvakkat hesaplarda kaydedilmiş bulunmasından ibarettir. Bu tenkitlerimiz, aynı şekilde hazırlanmış olan 1943 yılı bilânçosuyle alâkalı raporumuzda da yer almış bulunmakta idi. Bundan evvelki raporumuz hakkındaki Ofis mütalâasından 1945 yılı bilânçosunda amortismanların aktifteki sâbit kıymetlerden tenzil edilmek suretiyle gösterileceği öğrenilmiş bulunmaktadır. Varlık Vergisiyle ilgili mallar hakkındaki temennilerimizin ise yerine getirilemeyeceği yine aynı mütalâadan anlaşılmaktadır. Bu mevzua stoklar vesilesiyle tekrar avdet edilerek noktai nazarımız bir kere daha arz ve izah edilecektir.

Bir senelik faaliyet neticesinde 3 310 556,40 lira sâfi kâr sağlamış bulunan Ticaret Ofisinin, kuruluşundan 1944 yılı sonuna kadar, elde ettiği kârın yekûnu 12 452 087,75 liraya baliğ olmaktadır.

b) Bütçe ve kadro — Ticaret Ofisinin Ticaret Bakanlığı tarafından tasdik edilmiş bulunan 1944 yılı masraf bütçesi 686 000, - liradır. Açılmamış bulunan İskenderiye Mümessilliği masrafları karşılığı olan 60 000, - liranın tenzili halinde tahsis edilen masraf bütçesi 626 000, - liradır. Bu tahsisatın takriben % 70 ini personel masrafları ve mütebakisini de diğer idare masrafları teşkil etmektedir. Bütçeye konan tahsisata mukabil fiilen yapılan masrafların yekûnu 478 879,59 liradır ve bütçeye nazaran % 24 nispetinde bir tasarruf temin edildiği anlaşılmaktadır. Bu tasarruftan personele ait olan kısım 118 000, - liradan fazladır.

Ofisin 1944 yılı nazari kadrosunda — İskenderiye Mümessilliği kadrosu hariç - 172 aded memuriyet bulunmaktadır. 1944 yılına ait fiilî durum ise aşağıdaki cetvelde gösterilmiştir :

	1944 yılı	1944 yılında		1944 yılı	%
	başındaki	Girenler	Çıkanlar	sonundaki	
	mevut			mevut	
Barem dâhili	66	6	8	64	40
Barem harici	85	30	19	96	60
Yekûn	151	36	27	160	100

Bu cetvelde 1944 yılı sonunda fiilî kadronun, bir evvelki yıla nazaran, % 6 bir artış kaydettiği ve mevut memurların ancak %40'ın barem dâhili memur olduğu görülmektedir. 1943 yılı sonuna nazaran, fiilî kadrodaki barem harici memurların adedinde % 13 bir artış tesbit edilmiş bulunmaktadır.

1944 yılı Ticaret Ofisi fiilî kadrosunda, nazari kadroya göre, kadro tahsisatında % 24 ve memur adedinde % 7 bir tasarruf elde edilmiş olmasına mukabil, 1943 yılı raporumuzda da temas edilmiş olduğu vechile, Umum Müdürlük servislerinde ve depolar kadrosunda devamlı olarak yevmiyeli memur kullanılmıştır. Bu memurlara satın alınan emtia'nın maliyetine intikal ettirilen ve miktarı tesbit edilemeyen yevmiyelere ilâveten 68 364,87 lira da ücret ödenmiş ve mezkûr meblâğ 332 945,90 liralık emtea masrafları meyanında kâr ve zarar hesabına geçirilmiştir. 1944 yılında da - 1943 yılında olduğu gibi - muhtelif koordinasyon kararları ile Ticaret Ofisine tahsis edilen kadrolarda tasarruf yapılmış olmasına mukabil, bu kadrolar dışında daimî olarak bilhassa Umum Müdürlük merkezinde yevmiyeli memur kullanılmış olmasını ofis kadrosunun tevsii mahiyetinde görmemek mümkün değildir. 1943 yılı raporumuzda da yer alan bu mevzudaki tenkitlerimize Ticaret Ofisince verilen cevapta bu zaruretin ofise muvakkaten tevcih edilen işlerden ileri geldiği zikredilmektedir. Muvakkatlik vasfı ofisin kuruluş bünyesinde mevut olduğuna ve ofise munzam olarak verilen işler senelerce devam etmiş bulunduğuna göre, daimî olarak yevmiyeli memur kullanma mecburiyetini, bu mucip sebeplere istinat ettirmenin yerinde olamayacağını arz etmek isteriz.

c) Mubayaa ve Satışlar - Ticaret Ofisinin 1949 yılı emtia alış ve satışları, bir evvelki yıla nazaran, daha az olmakla beraber yine mühim bir yekûna baliğ olmaktadır. Ofis bu yıl içinde; 1943 senesinin 35 milyon liralık mubayaasına mukabil 26 milyon liralık mal satınalmış ve 1943 senesinin 25,5 milyon liralık satışına mukabil 22,5 milyon liralık mal satmıştır. 1945 yılına da 20 milyon liralık stok devretmiştir. Aşağıdaki cetvel, Ofisin 1944 yılı alış ve satışlarını, müfredatlı olarak gösterilmiştir :

Alış ve Satış Cetveli (Umumi durumu)

(TL.)

Nev'i	1943 den müdevver stokları	1944 yılı alışları	Yekûn	1944 yılı satışları	1945 e devredilen stoklar
Yerli emtia	1 060 134 36	2 976 917 77	4 037 052 13	2 528 273 28	1 508 778 85
Yabancı emtia	18 360 649 00	19 483 964 98	37 844 613 98	20 391 561 88	17 453 052 10
Müteferrik emtia	6 144 57	21 214 25	27 358 82	5 943 93	21 414 89
Gümrükte elko- nan emtia	71 592 27	7 492 78	79 085 05	48 267 80	30 817 25
Ortak sipariş emtia	—	2 705 782 22	2 705 782 22	1 610 162 90	1 095 619 32
İmalâttaki emtia	371 749 06	849 316 41	1 221 065 47	1 136 352 06	84 713 41
Yekûn	19 870 269 26	26 044 688 41	45 914 957 67	25 720 561 85	20 194 395 82

Yukardaki cetvelde, imalâttaki emtiaya ait satışlar ve alışlar sütunlarında yer alan 1 136 352,06 lira ile 849 316,41 lira hakiki satış ve alış mahiyetinde olmayıp, satın alınan pamuklardan iplik ve pamuklu mensucat imal edilmek üzere Macaristan'a gönderilen malların kıymetini ve bunlardan imal edilen kısmı göstermekte ve berayı müvazene bu tabloya dercedilmiş bulunmaktadır. Yine ortak sipariş emtiaya ait satışlar sütununda yer alan 1 610 162,90 liranın 950 766,53 lirası ortak sipariş edilen emtiadan Ofise ait olup alâkalı yabancı emtia hesabına nakledilen kısmı ve müteba-ki 659 396,37 lirası da maliyet bedeli üzerinden ortaklara devredilen kısmı göstermektedir ve bunların da hakiki birer satış mahiyetinde telâkki edilmemesi icabeder. Bunlara ilâveten, satış sütununda muhtelif kıymetteki emtiaya dağıtılmış bulunan 7 724,13 liralık fire ile 454 894,37 liralık sair çıkışlar nazarı itibara alınınca, Ofisin 1944 yılı hakiki satışlarının 22 511 428,39 liraya baliğ olduğu görülür.

Ofis tarafından 1944 yılında mübayaâ edilen üç milyon liralık yerli emtianın 500 000, liralık kısmını palamut ve hulâsası, 1 700 000, liralık kısmını pmauk, 400 000, liralık kısmını nebati yağ ve yağlı tohumlar, 200 000, liralık kısmını Kars peynirleri ve geri kalan kısmını da diğer yerli emtia teşkil etmektedir. Bütün alışların dörtte üçünü ve hakiki satışların %90 ını teşkil eden yabancı emtianın ise müfredatlı bir tablosu aşağıya dercedilmiştir :

Yabancı emtia cetveli (Umumi durum)

Nev'i	1943 den müdevver stoklar		1944 yılı alışları		Yekûn		1944 yılı satışları		1945 e devredilen stoklar	
	Lira	K.	Lira	K.	Lira	K.	Lira	K.	Lira	K.
Çuval, kanaviçe, jüt	1 363 640	23	2 119 406	46	3 483 046	69	1 602 929	88	1 880 116	81
Madenî alât ve eşya	3 200 410	24	2 124 915	64	5 325 325	88	3 026 829	00	2 298 496	88
İplik ve mensucat	7 244 548	58	10 482 999	64	17 727 548	22	6 155 516	42	11 572 031	80
Nakil vasıtaları ve yedekleri	208 533	37	1 273 694	73	1 482 223	10	1 005 261	29	476 966	81
Nebati maddeler	4 551 812	19	2 514 517	78	7 066 329	97	5 922 042	56	1 144 287	41
Diğer yabancı maddeler	1 791 704	39	968 430	73	2 760 135	12	2 678 982	73	81 152	39
Yekûn	18 360 649	00	19 483 964	98	37 844 613	98	20 391 561	88	17 453 052	10

Yukardaki tablonun satışlar sütunu yekûnuna 365 838,86 liralık sair çıkışlarla 4 045,35 liralık fire ve alışlar sütunu yekûnuna da 68 272,92 liralık emtia fazlası dâhil bulunmaktadır.

Ticaret Ofisi 1944 yılı içinde, gerek 1943 ten müdevver ve gerekse aynı yıl zarfında satınalmış olduğu mallardan 22 511 428,39 liralık kısmını satmış olup, bunların satış tutarını ve satış kârını gösteren müfredath bir cetvel aşağıya dercedilmiştir :

Satış kârı cetveli

(T. L.)

Nev'i	Satılan malların maliyeti		Satış bedeli		Satış kârı		Kâr nispeti %
	Lira	K.	Lira	K.	Lira	K.	
Yerli emtia	2 440 688	97	3 060 400	66	619 711	69	25,40
Yabancı emtia	20 021 677	67	23 805 476	63	3 783 798	96	18,90
Müteferrik emtia	793	95	8 766	65	7 972	70	1004,00
Gümrükte el konan emtia	48 267	80	48 579	80	312	00	0,65
Yekûn	22 511 428	39	26 923 223	74	4 411 795	35	19,60

1943 yılı satış ve neticeler göz önünde tutularak yukardaki tablo tetkik edilecek olursa, Ticaret Ofisinin 1944 yılında normale daha yaklaşan bir kâr temin etmiş olduğu görülür. Filhakika Ofis 1943 yılında maliyet 28,5 milyon lira olan emtiayı 37 milyon liraya satmak suretiyle 8,5 milyon liralık - %30 nispetinde - bir satış kârı sağlamış bulunmakta idi. Bunun temin edilmesinde yabancı emtianın %52 nispetinde bir kârla satılmış olması bilhassa âmil olmuştu. Aşağıdaki cetvelden görüleceği veçhile 1944 yılı yabancı emtia satışlarından elde edilmiş olan kâr nispetleri % 12,80 ile % 39,85 arasında tahavvül etmekte ve vasati kâr nispeti % 18,9 u geçmemektedir.

Yabancı emtia cetveli (Satış kârı)

Nev'i	Satılan malların maliyeti		Satış bedeli		Satış kârı		Kâr nispeti
	Lira	K.	Lira	K.	Lira	K.	%
Çuval, kanaviçe, jüt	1 600 048	31	1 909 929	61	309 881	30	19,36
Madeni alât ve eşya	3 026 561	60	3 892 187	39	865 625	79	28,60
İplik ve mensucat	6 091 450	52	7 230 172	99	1 138 722	47	18,70
Nakil vasıtaları ve yedekleri	882 961	58	1 234 906	27	351 944	69	39,85
Nebati maddeler	5 753 467	53	6 488 494	90	735 027	37	12,80
Diğer yabancı maddeler	2 667 188	13	3 049 785	47	382 597	34	14,35
Yekûn	20 021 677	67	23 805 467	63	3 783 798	96	18,90

1944 yılı kâr nispetlerinin bir sene evvelkilerine nazaran, daha az olması, 17 . IV . 1944 tarihinde 510 sayılı Koordinasyon kararının yürürlüğe girmesinden ileri gelmektedir. Mezkûr tarihten evvel İthalâtçı Birliklerince tâyin edilmiş olan kâr hadleri tatbik edilmekte ve bu hadler 510 sayılı Kararda tesbit edilmiş bulunan hadlerden daha yüksek bulunmakta idi. 3 783 798,96 liralık satış kârı, yabancı emtia satışlarından elde edilen 3 828 766,47 lira kâr ile bâzı madeni eşya, çuval ve kanaviçe satışlarından hâsıl olan 39 370,56 lira zarar ve ayrıca yapılan 5 596,95 liralık satış masrafı arasındaki farktan doğmaktadır.

Yerli emtia satışlarına gelince, bunlardan elde edilen 619 711,69 lira kâr, bütün yerli emtia satışlarından temin edilen 627 622,51 lira kârla tütün yağı ve palamut hülâsası satışlarından meydana gelen 7 910,82 lira zarar neticesinde hâsıl olmuştur. Bu kârın 471 393,48 lirası Millî Korunma Kanununun 27 nci maddesi gereğince fon hesabına devredilmiş ve mütebaki 156 229,03 lira kâr ile 7 190,82 lira zarar da kâr ve zarar hesabına geçirilmiştir.

Müteferrik emtia satışında görülen ve % 1004 nispetindeki 7 972,70 lira kâr ise, sandık, tahta ve tel gibi ithalât emtiası ambalâj malzemesinden ibaret olan mezkûr emtianın evvelece birer kuruş kıymetle hesaplara intikal ettirilmiş bulunmasından ileri gelmektedir.

Mubayaa ve satış mevzuuna son vermeden evvel, Ticaret Ofisi tarafından satın alınan emtianın maliyetine intikal ettirilen masraf unsurları üzerinde kısaca durmak zaruretinin hissetmekteyiz. 1943 yılı raporumuzda, mubayaa edilen emtianın maliyetinin tesbitinde yapılan hakiki masrafların nazarı itibara alınması gerektiği üzerinde durulmuştu. 1944 yılı maliyetlerinin tetkiki sırasında aşağıda müfredatı gösterilen 821 138,16 liranın satın alınan malların maliyetine geçirilmek suretiyle direkt olarak kâr ve zarar hesabına kaydedildiği görülmüştür.

Faiz karşılığı	638 233,03
Emtia zayıyatı karşılığı	108 260,88
İdare masrafları	65 967,73
Gümrükte el konan emtia karşılığı	7 198,28
Emtia karşılığı	1 478,24
	821 138,16

Karşılık olarak maliyete kaydedilen bu paralar fiilen yapılmış olan masrafları ifade etmekten uzak bulunmaktadır. Maliyete müessir olmayan bu unsurları, fiyat tahdit ve kontrolü cari olmayan devirlerde satış fiyatlarının tesbitinde nazarı itibara alınması gereken faktörler olarak telâkki etmek icabeder. Tetkikatımız sırasında maliyetlerine açıktan 821 138,16 lira muhtelif

masraf karşılığı intikal ettirilmiş bulunan bütün malların aynı sene içinde satılmış olup olmadığını tesbit etmek mümkün olamamıştır. Eğer mezkûr malların tamamı 1944 yılı zarfında satılmış ise bu tarzda bir muamele yapılmış olması esas itibariyle uygun olmamakla beraber neticeye müessir değildir. Fakat bu malların bir kısmı o sene içinde satılmamış ise, emtia hesabı ve dolayısıyla bilançonun aktif kısmı, yapılmamış bulunan masrafların kaydı suretiyle kabartılmış ve binnetice itibari bir kârın tahaddüsüne sebebiyet verilmiştir. Normal telâkki edemeyeceğimiz bu durum, zamanla mevzuubahis malların tamamının satılması neticesi kendiliğinden halledilmiş bulunduğu için bu hususta her hangi bir teklif yapılmamış ve mezkûr 821 138,16 liranın 1944 satışlarından elde edilen kârın mütemmimi olduğunu kaydetmekle iktifa edilmiştir.

Aynı mahiyette olmamakla beraber maliyete müessir masraf unsurlarından birisi de 1944 yılında ödenmiş bulunan ardiye ücretleridir. Ofisin elindeki fazla malı üçüncü şahıslara ait depolarda 1943 yılında 600 000,— liradan ziyade ardiye ücreti vermek suretiyle muhafaza ettirmesi hakkındaki görüşümüzü o seneye ait raporumuzda etraflı olarak izah etmiş olduğumuz cihetle, bu seneki raporumuzda bu mevzua yeniden temas edilmemiştir.

Ticaret Ofisinin 1944 yılında ithal ettiği malların ve bilhassa manifatura eşyasının maliyetine müessir olan unsurlardan birisi de mezkûr emtianın sigortası için ödenmiş bulunan sigorta prim ve sürprimleridir. 1944 yılında bu mevzuda ödenmiş bulunan paraların yekûnu 1 700 000 liradan fazla olup bu yıl içinde sigorta ettirilen mallar mukabilinde alınan tazminat ancak 107 000,- liradan ibarettir. Buna ilâveten sigorta şirketlerinden risturn olarak 276 000, - lira komisyon alınmıştır. Ofisin tessüsünden 1944 yılı sonuna kadar 4 sene zarfında Ofis tarafından ödenmiş bulunan primlerin yekûnu 5 077 000, - liradır. Buna mukabil bu müddet zarfında 182 000, - lirası tazminat ve 623 000, - lirası da risturn olmak üzere, vâkı tahsilât 805 000, - lira kadardır.

Ticaret Ofisi Sigorta şirketlerinden risturn olarak almış olduğu komisyonları, kurulmasını derpiş ettiği sigorta müessesesine mesnet olmak ve sâfi kârın tevziinde sigorta fonu hesabına kaydedilmek üzere, kâr ve zarar hesaplarına intikal ettirmiş bulunmaktadır. Bu sigorta müessesesinin kurulması için 1944 yılı başından itibaren Ticaret Bakanlığına yapılmış olan müracaatlardan müspet bir netice alınmamıştır.

Ofis işlerinin iyiden iyiye azalmış olduğu, hattâ Ofisin tasfiyesinin düşünüldüğü bu sıralarda - Haziran 1947 - bir sigorta müessesesi teşkili mevzuu aktüel kıymetini kaybetmiş bulunmaktadır. Bununla beraber ofisin teklifi veçhile zamanında bir sigorta müessesesi kurulmuş veya Ofis kendi nakliyatının sigortacılığını kısmen yapabilmiş olsaydı, ödenmiş bulunan primlerden edilecek istifadeden maada, kırılma, gasp ve müsadere gibi sigorta şirketleri tarafından karşılanmayan muhataralardan mütevellit zararların da tehvini mümkün olurdu.

d) Stoklar - Ticaret Ofisinin 1944 yılı sonundaki stoklarının değeri 20 194 395,82 lira olup müfredatı şöyledir :

17 453 052	10	Lira yabancı emtia
1 508 778	85	Lira yerli emtia
1 095 619	32	Lira ortak sipariş emtiası
84 713	41	Lira İmalâtta emtia
30 817	25	Lira Gümrükte el konan emtia
21 414	89	Lira müteferrik emtia
20 194 395	82	Yekûn

Bunlardan yabancı emtia stokunun müredatı yabancı emtia hareketlerini gösterir cetvelde mevcut olduğu için buna da ayrıca izahat vermeye lüzum görülmemiştir. Yerli emtianın 700 000, liralık kısmı palamut ve palamut hulâsası ve 675 000, liralık kısmı da pamuktur. Ortak emtia stokunun en mühim kısmı manufakturaya ait bulunmaktadır.

Yukardaki stoklardan mâada, 1944 yılı sonunda Ofisin depolarında, Varlık Vergisi dolayısıyla

satın alınmış bulunan mühim miktarda emtia mevcut olup bunların mubayaa bedeli aktifte borçlu hesaplara ve satılanlarının satış yekûnu da pasifte alacaklı hesaplara kaydedilmiştir. 1943 yılı raporumuzda da arzedilmiş olduğu gibi, bu mallardan 1944 yılı sonunda mevcut olanların stoklar meyanında ve sene zarfında satılanların satış neticesinin de kâr ve zarar hesabında yer almasına imkân verilmemiştir. Bu kayıt tarzının, Varlık Vergisi dolayısıyla Ofise verilen vazifenin bir kül halinde mütalâa edilerek muhtelif senelere sâri olsa dahi tek bir netice çıkarmak arzusundan ileri geldiği, Ticaret Ofisinin 1943 yılı raporumuza cevap teşkil eden yazısından anlaşılmaktadır. Muhasebe kayıtlarının işlenmesi ve bilânçonun hazırlanmasında hâkinm olan prensip (gestion) esası olmayıp (exercice) esas olduğuna göre Varlık Vergisi için böyle bir kayıt tarzını haklı görmek mümkün değildir. Aksi halde mubayaa edilen her parti malın satışından elde edilen neticenin kâr ve zarara intikali için o partinin tamamen satılmasını beklemek zaruri olurdu . Bidayeteki iş tutumu neticesi bu durum gayri kabili iğtinap olmakla beraber tasvip edilecek mahiyette de değildir. Hangi vesile ile olursa olsun Ticaret Ofisi nam ve hesabına satın alınmış bulunan bilcümle emtiadan bilânçonun tanzimi sırasında mevcut olanların stoklar meyanında, satılmış olanlardan elde edilen neticenin de kâr ve zarar hesabında yer almasını zaruri görmekteyiz.

Bütün stokların sayımları sene sonunda yapılmış ve zabıtları da tanzim edilmiş olmakla beraber, tadatlar sonunda çıkan noksan ve fazlalıkların - 1943 yılında da olduğu gibi - bilânçonun tanziminde nazarı itibara alınmadığı ve gereken tadillerin yapılmadığı görülmüştür.

Bu tadillerin 1945 Bilânçosu vesilesiyle yapılacağı ifade edilmiş ise de tetkikatımız esnasında - Haziran 1947 - 1945 yılı Bilânçosu hâzırlanmamış bulunmakta idi. Gerek envaterler sonunda kayıtlarıyla mevcudat arasındaki mütabakatsızlıklar, ve gerek 1944 yılı içinde tasfiye edilmeleri neticesi depolardan 20 194,07 liralık noksan ve 83 744,86 liralık fazla emtia çıkması üzerine kâr ve zararın matlûbuna 63 550 379, lira kaydedilmiş olması, umumiyetle depo kayıtlarının muntazam tutulmamış olduğunu ifade etmektedir. Satışların emtia hesabına sene sonunda bir kalemde işlenmiş olması stoklar bahsinde muhasebe ile depo kayıtları arasında kontrol tesisine imkân vermediği gibi, satış servisi tarafından fatura kesilerek bedeli tahsil edilen birçok malların depolarda mevcut bulunmaması neticesi birçok muamelenin iptâl edilmiş olması da satış vestok servisi kayıtları ile depo kayıtları arasında bir âhenk bulunmadığını açıkça göstermektedir.

Depo kayıtlarının mevcudat, muhasebe ve satış ve stok servisleri kayıtları ile devri kontrollerin yapılmasını temin edecek şekilde organize edilmesi icap ederdi. Bu hususun ihmal edilmiş olduğunu tebarüz ettirmek isteriz.

e) Lâstik tamiri — Ticaret Ofisinin 1944 yılı faaliyeti meyanında lâstik tamirati mevzuuna kısaca temas etmek zaruretini hisetmekteyiz. Harb yılları içinde kamyon ve binek otomobilleri lâstiklerinin ithalinde çekilen güçlük ve ithal edilebilen lâstiklerin ihtiyacın çok dununda bulunması, bu mallarda bir buhran yaratmış ve bu buhranı kısmen karşılayabilmek için tevzie tâbi tutulan lâstiklere mukabil alınan müstamel lâstiklerden tamir ettirilebilecek vaziyette olanlarının tamir ettirilerek kullanmaya yarar bir hale konması hususunda Ofisle Ateş Lâstik Fabrikası arasında bir anlaşma yapılmıştır. Bu anlaşma mucibince Ofis tarafından tamir ettirilecek beher lâstik için, bu lâstiklerin eb'ad ve nev'ine göre 3 900 - 7 000 gram ham kauçuk diğer bâzı malzeme ve 28,5 lira tamir ücreti verilecek, buna mukabil fabrikaca tamir edilecek lâstiklerin hamuru asgari % 65 ham kauçuğu ihtiva edecek ve tamir edilen lâstikler asgari 5 000 kilometre yapacaktır.

Bu şartlar dâhilinde Ateş Lâstik Fabrikasına 1944 - 1945 yıllarında 3 350 lâstik tamir ettirilmiş ve bunlar için fabrikaya 19 116 kilo ham kauçuk verilmiştir. Gerek lâstiklerin tamiri için hazırlanmış olan hamurlardan tamirat sırasında alınmış olan nûmunelerin ve gerek tamir edilen lâstiklerin tecrübesi neticesinde bu lâstiklerin çok kısa mesafelerde parçalanması üzerine alınan parçaların muhtelif lâboratuvarlarda yapılan tahlillerine ait raporlardan, tâmir için hazırlanmış bulunan hamurların % 65 den daha az ve vasati olarak % 28 nispetinde ham kauçuk ihtiva ettiği anlaşılmıştır. Ticaret Ofisi tarafından bu hususta yapılan hesap neticesinde mezkûr fabrikanın 5 700 kilo kadar ham kauçuğu tahsis mahallinden başka işlere sarfetmiş olduğu anlaşılmıştır.

Lâstik tamirinde kullanılmak üzere bedelsiz olarak fabrikaya verilmiş bulunan ham kauçukla-

rın tamirat esnasında fiyatı Ticaret Bakanlığınca kilosu 22 lira olarak tesbit edilmişti ve yalnız memleket müdafaasına ve memleketin iktisadî durumu ile alakalı mevzulara sarfedilmek üzere ihtiyaç sahiplerine tevzi edilmekte idi.

Mezkûr tarihte piyasada el altından tedarik edilebilen bir kilo ham kauçuğun bedeli ise Bakanlıkça tesbit edilen fiyatın çok üstünde olduğundan, fabrika tamir için Ofisten aldığı ham kauçukları her hangi bir şekilde zarar ve ziyana uğrattığı takdirde, Ofisle Fabrika arasındaki anlaşma mucibince, beher kilo ham kauçuk için 100, lira Ofise tazminat vermeyi kabul etmiş bulunmakta idi. Ofisle Fabrika arasındaki anlaşmanın fabrika tarafından tatbik edilmemiş bulunmasından mütevellit ihtilâf mahkemeye intikal etmiştir. Ayrıca Millî Korunma Kanunu gereğince tevzi tâbî malları tahsis mahalleri haricinde kullanmış olduğu için Ateş Lâstik Fabrikası hakkında, ve vazifeyi ihmal suçundan dolayı da Ofis Umum Müdürü ile lâstik tamir işlerini kontrolle vazifeli bir memur hakkında takibata başlanmıştır.

f) Taahhüt Vergisi — Millî Korunma 1942 yılı umumi bilânçosu hakkındaki raporumuzun Ticaret Ofisine ait kısmında :

1) Millî Korunma Kanununun 50 nci maddesinin 3 Şubat 1942 tarihinde tadili üzerine Ticaret Ofisinin satın aldığı malların bedelinden Taahhüt Vergisi kesmemesi ve mezkûr tarihten sonra kesilmiş bulunan bu gibi paraların faturaya ilâve edilmiş olmadığına göre, ya satanlara iade edilmesi veya Ofisin kâr ve zarar hesabına intikal ettirilmesi icap ettiği,

11) Türkiye Büyük Millet Meclisinin Kazanç Vergisi Kanununun 1 nci maddesinin A ve 6 ncı maddesinin 3 ncü fıkralarının tefsirine mahal olmadığına dair 10 . VI . 1942 tarih ve 1302 sayılı kararı üzerine Maliye Bakanlığının 24 . VIII . 1942 tarihinde Ofis'e yaptığı tabligat gereğince Ticaret Ofisinin tefsir tarihinden itibaren resmî dairelere vâkı satışları üzerinden taahhüt vergisi ödememesi ve tefsirler makabline şâmil olduklarında, bu tarihten önce ödenmiş bulunan bu kabîl vergilerin tahsili cihetine gidilmesi, arz ve teklif edilmişti. Bu hususa dair Ticaret Bakanlığı tarafından verilen cevapta ise : « Ofis'çe fuzulen kesilip Maliye'ye yatırılmış bulunan taahhüt vergilerinin iadesi hususunda İstanbul Defterdarlığı ile Ofis arasında çıkan ihtilâf Danıştay'a intikal etmiş bulunmaktadır. Neticeye göre, gereken işlemin yapılacağı tâbiidir » denmişti. Bu kere yapılan tetkikat neticesinde, Danıştay'a intikal eden ihtilâfın Ofisin satın aldığı malların bedelinden kesilen taahhüt vergilerine ait olduğu, Ofisin resmî dairelere sattığı malların bedellerinden mezkûr dairelerce kesilmiş bulunan taahhüt vergilerinin istirdadı cihetine gidilmediği ve hattâ resmî dairelere satılmakta olan bâzı malların bedelleri üzerinden taahhüt vergisi ödenmesine devam edildiği görülmüştür. Bu durumun Ticaret Ofisinin, resmî dairelere vâkı satışlardan kesilmiş bulunan taahhüt vergilerinin satılan malların fiyatlarına ilâve edilmiş olmaları veya mezkûr malların maliyet fiyatlarından yüksek satılmış bulunmaları sebepleri ile ödenmesi icap ettiği ve evvelce ödenmiş bulunanların da istirdadına mahal bulunmadığı mütalâasında olmasından ileri geldiği anlaşılmıştır. Bu mevzua temas etmiş olduğumuz, 1943 raporumuzla Ticaret Ofisinin verdiği cevabi mütalâada, resmî dairelere satılan malların bedeli üzerinden taahhüt vergisi ödemeye devam edilmesi mucip sebebinin, ileride cezayı gerektiren bir vaziyetin tahaddüs etmesi endişesi olduğu açıkça anlaşılmaktadır.

Bu hususta son iki sene zarfında hiçbir teşebbüse geçilmemiş olmasına binaen bu mevzu üzerinde bir kere daha durulması lüzumunu hissetmekteyiz. Büyük Millet Meclisinin 1302 sayılı Kararı «Teşekküllerin Kazanç Vergisine tâbî olup olmayacaklarını tâyinde, yaptıkları işin mahiyetine değil, kendilerinin tesislerinde takip edilen gayeye itibar edileceğini ve binaenaleyh ticari bir gaye takip eden müesseselerin vergiye tâbî olup böyle bir gaye takip etmiyen müesseselerin ise tâbî olmayacağını» açık bir şekilde ifade etmiş bulunmaktadır. Maliye Bakanlığı, Vasitasız Vergiler Umum Müdürlüğünün 24 . VIII . 1942 tarih ve 213 - 17/441 sayılı tahriratının bu mevzu ile ilgili kısmında ise aynen «3780 sayılı Millî Korunma Kanununun 3954 sayılı Kanunla değişen, 6 ncı maddesinin 5 ncı fıkrasına ve 103 - 104 numaralı Koordinasyon Heyeti kararlarına müsteniden teşkil olunan Ticaret ve Petrol Ofisleri ticari maksatla kurulmamış olmasına ve satış fiyatlarına kâr koymamasına ve bâzı hallerde cüzi miktarda koyduğu kâr payını fona ayırmasına ve ticari gaye takip etmiyen müesseselerin vergi mevzuuna ithal olunamayacakları Büyük

Millet Meclisinin 10 . VI . 1942 tarih ve 1302 sayılı Kararında tasrih edilmiş bulunmasına binaen yukarıda izah edilen şekilde teşekkül eden Ofisleri Kazanç Vergisine tâbi tutulmaması ve istihkaklarından Taahhüt Vergilerinin kesilmemesi icabeder» denilmektedir.

Gerek bu tahrirattan ve gerekse Büyük Millet Meclisinin tefsir kararından vergi mükellefi olmamanın asli unsurunun ticari bir gaye ile teşekkül etmemiş bulunmak olduğu anlaşılmaktadır. Ticaret Ofisi de ticari bir gaye ile kurulmamış bulunduğu ve satış fiyatlarının tesbiti neticesinde az veya çok kâr veya zarar etmesi gayesini değiştirmeyeceğine göre, 1942 ve 1943 yılları raporlarımızda, resmî dairelere satılan malların bedellerinden Taahhüt Vergisi ödenmemesi ve ödenmiş bulunan bu kabîl vergilerin istirdat edilmesi yolundaki mütalâamıza mukabil Ofis tarafından serdedilen:

a) «Resmî dairelere yapılan satışlardan kesilmiş bulunan Taahhüt vergileri, bunların fiyatlara ilâve edilmiş olmaları veya malların maliyet fiyatlarından yüksek satılmış bulunmaları sebepleriyle istirdat için kanuni vasıflara malik değildir» ve

b) «Resmî dairelere yapılan bâzı satışlarda fiyat farkı tahassül etmekte bulunduğundan bu gibi taşıtlarda Taahhüt Vergisi ödenmesi, ilerde cezayı mucip bir vaziyet hâdis olmaması bakımından zaruri görülmüştür» yollu mukabil mütalâaların haklı olabileceğine kaani değiliz.

Ticaret Ofisi nezdinde ilk defa 1945 yılında yapılan tetkikatı mütaakip üzerinde durmuş olduğumuz bu mevzu hakkında şimdiye kadar hiçbir tesebbüse geçilmemiş olması, 1941 ve 1942 yıllarında ödenmiş bulunan bu kabîl paraların müruru zaman dolayısıyla istirdadına imkân bırakmamıştır, ve tesebbüse geçilmediği takdirde mütaakip yıllarda ödenmiş bulunan Taahhüt vergilerinin de aynı âkibete uğraması mukadderdir. Binaenaleyh mevzuun âcilen ele alınmasını zaruri görmektediriz.

2. — Petrol Ofisi :

Halk ve Millî Savunma ihtiyaçları için lüzumlu her türlü petrol ve müştaklarını satın almak ve satmak, memleketin muhtelif mahallerinde petrol ve müştakları stokları vücuda getirmek, memleket içinde bütün petrol ve müştakları fiyatlarının tesbiti, tevziatının tanzimi ve vücuda getirilecek bilûmum petrol ve müştakları stoklarının cins ve miktar ve mahallinin tâyini hususunda Ticaret Bakanlığına teklif yapmak ve lüzumunda petrol ve müştaklarının sevriyat işleri ile meşgul olmak üzere 18 . II . 1941 tarihli ve 103 sayılı Koordinasyon kararı ile kurulmuş bulunan 2 500 000, lira sermayeli Petrol Ofisinin 1944 yılı faaliyeti ve hesapları hakkında aşağıdaki malûmat arz edilmiş bulunmaktadır.

1944 yılında memleketimiz petrol ve müştakları ile madenî yağlar ithal, tevzi ve satış işleri, Petrol Ofisi ve Sokoni, Şel, Stuaromana Türk Petrol ve Madenî Yağlar Şirketleri tarafından geçen seneki raporumuzda arzedilen kotadaki nispetler dâhilinde yapılmıştır.

Bilânço — Petrol Ofisinin 1944 Yılı Bilânçosunun yekûnu-Nâzım hesaplar hariç-10 794 902,18 liradır, ve bir sene evvelki bilânçodan 265 875,13 lira fazladır. Petrol Ofisi, 1944 yılında, 10,5 milyon liralık akaryakıt satın almış, bir kısmı 1943 yılından müdevver olmak üzere 13 milyon liralık akaryakıt satmıştır. 1944 yılı 2 068 275,56 liralık sâfi kârla kapanmış ve bu suretle kuruluşundan beri yani dört sene içinde sağladığı sâfi kâr 5 374 651,32 liraya baliğ olmuştur. Bu kârlar sayesinde Petrol Ofisi sabit tesisata büyük paralar yatırmış olmasına rağmen, Millî Korunma kredisine ve ayrıca Ticaret Bakanlığı tarafından temin edilen Banka kredisine geniş mikyasta muhtaç olmadan, faaliyetini devam ettirmek imkânını bulmuştur.

Ofisin 1944 yılı Bilânçosunun bir hulâsası, aşağıya dercedilmiştir :

Aktif	Lira		K.		Pasif	
	Lira	K.			Lira	K.
Muhassas sermaye	2 500 000	---	---	Sermaye	2 500 000	---
Mütedavil kıymetler	6 033 582	50	50	Karşılıklar	1 525 672	85
Sabit kıymetler	1 430 392	30	30	Alacaklılar	1 012 770	15
Sair aktifler	821 927	38	38	Sair pasifler	581 807	86
				Kârlar	5 374 651	32
	10 794 902	18	18		10 794 902	18
Nâzım hesaplar	1 103 056	79	79	Nâzım hesaplar	1 103 056	79
	11 897 958	97	97		11 897 958	97

Tetkik ve murakabemiz neticesinde Petrol Ofisinin, 1944 yılı hesaplarının muntazam işlenmiş olduğu ve bilânçonun muhasebe kayıtlarına uygun bulunduğu görülmüştür. Yalnız aktif ve pasifte yer alan alacaklı ve borçlu hesaplar meyanında bulunan müşterilerden bir kısmının bazı mubayalardan borçlu ve bâzılarında ise alacaklı bulunmaları neticesinde bilânçonun her iki tarafında yer aldıkları ve aktif ve pasifin bu sebeple fuzulen üç yüz küsur bin lira kabartılmış olduğu görülmüştür. Sene içinde satışların nev'i ve mahiyetine göre bir müşteri için birkaç hesap açılması ve müşterinin bu hesapların bâzılarında alacaklı ve bâzılarında borçlu gözükmesi mümkündür. Ancak sene nihayetinde gerekli mahsup kayıtlarının işlenmesinden sonra bilânçonun çıkarılması uygun olur kanaatindeyiz.

b) Bütçe ve kadro - Petrol Ofisinin Ticaret Bakanlığı tarafından tasdik edilmiş bulunan 1944 yılı Umumi Masraf Bütçesi 442 337,52 liraya baliğ olup 1943 yılı Bütçesinden on bin lira kadar fazladır. 1944 yılı fiilî sarfiyatı ise Bütçe yekûnundan 41 064,41 lira noksaniyle 401 373,11 liradır. Yapılan tasarruf bütçe yekûnuna göre, % 9 nispetindedir ve bilhassa personel masraflarından sağlanmış bulunmaktadır.

Muhtelif Koordinasyon kararları ile Petrol Ofisine, 75 i bürolarda ve 68 i depolarda olmak üzere, 143 memuriyet kadrosu tahsis edilmiş olup senelik ücret tahsisatı 207 480 liradan ibarettir. Ofisin 1944 yılı fiilî kadrosunda kaydedilen harekât aşağıdaki cetvelde gösterilmiştir:

	1944 yılı babaşım-	1 9 4 4 y ı l ı n d a		1944 yılı sonu
	daki fiilî kadro	Girenler	Çıkanlar	fiilî kadrosu
Büro memurları :				
Barem dâhili	19	11	4	26
Barem harici	17	9	2	24
Depo memurları :				
Barem dâhili	8	2	—	10
Barem harici	46	9	8	47
	90	31	14	107

Bu cetveldən, Petrol Ofisi fiilî kadrosunun, bir evvelki yıla nazaran, % 16 nispetinde artmış olduğu anlaşılmaktadır. Memur hareketleri ise 1943 yılına nazaran hissedilir derecede azalmış bulunmaktadır. Fiilî kadroda nazari kadroya göre, % 23 bir tasarruf sağlanmıştır.

Yine yukardaki tablonun tetkikından, Petrol Ofisi 1944 yılı sonu mevcudunun % 33 ünü be-

rem dâhili ve %65 ini barem harici memurlar teşkil ettiği ve bir evvelki yıl mevcuduna nazaran barem dâhili memurlarda % 5 bir artma olduğu görülmektedir.

e) Mubayaa ve satışlar : Petrol Ofisi, 1944 yılına 3 230 810,05 liralık akaryakıt devretmiş, 1944 yılında 10 547 506,81 liralık akaryakıt mubayaa etmiş ve maliyet bedeli 12 951 490,88 liraya balığ olan akaryakıtı satmış bulunmaktadır. Bu muamelelere ait müfredatlı bir cetvel aşağıya dercedilmiş bulunmaktadır.

	1943 den müdevver stoklar		1944 yılı mübayaaları		Yekûn		1944 satışları		1944 yılı sonu stokları	
	Lira	K.	Lira	K.	Lira	K.	Lira	K.	Lira	K.
Benzin	236 404	84	3 120 576	56	3 356 981	40	3 262 971	82	94 009	58
Gaz	226 702	01	1 616 708	77	1 843 410	78	1 585 700	87	257 709	91
Motorin	163 741	74	1 714 486	67	1 878 228	41	1 761 892	68	116 335	73
Madenî yağlar	1 177 172	29	3 643 627	40	4 820 799	69	4 638 101	71	182 697	98
Diğer akaryakıtlar	1 426 789	17	452 107	41	1 878 896	58	1 776 147	30	102 749	28
	3 230 810	05	10 547 506	81	13 778 316	86	13 024 814	38	753 502	48

Yukardaki cetvelin satışlar sütunu yekûnu her ne kadar 13 024 814,38 lira gösterilmiş bulunmakta ise de bu yekûnun içine, muvazene için, 73 323,50 liralık fireler de ithal edilmiş olup akaryakıt satışlarının maliyet bedeli üzerinden tutarı 12 951 490,88 liradan ibarettir. Bu akaryakıtlar 16 489 637,44 lira satış bedeli üzerinden satılmış olup elde edilen satış kârını gösteren müfredatlı bir cetvel aşağıya dercedilmiştir :

	Maliyet bedeli		Satış bedeli		Satış kârı		Kâr nispeti %
	Lira	K.	Lira	K.	Lira	K.	
Benzin	3 212 715	82	4 495 843	11	1 283 127	29	39,93
Gaz	1 568 950	12	2 193 282	60	629 332	48	40,09
Motorin	1 757 055	79	2 323 223	30	569 167	51	32,38
Madenî yağlar	4 637 301	23	5 448 318	82	811 017	59	17,49
Diğer akaryakıtlar	1 775 467	92	2 020 969	61	245 501	69	13,80
	12 951 490	88	16 489 637	44	3 538 146	56	27,32

Petrol Ofisi, 1944 yılında akaryakıttan elde etmiş olduğu 3 538 146,56 liralık satış kârına ilâveten varil ve köhne eşya satışından ayrıca 365 747, liralık bir kâr sağlamış bulunmaktadır. Petrol Ofisi tarafından kısmen boş ve kısmen de dolu olarak ithal edilmiş bulunan varillerin 510 sayılı kararnameye göre âzami satış kârı (ithalâtçı, toptancı, perakendeci kârı dâhil) %47,5 olduğu halde Ofisin sattığı varillerden % 300 - 450 kadar kâr temin etmiş olduğu görülmüştür. Üzerlerinden yüksek nispette kâr temin edilmiş olan bu varillerin kısmı küllisinin Millî Savunmaya ve resmî dairelere satılmış olduğunu kaydetmek isteriz.

Geçen seneki raporumuzda tasfiye edilmemiş olduğuna işaret etmiş olduğumuz, Petrol Ofisi tarafından bütün hukuk ve vekaibi ile devralınan Petrol Limitet Şirketine ait hesapların 1947 hesap yılı sonuna kadar katî tasfiyesinin yapılacağı şifahi görüşmelerimiz neticesinde öğrenilmiş bulunmaktadır.

d) Taahhüt Vergisi mevzuu - 1942 ve 1943 yılları raporlarımızda Büyük Millet Meclisinin 10. VI. 1942 tarihli ve 1032 sayılı Kararı gereğince Petrol Ofisinin resmî dairelere sattığı

malların bedelinden Taahhüt Vergisi ödememesi icab ettiği ve ödenmiş bulunan bu kabil vergilerin istirdadı gerektiği arz edilmiştir.

10. VI. 1942 tarihinden evvel ve sonra ödenmiş bulunan Taahhüt Vergilerinin iadesi hususunda Petrol Ofisi tarafından Maliye Bakanlığına yapılmış bulunan müracaata alınan cevapta 1032 sayılı Kararın neşir tarihinden sonra ödenmiş bulunan Taahhüt Vergilerinin iadesine rıza gösterilmiş ve bu vergiler peyderpey tahsil edilmekte bulunmuştur. Mevzu bahis kararın neşir tarihinden evvel ödenmiş bulunan Taahhüt Vergilerine gelince; Maliye Bakanlığının cevabında Büyük Millet Meclisinin 669 sayılı Kararın 8 nci bendine istinaden, bu gibi paraların iadesine imkân olamayacağı ileri sürülmüş bulunmaktadır. (Kânunuevvel 1930 - Mayıs 1931 aylarına ait Divan Muhasebat raporları hakkında ittihaz olunan mukarreratın) tasvibine mütedair bulunan 2.I.1932 tarihli ve 669 sayılı Büyük Millet Meclisi Kararının sekizinci bendi aşağıya aynen dercedilmiştir :

«Tefsir kararlarının makale şümülü tabii ise de tefsirden evvelki usul ve ahkâma tevfiğe icra ve ikmal ve alâkası katedilmiş ve emrivaki halini almış olan mesele de teşmili halinde tefsir ile az çok münasebettar kâffei muamelâtın yeniden tetkik ve tadili icap edip buna ise mahâl ve imkân olmadığından 158 numaralı Tefsir Kararından evvel tasfiyeye tâbi tutulmuş ve müddeti hizmeti on beş seneden dîn olmak dolayısıyla ikramiyesi verilerek alâkası katedilmiş olan memurlara mezkûr tefsir kararına istinaden iadei muhasebe suretiyle tekaüt maaşı tahsisi gayricaizdir.»

Bu kararda mevzu bahis 158 sayılı Tefsir Kararı Memurin Kanununun 70 nci maddesinin tefsiriyle alâkalıdır..

Yukardaki metnin tetkikinden tefsir kararlarının makale şümülü esas kabul edilmekle beraber muamelâtın yeniden tetkik ve tadile imkân olmamasına binaen ve zati mevzu maksur olmak üzere 158 sayılı Tefsir Kararının neşir tarihinden evvelki muamelelere teşmil edilmemesine karar verilmiş bulunmaktadır. Bu itibarla 669 sayılı Kararın 8 nci bendinin mevzumumuzla alâkası bulunmamak icap eder. Petrol Ofisi, 1032 sayılı Kararın neşirinden evvel ödemiş bulunduğu iki yüz bin liradan fazla Taahhüt Vergisine ait makbuzları ve bunlara ait müfredatlı malûmatı havi cetvelleri Maliye Bakanlığına arz etmek durumunda olduğuna göre, 669 sayılı Kararın 8 nci bendinde mevzu bahis tetkik ve tâdil imkânsızlığı mevcut olmadığı gibi esasen bu karar 158 sayılı Tefsir Kararına makale teşmil edilmemesine dairdir. Bu itibarla bu mevzuda 669 sayılı Kararın 8 nci bendine istinadetmenin mümkün olmayacağı ve 1032 sayılı Kararın neşirinden evvel Petrol Ofisi istihkaklarından Taahhüt Vergisi olarak kesilmiş bulunan paraların, kararın neşirinden sonra kesilmiş olup tahsil edilmiş bulunan paralar gibi iade edilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

3. — Mahrukat Ofisi :

Mahrukat Ofisi, İstanbul Şehrinin mahrukat ihtiyacını tedarik ve idhar ve bunların satış ve dağıtılması işlerini görmek üzere, 1942 yılında 332 sayılı Koordinasyon kararı ile kurulmuş bulunmaktadır. Ofisin 1942 ve 1943 yıllarına ait Bilâncolarının sıhhatli olmadıkları ve bu bilâncoların reddi lâzımgeldiği, evvelece takdim edilmiş olan mezkûr yıllara ait, raporlarımızda teklif edilmiş ve bidayeti teşekkülünden itibaren tutulan Ofis hesaplarının ihtiyaca uygun bir hesap plânına göre, yeniden tesis edilmesi ve eski hesaplarla yeniden tesis edilecek hesaplar arasında çıkacak farkların da Ofisin açık bulunan resmî kayıtlarında izale edilmesi lüzumuna işaret edilmişti. Bu teklif ve temennilerimiz, Milli Korunma 1942 yılı umumî Bilâncosunun tadilen tasdikına mütedair 5034 sayılı Kanunun mücip sebepler lâyihasında Sayıştay Komisyonunun kararı olarak yer almış bulunmaktadır.

Bu durum, tetkikatımızı mûtaakıp, alâkalı mercilere de bildirilmiş olduğundan, yukarda arzedilen teklif ve temennilerimiz çerçevesi dâhilinde Ofişçe harekete geçilmiş, ve hesap mütehasıslarına hazırlatılan yeni bir muhasebe plânına göre yeniden tesis edilen 1942, 1943 ve 1944 yılları bilâncolarıyla Ofisin eski kayıtlarına istinat eden bilâncolar arasında ehemmiyetli farklar tesbit edilmiştir.

1942 - 1944 senelerine ait bu yeni bilâncolarla kâr ve zarar hesapları ve eski bilâncolara naza-

ran tesbit edilen farklar Ofisin resmî kayıtlarına henüz intikal ettirilmemiş olduğu için tarafımızdan tetkik edilememiştir. Bu itibarla bu yeni hesaplarla mezkûr hesaplara müsteniden çıkarılmış olan bilânçoların şimdiden katiyetle sıhhatli olduklarını iddia etmek mümkün değildir. Bununla beraber yeni tesis edilen hesapların işlenmesinde, hesap mütahassıslarınca hazırlanan ve Heyetimizin tasvibinden geçmiş bulunan hesap plân ve izahaamesi çerçevesi dâhilinde hareket edilmiş bulunması ve 1942 - 1943 yılları raporlarımızın Mahrukat Ofisine ait bahsinde arzedilen esasların tatbikatta göz önünde bulundurulmuş olması, bu hesaplara müsteniden çıkarılmış bulunan bilânçoların sıhhatli oldukları intibamı tevlit etmektedir. Millî Korunma Muuhasebe Bürosu tarafından tevdi edilmiş bulunan 1944 yılı Ofis Bilânçosunun tarafımızdan tetkikından evvel, bu bilânço ile yeniden tesis edilen hesaplara müsteniden Ofisçe sonradan çıkarılmış bulunan bilânçonun mukayesesi neticesinde muhtelif postlarda farklar tesbit edilmesi, daha evvelki yıllarda olduğu gibi, Mahrukat Ofisinin 1944 yılı Bilânçosu ile kâr ve zarar hesaplarının hatalı olduğu kanaatini tevlit etmiş ve aşağıda da arzedileceği veçhile, bu kanaatimiz tetkikatımız neticesinde kuvvet bulmuştur.

1942 ve 1943 yılları Millî Korunma raporlarımızın Mahrukat Ofisine ait bahsinde bu teşekkülün personel durumunun kifayetsizliğinden, muhasebesinin iyi organize edilememiş olmasından ve çalışma vasıtaları bakımından mücehhez bulunmamasından bahsedilmişti. Bu durum lehte bâzı farklarla 1944 yılında da aynen devam etmiş olduğu için bu mevzular üzerinde tekrar durulmamış ve bilânço ile kâr ve zarar hesaplarımızın tetkik ve tahlili ile iktifa edilmiştir.

Mahrukat Ofisinin, aşağıya dercedilen, 1944 yılı Bilânçosu ile kâr ve zarar hesabı, Ofis tarafından Millî Korunma Muhasebe Bürosuna gönderilmiş ve Büro tarafından da Millî Korunma umumi Bilânçosuna intikal ettirilmiştir.

B i l â n ç o

Aktif :

Kasa	7 082	50
Mahrukat mubayaaları	14 632	95
Orman baltalık	137 705	55
İştirakler	79 287	34
Borçlular	114 687	75
Bâyiler	171 061	51
Malzeme ambarı	5 268	23
Ofis depoları	392 913	66
Fırın	344 829	70
Tahvil ve esham	8 560	00
Kredi mektupları	39 150	00
Sermaye taahhüdü	1 500 000	00
Demirbaş	47 703	78
	2 862 882	97

Pasif :

Sermaye	1 500 000	—
Bankalar (Z. B.)	1 067 763	11
Alacaklılar	99 337	30
Teminat	131 611	21
Amortisman	15 972	79
Kâr	48 198	56

K â r v e z a r a r h e s a b ı

Şehir işletmeleri	70 560	78	Odun bakıyesi	145 570	19
İdare masrafları	115 417	49	Kömür bakıyesi	148 298	75
Fireler	63 361	47	Nakil vasıtaları	9 332	30
Amortisman	10 830	20	1943 kârı (Müdevver)	5 167	26
Katî kâr	48 198	56			
	308 368	50		308 368	50

1944 yılı muamelâtına ait muhasebe kayıtlarının, usulü veçhile yapılmamış olduğu, maddi hatalara düşüldüğü, aynı mahiyetteki memleketlerin ayrı hesaplara intikal ettirildiği ve birçok hatalı kayıtlara ait tashih muamelelerinin yapılmamış olduğu göz önünde tutulacak olursa bilânço ve kâr ve zarar hesabında yer alan postların hemen hepsinin hatalı olduğu neticesine varılır. Bu itibarla aşağıda bu postların hepsi üzerinde teker teker durulmıyarak bunlardan yalnız mühim telâkki edilenlerin izahına girişilmiştir.

a) Bilânçoda, Ofis Depoları namı altında yer alan 392 913,66 liranın 299 846,40 lirası 1944 yılı sonu odun stoku ve 93 067,26 lirası da kömür stokunu göstermektedir.

aa) Odun : 299 846,40 lira.

Mahrukat Ofisinin 1944 yılı sonu itibariyle odun stokunun kıymetini gösteren bu meblâğın tesbitinde aşağıdaki hatalara düşüldüğü görülmüştür.

Ofisin, 1944 yılı zarfında mubayaa ettiği odun ve kömürlerin motörlerden veya vagonlardan tahliye ve depolara kadar nakil masraflarına, depolarda istif ve kestirme ücretlerine, depo kiralama ve depo personelinin ücretleri gibi mahrukatın maliyetiyle ilgili bulunan ve muhasebe kayıtlarında şehir işletmeleri namı altında yer alan 70 530,78 lira masrafa, maliyet hesaplarında yer verilmiş ve sene sonunda mezkûr 70 560,78 liranın ancak 38 402,80 lirası aşağıda izah edildiği şekilde, odun hesabına intikal ettirilmiştir :

267 681 75	lira	1944 yılı zarfında mubayaa edilen odunların bedeli
38 432 80	»	Şehir işletmeleri hesabından odun hesabına intikal ettirilen meblâğ.
306 114 55		
89 083 23	kental	1944 yılında depolara giren odun miktarı
150 317 50	»	194° yılından müdevver odun stoku.
239 400 73	»	
152 150 36	»	1944 yılı zarfında satılan odunlar ve tahakkuk ettirilen fireler.
87 250 37	»	1944 yılı sonu odun stoku.
306 114 55		
	=	34 364 lira kental odunun maliyeti.
89 083 23		
87 255 965	×	34 364=299 846 40 lira 1944 yılı sonu odun stokunun kıymeti.

Mahrukat Ofisinin 1944 yılında satın almış olduğu odunların maliyetinin çıkarılması ve sene sonu stoklarının kıymetlendirilmesine ait yukardaki hesapların tetkikinde :

a) Geçmiş yıllarda olduğu gibi Mahrukat Ofisinde ayrıca bir Ayniyat Muhasebesinin tutulmamış olması neticesinde sene sonunda odun mevcudunun tesbitinde yardımcı kayıtlardan istifade edilmiş olduğu ve kayden tesbit edilen mevcudun envanterlerle tevsik edilmemiş bulunduğu ve bu itibarla bu mevcudu sıhhatli telâkki etmeğe imkân olmadığı,

II - 1944 yılı içinde Ofis 67 000 kental kömür ve 89 000 kental odun satın almış, kömürler umumiyetle doğrudan doğruya bâyilere teslim edilerek bunlar vasıtasıyla satıldığı halde odunlar Ofis tarafından satılmıştır. Şehir işletmeleri hesabındayer alan paraların mühim kısmı depo masrafları, kesme ve istif ücretleri olduğu cihetle 70 560,78 liranın 38 432,80 lirasının değil ve fakat daha fazlasının odun maliyetlerine intikal ettirilmesi icap ettiği;

III - 1943 yılından devredilen stoklar sene içinde hemen satılmamış olduğu ve 1944 yılı stokları meyanında bunların da mevcut olabileceği mülâhazasıyla depo masraflarından ve kesme ve istif ücretlerinden bunlara da hisse isabet etmesi gerektiği, bu itibarla maliyetlerin hesaplanmasında yalnız

1944 yılında satın alınan odunları değil ve fakat 1943 yılından devredilen ve hâttâ 1944 yılı içinde satılan odunları da nazarı itibara almak icap ettiği,

IV. - 1944 yılı sonundaki odun stoku 87 250,37 kentâl olarak tesbit edilmiş olduğu halde stokların kıymetlendirilmesine ait hesaplarda odunların 87 255,965 kental olarak gösterilmek suretiyle cüzi da hi olsa hâtaya düşüldüğü, neticesine varılmıştır.

Yukarda arzedilen sebeplere binaen Mahrukat Ofisinin 1944 yılı sonu odun mevcudunun kıymetini gösteren 299 846,40 liranın sıhatli olmadığı kanaatindeyiz.

a) Kömür 93 067,26 lira :

1944 yılında satın alınan kömürlerin maliyetlerinin hesaplanmasında ve sene sonu kömür stoklarının kıymetlendirilmesinde, odun hesabında arzedilmiş olduğu şekilde bir kısım yanlış hesaplar yapılmış olduğu cihetle sene sonu kömür stokunun kıymetini gösteren yukardaki meblâğı da sıhhatli telâkki etmeye imkân görülememiştir.

Buna ilâveten, bundan evvelki senelerde olduğu gibi, bâyilere muayyen bir beyyie mukabilinde satılmak üzere ankonsinyasyon olarak verilen kömürlerin satış bedeli ile kömür hesabının matlubuna kaydedilmiş olması, satılmamış olan kömürlerin satılmış olarak gösterilmesini ve binnetice itibari bir kârın kâr ve zarar hesabına intikalini intaç ettirmiştir. Bu suretle sene sonunda bâyiler nezdinde mevcut olan kömürler stoklar meyanında yer almamış ve bu da kömür stoklarının sıhhatini ayrıca ihlâl etmiştir.

b) Bâyiler: 171 061,51 lira,

Ofisin 1944 yılı zarfında ankonsinyasyon satılmak üzere vermiş olduğu kömürlerden mütevellit bâyilerin borcunu gösteren bu hesabın bir kısmı bâyiler tarafından satılıp da henüz Ofise ödenmemiş kömür bedellerini ve mühim bir kısmı da sene sonunda satılmamış bulunan kömür mevcudunu göstermektedir. Bu kömürlerden satılmamış bulunanların bilançoda stoklar meyanında mütalâa edilmesi gerekmektedir.

Bâyilere verilen kömürlerin satış fiyatıyla değerlendirilmesi aktifin fuzulen kabarmasını ve bunun neticesi olarak da 1944 yılı Ofis kârının bu nispette yükselmesini intaç etmiştir.

C) Bilançoda iştirakler namı altında yer alan 79 287,34 lira ile fırın hesabında görülen 344 829,70 liranın müfredatının incelenmesinde bu paralar meyanında on kûsur bin lira faiz ile on bin liraya yakın müstahdemin ücretlerinin yer aldığı görülmüştür.

Sene sonunda Ofisin kâr ve zarar hesabında mütalâa edilmesi gereken bu kabil masrafların aktive edilmesi Ofis kârının bu nispette fuzulen kabartılmasına sebebiyet vermiştir.

d) Odun kârı : 145 570,19 lira.

Mahrukat Ofisinin 1944 yılı odun satışından mütevellit kârını gösteren bu hesabı, odun hesabı vesilesiyle, arzedilen sebeplerden ötürü sıhhatli telâkki etmeye imkân görmemekteyiz.

e) Kömür kârı : 148 298,75 lira.

Mahrukat Ofisinin 1944 yılı kömür satışından mütehasıl kârını gösteren bu hesabı da, odun hesabı ve bâyiler hesabı vesilesiyle izah edilen, hatalı kayıtlar neticesi, Ofisin kömür satışından mütevellit hakiki kârını göstermemektedir.

Mahrukat Ofisinin 1944 yılı Bilançosu ile kâr ve zarar hesabının bellibaşlı postları hakkında yukardan beri arzedilen sebeplerden ötürü bu bilanço ile kâr ve zarar hesabının Ofisin 1944 yılı sonundaki hakiki durumunu ifade etmekten uzak bulunduğu kanaatindeyiz.

Reddedilmesini geçen seneki raporumuzda tasvibe arzetmiş olduğumuz Ofisin 1943 yılı Bilançosunda yer alan hatalı hesapların 1944 yılına devredilmiş olması 1944 yılı Bilançosunun sıhhatini ayrıca ihlâl etmiş bulunmaktadır.

Bu sebeplerden ötürü Mahrukat Ofisinin 1944 yılı bilançosu ile kâr ve zarar hesabının reddedilmesini yüksek tasvibinize arz ediyoruz.

Mahrukat Ofisinin hesapları çıkarılmak suretiyle tarafımızdan hazırlanan Millî Korunma umumî bilançosu ile kâr ve zarar hesabının tadili şekline raporumuzun sonunda yer verilmiştir.

4. — Zirai Kombinalar Kurumu : [1]

3130 sayılı Kanun hükümleri mucibince Tarım Bakanlığına bağlı Zirai Kombinalar Müdürlüğü 1937 Şubatında kurulmuştur. Bu kanunla, Müdürlük emrine 3 milyon lira tahsis edilmiş ve sarf mahalli hususi bir kanunla tesbit edilinceye kadar mezkûr meblâğın Bankalar Kurulu kararıyla tâyin edilecek işlerde kullanılacağı tasrih edilmiştir.

3 Milyon liranın 1937 malî yılı zarfında sarfedilmeyen kısmının, 1938 malî yılında hayvan, makine ve alât mubayaası, yerli ve yabancı mütahassis, memur ve saire istihdamı, nebat ve hayvan hastalıklarıyla mücadele vesait ve tesisatına ve köy kalkınması ile alakalı bileümle işlere ve inşaata sarfolunması 3405 sayılı Kanunla kabul edilmiştir. 1939 yılında da bu meblâğın 1938 malî yılı içinde kullanılmayan kısmının aynı maksatlarla sarfedilmesi ve aynı zamanda Tarım Bakanlığı müesseselerinde yetiştirilen üretme vasıtalarının sağlanabilmesi için bu tahsisattan Bakanlığın tâyin edeceği miktarda Kurum'a bir mütedavil sermaye verilmesi ve mezkûr mütedavil sermayenin 2654 sayılı Kanun hükümleri dairesinde kullanılması kabul edilmiştir. Bu şekilde 1937 - 1943 yılları içinde Zirai Kombinalar Kurumu masraflarına karşılık olmak üzere muhtelif ödenekler tahsis edilmiştir.

Millî Korunma Kanununun meriyete girmesi üzerine 1940 yılından itibaren muhtelif koordinasyon kararları ile Kuruma sermaye verilmeye başlanmış ve 1944 senesi sonuna kadar bu şekilde verilen Millî Korunma sermaye miktarı 10 610 015,89 liraya baliğ olmuştur. Aynı zamanda Tarım Bakanlığının bütçesinden evvele verilmiş olan tahsisatın sarfolunmayan kısmı iptal edilmiş ve 2654 sayılı Kanun hükümleri dairesinde kullanılmak üzere verilmiş olan 422 452,43 lira mütedavil sermaye de Kuruma iade edilmiştir.

a) Teşkilât ve kadro - Zirai Kombinalar Kurumu, Tarım Bakanlığına bağlı ve hükmi şahsiyeti haiz olmayan bir müdürlük olarak kurulmuştur. Kombinalar kadrosunda yer alan memurların tâyinleri, Bakanlık tarafından yapılmakta ve bu hususta Bakanlık kadrosuna dâhil memurları Bakanın istediği yerde kullanacağına dair olan Tarım Bakanlığının Teşkilât Kanununun 18 nci maddesi hükmünden de istifade edilmektedir. 1940 yılından itibaren kurumun merkez ve taşra kadrolarında sık sık değişiklikler yapılmış, müdürlük unvanı reisliğe tahvil edilmiş ve nihayet 1944 yılı başında çıkarılan 498 sayılı Koordinasyon kararı ile bugünkü teşkilât kurulmuştur. Mezkûr kararla da, o tarihe kadar Millî Korunma sermayesinden tefrik edilen sabit ve mütedavil sermayelerin kullanılmasından mütevellit hesapları tutmamış bulunan kurumun Millî Korunma sermayesiyle alakalı hesaplar için Ziraat Bankası nezdindeki Millî Korunma Muhasebe Bürosuna aylık mizanlarla senelik bilânçoları göndermesi esası konmuştur.

Yukarda işaret edildiği veçhile kurum hükmi şahsiyeti haiz olmayıp Tarım Bakanlığının bir şubesi mahiyetindedir. Binaenaleyh, Kombinaların başuca muameleleri ve yüksek dereceli memurların tâyin ve terfileri Tarım Bakanının imzası ile tekemmül etmektedir. Bununla beraber memur işlerinin takibi için Kombinalar bünyesinde bir sicil işleri servisi mevcut olduğu görülmektedir. Bu servis, yalnız memurlar hakkında cereyan eden muhaberelelere ait dosyaları tutmakta, ve memurları ilgilendiren diğer muamelelere ait evrak ile vesikalar Bakanlığın Zatişleri Şubesinde bulunmaktadır. Kombina bugünkü şekliyle idame edildiği takdirde, 573 sayılı Koordinasyon kararı ile bir müdür, bir şef ve dört memurdan ibaret bulunan ve fiili kadrosu bilâhara daha da genişletilmiş olan sicil işleri servisi kadrosunun hiç değilse azaltılmasının ve bu suretle bir tasarruf sağlanmasının mümkün olacağı ümit edilebilir. Sicil İşleri Müdürlüğü aynı zamanda, Kombinalara ait bulunan 13 zirai işletme ile bir tamirat atelyesinde istihdam edilen işçi ve ustaların da sicil işleri ile meşgul olmakta ise de, işletmelerin müstakil hâviyetleri olmamakla beraber yalnız işçilere ait zati işlerin işletmelerce takibinin daha faydalı olacağı kanaatindeyiz.

1944 başında yürürlüğe girmiş olan 498 sayılı Koordinasyon kararı ile merkez ve taşra kadrosu olmak üzere, kombinalara muhtelif derecelerden 292 memuriyet yeri tahsis edilmiş olup bunun 135

[1] Zirai Kombinalar Kurumunun 1944 yılı bilânçosu ile kâr ve zarar hesabı bu bahsin sonundadır.

i merkeze ve 157 si taşra teşkilâtına ait bulunmaktadır. 1944 yılında fiili kadrolarda görülen hareketler şöyledir :

	1944 başı durumu	1944 zarfında		1944 sonu durumu
		Girenler	Çıkanlar	
Barem içi	29	30	13	46
Barem dışı	47	84	35	96
	76	114	48	142

Bu cetvele nazaran fiili kadronun nazari kadroya nispeti % 48,5 a varmakta ve fiili kadronun % 67 sini barem dışı memurlar teşkil etmektedir.

b) Hesap işleri - 1943 ve daha evvelki yıllara ait Millî Korunma umumi raporlarımızda muhtelif vesilelerle Zirai Kombinalar Kurumunun hesap durumu üzerinde durmuş ve buna da bir muhasebe servisinin mevcut olmadığını, kurumun kendisini hesap tutmakla mükellef görmediğini, kuruma yapılan sarfiyata ait evrakın, Millî Korunma Kanununun 47 nci maddesine istinaden, Millî Korunma Muhasebe Bürosuna gönderildiğini ve mezkûr büro temerküz eden hesaplardan ise Kombinalara ait bütün muamelelerin bilhassa işletme ile ilgili hesapların takip edilmesine imkân olamıyacağını arzemiş ve kombinalar bünyesinde bir muhasebe teşkilâtı kurulması lüzumuna işaret etmiştik. Bu vaziyet 1944 başında 498 sayılı Koordinasyon kararıyla sağlanmış, ve diğer müstakil Muhasebe teşkilâtlı kurumlar gibi bu kurumun da Millî Korunma sermayesinden aldığı sermayelere mütâallik hesaplar mukabilinde Millî Korunma Bürosuna aylık mizanlarla senelik bilançolar göndermesi esası vaz'edilmiştir.

Bu kararla kombinalar, hesap bakımından, normal bir yola girmiş olmakla beraber, kurumun 1940 senesinden beri Millî Korunma sermayesinden almış olduğu meblâğlarla alâkalı hesaplar kendi bünyesine aksettirememiş olması ve Millî Korunma Muhasebe Bürosundaki kayıtlara kombinaların bütün faaliyeti ile ilgili hesapların intikal etmemiş bulunması, 1944 yılı açılış kayıtlarını tesisde kombinaları ehemmiyetli güçlüklerle karşılaştırmış ve işletmeye tallük eden bazı hesaplar için ancak tahmine müstenit kayıtlar yapılmak suretiyle açılış kayıtlarının tesisi mümkün olabilmıştır. Ziraat Bankası nezdindeki Millî Korunma Muhasebe Bürosu kayıtlarına 1944 yılına kadar intikal etmemiş bulunan kombinaların mubayaa, sabit kıymet ve stok, depo ve ambar hareketlerine ait bütün muhasebe kayıtlarını, tahminî bir usulle, bu şekilde yeniden tesis ederken, nazari olarak hata yapılabileceğini de kabul etmek icap eder. Bununla beraber Zirai Kombinalar Kurumu Muhasebe Servisince başka bir hal çaresi bulmak da mümkün olamamış ve binnetice 1944 yılı istihsal kıymetleri ile maliyet unsurları ve ihzar ameliyeleri kıymetinin mühim bir kısmı katî bir mahiyet arz etmekten uzak görülmüştür.

Kombinaların tetkik mevzuumuza giren 1944 yılı faaliyeti ile alâkalı hesapların murakabesi neticesinde bu yıl içinde merkezde bir muhasebe servisinin teşkil edilmiş olduğu, işletmelerde ise muhasebe organizasyonunun yapılmıyarak bütün evrakı müsbitenin merkeze gönderildiği ve merkezde bunlara istinaden kayıtların tesis edildiği müşahade edilmiştir. Belki 1944 yılı Muhasebe Servisinin ilk faaliyet senesi olduğu ve ehliyetli eleman derhal bulunamadığı için, defterlerin tutulmasında gereken itina ile hareket edilmediği, tashih kayıtlarının ticari muhasebe usulü esaslarına göre yapılmadığı, ve fişlerin tanziminde formalitelere riayet edilmediği tesbit edilmiştir. Diğer taraftan kombinalar geniş ölçüde zirai istihsale meşgul olduğuna göre, maliyet mevzuunun ön plânda mütalâa edilmesi ve bunu temin için de hesap organizasyonunda masrafların nev'ine, mahalline ve hâmiline göre yapılacak bir tasnife gidilmesi icap eder, kanatındeyiz. Üç senelik bir gecikmeden sonra 1944 senesi kayıtlarının geçmiş senelere sâmil bir surette tesisi için büyük bir gayretle çalışmış olduğunu da burada tebarüz ettirmek isteriz.

Her işletmede mahdut hesapları ihtiva eden bir muhasebe sistemi kurulması işletmelerce merke-

ze gönderilecek evrakı müşbite asılları veya tasdikli suretlerine göre, bunların her işletmenin durumunu tebarüz ettirecek şekilde, merkezde hesaplara intikal ettirilmesi, ve her işletmenin de bu esaslara göre maliyetlerinin tesbiti muvafık olur kanaatindeyiz.

e) Toprak ve Ekim İşleri - Kurumun üzerinde faaliyette bulunduğu arazinin mülkiyeti Hazineye aittir. 477 sayılı Koordinasyon kararı ile zirai istihsal artırmak ve memleketin işe durumunu sağlamak maksadıyla Kombinalar Dairesi, elinde bulunan teknik istihsal vasıtalarının tahsisi suretiyle ziraate elverişli olup da memleketin muhtelif yerlerinde boş duran Hazine arazisi üzerinde Devlet nam ve hesabına ziraat yapılması esas vaz'edilerek bu vazife Kombinalara verilmiştir.

Kombinalar 1944 yılında 6 712 769,89 lira masraf yaparak 920 311 dekar arazi üzerinde faaliyette bulunmuş, bunun 763 940 dekarlık kısmına hububat ekmiş ve mütebaki 156 371 dekarlık kısmında da mütaakip yıl ekimleri için toprak hazırlığı yapmıştır:

	Toprak işleri	
	Dekar	Masraf (TL.)
Açmalar	109 791	328 373 —
Anız bozma	35 325	37 331 81
İkileme	6 766	18 888 —
Nadas	4 221	8 442 —
Üçleme	270	1 350 —
Yekûn	156 371	394 384 81
	Ekim işleri	
	Dekar	Masraf (TL.)
Buğday	678 746	5 668 036 04
Arpa	60 657	444 108 33
Çavdar	14 632	85 649 39
Yulaf	9 905	120 591 32
Yekûn	763 940	6 318 385 08

Kombinaların faaliyet sahasının genişliği hakkında bir fikir verebilmek için, Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumunun aynı yıl zarfında hububat ve diğer her nevi zirai istihsal için ancak 314 392 dekarlık bir sahada faaliyette bulunduğunu tebarüz ettirmekle iktifa edeceğiz. Yukarıdaki cetvelde masraf olarak gösterilen meblâğlar, arazi işleri 1944 ten evvel yapılmış bulunan kısma ait olanları daha evvel de arz edilmiş olduğu veçhile tahmine dayanmaktadır.

d) İstihsal, maliyet, randıman - kombinalar, 1944 yılında memleketin muhtelif muntakalarında faaliyette bulunan 7 zirai işletmesinden 13 bin tondan fazla hububat istihsal etmiştir.

Hububatın nev'i	Miktar kilo	Kıymet T. L.	Maliyeti Kg. / Kr.	Ekilen saha Dekar	Randıman Dekar / Kg.
Buğday	52 358 051	6 964 199 23	13.30	528.467	99.07
Arpa	11 315 604	1 096 434 36	9.69	102.553	110.34
Çavdar	3 008 217	405 257 42	13.47	47.800	62.93
Yulaf	6 656 481	936 411 85	14.06	104.812	63.51
Mısır	45 297	8 687 52	19.18	600	75.50
Yekûn	73 383 650	9 410 990 38		784.232	

Yukardaki cetvel, vasati maliyet ve randımanları göstermektedir. Kombinaların işletmelere göre, randıman ve maliyetlerini gösteren cetvel aşağıya dercedilmiştir :

İşletmeler	Buğday		Arpa		Çavdar		Yulaf	
	Maliyet	Randıman	Maliyet	Randıman	Maliyet	Randıman	Maliyet	Randıman
Aksaray grubu	19,12	50,56	16,55	54,45	22,70	33,07	—	—
Bâlâ »	13,29	63,61	8,41	107,90	—	—	—	—
Polâtlı »	19,—	70,67	14,—	30,99	14,—	20,31	14,—	20,31
Sarayönü »	17,33	96,74	16,48	78,30	—	—	21,19	39,45
Urfa »	10,80	103,02	7,86	138,46	—	—	—	—
Yerköy »	9,70	124,39	7,66	142,15	7,70	144,58	7,86	145,09
Vasati	13,30	99,07	9,69	110,34	13,47	62,93	14,06	63,51

Yukardaki cetvelin tetkikından, Kombinaları asgari maliyetleri ve âzami randımanları Yerköy İşletmesinden ve âzami maliyetleri de Aksaray İşletmesinde elde etmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Kombinaların işletmeleri tarafından elde edilen vasati maliyet ve randımanlarla Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumu Çiftliklerinin 1944 yılı vasati maliyet ve randımanları, mukayeseye imkân vermek üzere, aşağıya dercedilmiştir :

	Vasati randımanlar Dek/Kgr.		Vasati maliyetler Kg/Kr.	
	Kombinalar	D. Z. İ. K.	Kombinalar	D. Z. İ. K.
Buğday	99,07	75,35	13,30	19,29
Arpa	110,34	81,23	9,69	18,06
Çavdar	62,93	153,50	13,47	27,48
Yulaf	63,51	91,48	14,06	17,67

Mukayese neticesinde, Kombinalar lehine tahassül eden fark, başlıca Kombinalar Kurumunun geniş arazi üzerinde makineli ziraat yapmasından ileri gelmektedir.

Kombinaların 1944 yılında istihsal ettiği ve 1943 ten devreden hububat stoklarının hareketini gösteren cetvel aşağıya dercedilmiştir :

Hububat hareketleri cetveli

	Buğday	Arpa	Yulaf	Çavdar	Mısır	Yekûn
	Ton olarak					
A - Girişler :						
1943 sonu stoku	2 931	180	808	41	47	4 007
1944 istihsali	52 359	11 316	6 657	3 008	45	73 384
1944 mübayaa ve ambar fazlaları	135	348	54	68	—	605
Girişler yekûnu	55 424	11 844	7 519	3 117	92	77 006

	Buğday	Arpa	Yulaf	Çavdar	Mısır	Yekûn
Ton olarak						
B - Çıkışlar :						
1944 satışları	36 811	4 428	6 811	1 190	47	54 287
Sair çıkışlar	10 584	930	684	157	—	12 355
Çıkışlar yekûnu	47 395	10 358	7 495	1 347	47	66 642
C - 1944 sonu stoku	8 029	4 486	24	1 770	45	11 354
Bin lira olarak						
A - Girişler :						
1943 stoku	226	13	87	6	5	337
1944 istihsali	6 964	1 097	936	405	9	9 411
1944 mubayaa ve ambar fazlaları	24	63	12	11	—	110
Girişler yekûnu	7 214	1 173	1 035	422	14	9 858
B - Çıkışlar :						
1944 satışları	4 781	919	951	267	5	6 923
Sair çıkışlar	1 494	137	82	18	—	1 731
Çıkışlar yekûnu	6 275	1 056	1 033	285	5	8 654
C - 1944 sonu stoku :	939	117	2	137	9	1 204

Yukardaki tabloda «1944 mubayaa ve ambar fazlaları» hizasındaki yekûnlardan 484 tonluk ve 95 bin liralık kısmı, Kombinaların tohumluk için Toprak Ofisinden mubayaa etmiş olduğu hububatı ve bakıyesi ise aynı yıl içinde muhtelif işletmelerde kaydedilen ambar fazlalıklarını göstermektedir. 12 355 tona baliğ olan sair çıkışlar, işletmelerdeki amelenin işesi için verilen hububat ile Kombinaların 1944 senesinde ekim için tahsis ettikleri tohumlukları ifade etmektedir. Biraz aşağıda bunların satış fiyatları üzerinde ayrıca durulacaktır.

e) Satışlar - Kombinaların 1944 yılı satış ve sair çıkışlar yekûnu 66 642 ton hububata ait satış kârını gösteren rakamlar şöyledir :

Satış ve sair çıkışlar cetveli (1 000 T. L.)			
	Maliyet bedeli	Satış bedeli	Satış kârı
Buğday	6 271 [1]	12 422	+ 6 151
Arpa	1 056	1 946	+ 890
Yulaf	1 033	1 361	+ 328
Çavdar	285	230	- 55
Mısır	5	7	+ 2
Yekûn	8 650	15 966	+ 7 316

[1] Hububat hareketleri cetvelinde görülen 6 275 rakamının aynı olmamasının sebebi, tarlalar-daki fare mücadelesi için kullanılan buğdayların belbelinden ileri gelmektedir.

Satışlar muhtelif koordinasyon kararları ile hububat için tâyin edilen mubayaa baremine göre munhasıran Toprak Mahsulleri Ofisine yapılmış ve % 85 nispetindeki gayrisâfi satış kârı da Kombinalar istihsal maliyetinin ofis mubayaa baremine nazaran düşük olmasından ileri gelmiştir. Sair çıkışlar ise, biraz yukarda izah edildiği veçhile, kombinaların ekim için ayırdıkları tohumlukların amelenin işesine tahsis ettikleri hububatı göstermektedir.

f) İşletmeler - 1944 yılı sonunda Zirai Kombinalar Kurumunun 13 Zirai İşletmesiyle bir tamir atelyesi mevcuttu. Bunlardan Aksaray, Bâlâ,, Gelemen, Polatlı, Sarayönü, Urfa ve Yerköy İşletmelerinde ekim yapılmış ve mahsul alınmıştır. Aksaray İşletmesi, faaliyetini daha ziyade çavdar üzerinde teksif etmesinden ve yeni açılmış olan Gelemen İşletmesi de pek mahdut miktarda nısır istihsal edilmiş olmasından dolayı 1944 yılını zararlı kapatmışlar, fakat diğer beş işletme büyük kârlar temin etmişlerdir. Mütebaki Çiçekdağı, Gökhöyük, Keykubat, Kocaaş, Özden ve Ulaş İşletmelerinden ilk üçü yalnız arazi hazırlığı yapmışlar ve diğerleri ise senenin son günlerinde açılmış olduklarından zirai faaliyette bulunamamışlardır.

Sınai işletme mahiyetinde bulunan Ankara'daki tamir atelyesi ise, Kombinalara ait ziraat alet vasıta ve makinelerinin tamiratını yapmak ve harb yılları içinde ithali çok güçleşmiş bulunan yedek parçalardan mümkün olanlarını imal etmek üzere kurulmuştur. Bu atelyenin 1944 sonundaki sabit kıymetlerinin yekûnu bir milyon lirayı geçmiştir. 1944 yılında tamirat ve imâl edilen yedek parçalar için 556 bin lira işçi ücreti ödenmiş, 410 bin liralık akaryakıt, 381 bin liralık yedek parça ve 590 bin liralık muhtelif işletme malzemesi kullanılmış, fakat bütün bu masraflara mukabil yalnız 59 bin liralık gayrisâfi bir gelir sağlanmıştır. Hesap organizasyonunun tamamlanmamış ve yapılan işlere ait kayıtların işlenmemiş bulunmasından dolayı atelyede yapılan iş miktarını tesbit etmek mümkün olamamıştır. Sene sonu tadadında bulunamıyan ve karşılık ayırabilmek için atelyeye zarar kaydedilen ziraat alet ve makinelerinin bedelleriyle beraber, atelyenin iki buçuk milyon liradan fazla zarar ettiği anlaşılmıştır. Bu zararın tahassülünde, zirai işletmelerde kullanılan bilûmum ziraat makine alât ve vasıtalarının atelyenin zimmetinde olmasının ve makineler için yapılan tamir masraflarının işletmelere intikal ettirilmiyerek atelyenin zimmetinde kalmasının da mühim tesiri olmuştur.

g) Bilânço — 1944 Yılı Bilânço ve kâr ve zarar hesabını tetkik ederken nazarı dikkatimizi celbeden diğer noktalar şunlardır :

Millî Korunma fonundan Zirai Kombinalar Kurumuna tahsis edilen sermaye tutarı 10 610 015,89 liradır. Fakat Kurum, 530 sayılı kararla kendi kârlarınla sabit tesisat yapılmak üzere verilmiş bulunan 2 milyon liralık salâhiyeti de sermaye tezyidi mahiyetinde telâkki ederek 1944 yılı bilânçosunu ona göre tanzim etmiştir. Bu hareket tarzı mevzuata uygun görülmediğinden icap eden tashihlerin yapılması lüzumuna işaret etmek isteriz.

Her ne kadar 1944 sonu itibariyle stoklara ait envanterlerin çıkarılmış olduğu görülmüş ise de, tetkikatımız neticesinde envanter cetvellerinden bir kısmının defter kayıtlarından aynen alınmış olduğu anlaşılmıştır. Aynı zamanda envanter zabıtları ile stoklara ait defter kayıtlarının karşılaştırılması neticesinde bir kısım stoklarda adet ve kıymet itibariyle farklar tesbit edilmiş ve bu farkların 1944 kayıtlarında düzeltilmiş olduğuna tesadüf edilmemiştir. Sene sonu tadatlarının bir formalitenin yerine getirilmesi sadedinde yapılmaması ve envanterlerle defter kayıtları arasında tahaddüs edecek farkların, gerekli tetkiklerin yapılmasını mütaakıp, izalesi cihetine gidilmesi icap eder kanaatindeyiz.

Sabit kıymetler envanterlerinde vaziyet stoklar envanterlerinin aynı olduğu için üzerinde durulmıyacaktır. Sabit kıymetlerin numaralanmasını ve bunların nevine göre defterler açılmasını bu defterlerden müfredatlı olarak ve senelere göre tefrik edilen amortismanlarını gösterecek tarzda sabit kıymetlerin takip edilmesini lüzumlu telâkki etmekteyiz. Tetkikımız sırasında, çadır ve biçerdöver bezi yapılmak üzere ambardan atelyeye yüz bin liraya yakın kıymette bez verilmiş olduğu, fakat bunlarla imal edilen malzemenin mahiyetine göre, stoklar ve sabit kıymetler hesabına kaydedilmediği görülmüştür. Mevzuun tetkik edilerek icabeden kayıtların yapılması lüzumuna işaret ederiz. Sabit kıymetlere bilânçoda brüt bedel üzerinden yer verilmiş ve bunlar için ayrılan

amortismanlar pasifte gösterilmiştir. Mevzuat sabit kıymetlerin amortismanlar tenzil edildikten sonra aktife net bedel üzerinden yer almasını icap ettirdiğinden bundan böyle bu yolda hareket edilmesi tavsiye olunur.

1944 sonu itibariyle yapılan sayım neticesinde mevcudiyetleri tevsih edilemeyen sabit kıymetlerin yekûnu 840 bin lirayı geçmektedir. Bunlar arasında 450 bin liralık 68 traktör ve 150 bin liralık kırk bir biçerdöver makinesi de vardır. Kaybolan makinelerin bedelinden birikmiş amortismanlar tenzil edildikten sonra bakıye kalan kâr ve zarar hesabına kaydedilmek suretiyle karşılık tesis edilmiş ve aktifte sabit kıymetlerden tenzil edilmek suretiyle tasfiye olunacak aktif hesaplara alınmıştır. Mezkûr 840 bin liranın 663 kûsür bin liralık kısmı Ankara tamir atelyesine aittir, bunlar meyanında Sarayönü işletmesine gönderilen fakat oraya vâsıl olmyan 37 aded traktörün bedeli de bulunmaktadır. Bu alet ve vasıtaların, mahiyetleri itibariyle kaybolabileceklerine ihtimal vermek güç olduğundan, hâdisenin ehemmiyetle ele alınmasını ve yapılacak tahkikat neticesinde kayıp tahakkuk edecek olursa mesullerinin cezalandırılması için gerekli teşebbüslerin yapılmasını zaruri görmekteyiz.

Kâr ve zarar hesabının tetkikinde, kombinaların merkeze ait umumi masraflarının, istihsal edilen hububatın maliyetlerine intikal ettirildiği için kâr ve zarar hesabına kaydedilmediği görülmüştür. Maliyetlere intikal ettirilecek olan umumi masraflar İşletmelere ait bulunanlar olup merkez umumî masraflarının maliyetlere değil, kâr ve zarar hesabına kaydedilmesi lüzumuna da işaret etmek isteriz.

31 . XII . 1944 sonu itibariyle Zirai Kombinalar Dairesi tarafından hazırlanıp Millî Korunma Muhasebe Bürosuna gönderilen bilânço.

Aktif :		Pasif :	
I - Kredi tahsisinden borçlular	11 860 015,89	X - Tahsis edilen kredi (sermaye)	12 610 015,89
II - Kasa	104 033,44	XI - Birleşmiş amortismanlar	1 489 529,07
III - Avans ve kredi bakıyeleri	1 002 298,—	XII - T. C. Ziraat Bankası	9 763 847,29
IV - Muhtelif borçlular	11 098 024,25	XIII - Muhtelif alacaklılar	2 098 872,74
V - Yapılmakta olan işler	1 478 076,16	XIV - Tasfiye edilecek pasif hes.	1 551 519,03
VI - Stoklar	2 756 781,46	XV - Kâr	12 961 037,26
VII - Sabit kıymetler	4 250 092,57		
VIII - Tasfiye edilecek aktif hesap	1 211 829,62		
IX - Hazırlık ve ekimler	6 712 769,89		
	40 474 821,28		40 474 821,28

Kâr ve zarar hesabı

Zararlar :

a) Mahsul satış zararları	133 647,71
b) İşletme zararları	2 485 584,66
c) Muhtelif zararlar	486 151,82
d) Diğer zararlar	91 779,33
Kâr	4 406 287,76

7 603 451,28

Kârlar :

Mahsul satış kârı	7 449 997,99
Diğer işletmeler gelirleri	18 862,13
Muhtelif ve müteferrik gelirler ve satış bedelleri	93 326,79
Masraf karşılığı gelirler ve kârlar	41 264,37

7 603 451,28

5. — İzmir Tarım Satış Kooperatifleri Birliği :

A) Nebati yağlar :

1942 yılında 393 sayılı Koordinasyon kararıyla halkın ve ordunun ihtiyacını karşılamak üzere nebati yağ istihsalinin % 15 ine el koymak için Ticaret Bakanlığı adına ve İzmir Tarım Satış Kooperatifleri Birliği emrine Millî Korunma sermayesinden verilmiş olan 6 milyon liralık mütedavil sermayenin on aylık birinci hesap devresi raporu 1943 yılına ait umumi raporumuzun bir kısmını teşkil etmişti. Mezkûr raporda 393 sayılı kararın tatbik mevkiine konması maksadiyle Birlik tarafından kurulmuş olan teşkilâtın etrafınca bahsedilmiş olduğu için, burada yalnız 1 . XI . 1943 den 31 . XII . 1944 tarihine kadar olan on dört aylık ikinci hesap yılına ait işletme faaliyetinden bahsedilecektir.

Bu ikinci hesap devresi zarfında gerek İzmir'deki birlik ve gerekse yardımcı teşekküller şu üç membadan nebati yağlarını elde etmişlerdir :

1. 393 sayılı karar mucibince tâsir veya tasfiye suretiyle istihsal edilen nebati yağ ve imâl edilen prina yağının % 15 ine bu kararda gösterilen fiyat baremine göre bedeli peşinen ödenmek suretiyle el konmuştur. Mezkûr barem aşağıdaki mubayaalarda da tatbik edilmiştir.

2. Nebat mahsullerini ve prinayı tâsir veya tasfiye etmek suretiyle istihsal olunan yağlardan nakden alınmakta olan Muamele Vergisinin, Maliye Bakanlığınca tesbit edilecek nebati yağlar için ve lüzum görülecek mahallerde, aynen alınması hususunda 4307 sayılı Kanunla Bakanlığa mezuniyet verilmiştir. Maliye Bakanlığı bu salâhiyete istinaden Ege, Hatay ve Körfez muntakalarında verginin aynen alınmasını kararlaştırmıştır. Bidayeten % 12,5 vergi nispeti 25 . V . 1943 tarihinde yürürlüğe giren 4415 sayılı Kanunla % 15 e çıkarılmıştır. Birliğe dâhil kooperatiflerle yardımcı birlikler tarafından tesellüm edilen bu yağların bedeli altı milyon liralık mütedavil sermayeden ilgili vergi tahsil mercilerine ödenmiştir.

3. 7 . VI . 1943 tarihinde yürürlüğe giren 4429 sayılı Kanunla zeytin yağının % 12 nispeti üzerinden Toprak Mahsulleri Vergisine tâbi tutulması ve bu verginin aynen tahsili kabul edilmiş ve Bakanlar Kurulunca verilmiş olan salâhiyete istinaden 22 . IX . 1943 tarihinde vergi nispeti % 8 e indirilmiştir. 28 . IV . 1944 tarihinde meriyete giren 4553 sayılı Kanunla vergi nispeti % 10 a yükseltilmiş ve lüzum görülecek yerlerde bu verginin nakden veya beş kilo zeytine mukabil bir kilo zeytinyağı olarak alınması salâhiyeti de Maliye Bakanlığınca verilmiştir. Mezkûr verginin aynen tahsili ile vazifelendirilmiş bulunan Birlik evvelâ toplattığı zeytinleri fabrikalarda tâsir ettirmek suretiyle zeytin yağına tahvil ettikten sonra bedelini Maliyeye ödemek suretiyle mubayaa etmiş ve bilâhara beher beş kilo zeytin mukabilinde bir kilo zeytinyağı almış ve bunları da keza aynı muameleye tâbi tutmuştur.

Yukarda izah edildiği veçhile üç ayrı usulle mubayaa edilen nebati yağların başlıcaları zeytin yağı, rafine pamuk yağı, rafine susam yağı ve prine yağıdır. 1942/43 mahsul devresinin % 27,5 ina mukabil, 1943/44 mahsul devresinde birliğin mubayaa mevzuuna giren nebati yağların memleket istihsaline nispeti zeytinyağında % 38 - 40 ve diğer yağlarda % 30 dur.

a) Tahakkuk ve Tesellüm :

1943 - 1944 mahsulünden ikinci hesap devresi zarfında üç membadan Devlet hissesi olarak 8 440 035 kilo tahakkuk yapılmış, bu miktarın 8 117 590 kilosu tesellüm edilmiş ve vergi karşılığı olarak Hazineye 3 041 236,62 lira ve el koyma bedeli olarak da müstahsıla 2 404 901,47 lira ödenmiştir. 1942 - 1943 birinci hesap devresinde zeytin yağı Toprak Mahsulleri Vergisine tâbi olmadığı hâlde, Devlet hissesi olarak 10 056 062 kilo tahakkuk yapılmış ve bunun 9 921 258 kilosu tesellüm edilmişti. Binaenaleyh 1943 - 1944 mahsul devresine ait tahakkuk ve tesellümde, bir yıl evveline nazaran, ehemmiyetli bir azalma göze çarpmaktadır.

393 sayılı kararla el konan % 15 lerden tahakkuka nazaran tesellüm edilmemiş bulunan kısmın tahsili için birlik tarafından gereken teşebbüslere girişilmiştir. Vergi mukabilinde alınan yağlardan tesellüm edilmeyen kısma ait takibat ise Maliye Bakanlığınca teşkilâtı tarafından yapılmaktadır.

Satın alınan 8 117 590 kilo nebati yağın, bu hususta vazifelendirilmiş bulunan teşekküller itibariyle tesellüm miktarları şöyledir:

	Kilo	TL.
İzmir Birliği	6 103 947	4 053 270,85
Çukurova »	1 131 320	782 135,86
İstanbul Yağ Meyva Birl.	114 369	75 706,17
Bursa Koza Birliği	102 016	63 620,61
Gazianteb Fıstık Birl.	665 938	471 404,60
Yekûn...	8 117 590	5 446 138,09

Yağ hareketi:

On dört aylık ikinci hesap devresi zarfında nebati yağ hareketleri de hulâsa olarak aşağıda gösterilmiştir:

Nebati yağ cetveli

	Kilo	Lira	K.
A) Girişler:			
1942 - 1943 ten devredilen stok	1 213 057	843 050	39
1 . XI . 1943 - 31 . XII . 1944 devresinde satın alınan Rafine zeytin yağı olarak imalâttan gelen	9 625 672	7 544 281	17
	2 313 189	1 988 126	85
Girişlerin yekûnu	13 151 918	10 375 458	41
B) Çıkışlar :			
Rafine edilmesi için imalâta verilen zeytinyağı	2 416 070	1 634 097	59
Sabun imali için verilen yağlar	4 210 031	2 629 719	99
Satışlar	5 110 723	3 771 522	68
Sair çıkışlar	349 869	367 547	02
Sabunluk yağ fiat farkı	—	581 204	66
Çıkışların yekûnu	12 086 693	8 984 091	94
C) 1944 sonu stoku	1 065 225	1 391 366	47

1943 - 1944 mahsulünden satın alınan nebati yağların miktarı 8 117 590 kilo olduğu halde yukarıdaki cetvelde 14 aylık mübayaat 9 625 672 kilo olarak görülmektedir. Aradaki fark 1944 senesi son aylarında satın alınan 1944 - 1945 mahsulünün cetvele ilâve edilmesinden ileri gelmektedir. Cetvelde görülen 349 869 kiloluk sair çıkışların en mühimleri, satın alınan 1944 - 1945 mahsulü yağlardan 1944 senesi sonuna kadar satılmış bulunan ve 1945 senesi hesaplarına intikal edecek olan kısım ile fireler ve birliğe emaneten verilen yağlardır. Emaneten birliğe verilen yağlar muvakkat hesaplarda görünmektedir. Halbuki bu yağlar Devlet Yağları Müdürlüğünün stoklarına dâhil olduğuna göre stoklar tâli hesabında yer alması icabederdi. 1944 - 1945 mahsulü 26 . X . 1944 tarihinde meriyete giren 546 sayılı Koordinasyon kararı ile tesbit edilen yüksek barremle satın alınmış ve bu yağlardan 1944 yılı sonuna kadar sabun imaline verilmiş olan kısım bir

yanlılık eseri olarak düşük olan eski barem fiyatları üzerinden yağ hesabından çıkarılmış ve binnetice yağ hesabı hakiki durumdan daha yüksek bir bakiye arzemiştir. Bu yanlılığı düzeltmek maksadiyle aradaki 581 204,66 liralık fark sene sonunda yağ hesabına matlup kaydedilmiştir.

c) Rafine yağ imalatı :

1943 - 1944 mahsulünden alınan zeytin yağlardan asit derecelerinin yüksekliği dolayısıyla yemeliğe elverişli olmayan kısmı - ki, bunlar 5 - 7 derece asitli yağlardır - fabrikalarda rafine edilmiştir. Bu imalâta ait rakamlar aşağıda gösterilmiştir.

Rafine zeytin yağı cetveli

	Birliğin			Yekûn
	Kuşat Fabrikası	İzmir Turyağ Fab.	İskenderun Sihal Fab.	
Miktar : Kilo				
1. — Fabrikalara verilen :				
Zeytin yağı	1 914 060,—	345 545,—	156 465,—	2 416,070,—
2. — Fabrikalardan alınan :				
a) Rafine zeytinyağı	1 621 472,—	273 824,—	104 602,—	2 000 168,—
b) Tâli istihsal	224 843,—	58 082,—	30 096,—	313 021,—
Yekûn	1 846 585,—	331 906,—	134 698,—	2 313 189,—
Kıymet : T. L.				
1. — Fabrikalara verilen :				
a) Zeytin yağı	1 296 379,62	235 624,30	102 093,67	1 634 097,59
b) Ödenen imaliye ücreti	239 257,56	34 554,45	19 836,19	293 648,20
Yekûn	1 535 637,18	270 187,75	121 929,86	1 927 745,79
2. — Fabrikalardan alınan :				
a) Rafine zeytin yağı	1 388 927,15	232 280,38	102 292,16	1 723 499,69
b) Tâli istihsal	146 710,03	37 898,37	19 637,70	204 246,10
Yekûn	1 535 637,18	270 178,75	121 929,86	1 927 745,79

Bu cetvelde görülen rafine zeytin yağı ve tâli istihsal yekûnu kıymeti 1 927 745,79 lira nebati yağ cetvelindeki rakamdan altmış küsur bin lira kadar eksiktir. Bu fark imalât hesabında yer almamış bulunan Muamele Vergisinin nebati yağ tablosundaki rafine zeytin yağı maliyetine intikal ettirilmiş bulunmasından mütevellittir.

Turyağ Fabrikasında imal ettirilen rafine yağlar için kilo başına 10 kuruş imaliye ücreti ödenmiş olduğu halde İzmir Birliğine ait Kuşat Fabrikasına 12,50 ve İskenderun'daki Sihal Fabrikasına 12,67 kuruş imaliye ücreti ödenmiştir. Birliğin kendi fabrikasına 12,50 kuruştan rafine zeytin yağı imâl ettirilmiş olması sebebi anlaşılammıştır. İmalât ücretindeki bu farktan dolayı Devlet Yağları Müdürlüğü tarafından birliğe ödenmiş olan para ikinci hesap devresi içinde elli bin liraya balığ olmuştur.

İmal ettirilen rafine yağların tablodaki fabrika sırasına göre, imalât maliyetleri 85,64, 84,83 ve 97,79 kuruştur. İskenderun'da imal ettirilen rafine yağların pahalıya mâledilmesinin bellibaşlı sebebi randımanındaki düşüklük olup bu cihetin Ticaret Bakanlığı tarafından ayrıca bir teftiş mevzuu olarak ele alındığı öğrenilmiştir. Filhakika Kuşat ve Turyağ fabrikalarında her yüz kilo ham yağdan sırasıyla 84,72 ve 79,84 kilo rafine zeytin yağı elde edilmiş olmasına mukabil İskenderun'da bu miktar 66,85 kilodur. Randımansa müessir olan faktör yağın asidite derecesi ile ihtiva ettiği ec-

nebi maddeler ve su nispetidir, fakat Sihal Fabrikasına verilen zeytin yağların da 66,85 kilo gibi çok düşük bir neticeyi tevhit edecek kalite farkı bulunabileceğine ihtimal vermek güçtür.

d) Sabun İmalâtı :

İkinci hesap devresi içinde 7 dereceden yukarı asitli zeytinyağlardan, prina yağlarından ve zeytin yağı rafinaından elde edilen tâli istihsallerden muhtelif nevi sabun imal ettirilmiştir. Bu imalâta ve bilûmum sabun harekâtına ait rakkamlar aşağıdaki cetvelde gösterilmiştir :

	Sabun Cetveli					
	Çamaşır sabunu	Pirina sabunu	Sobstok sabunu	Posa sabunu	Toprak polim	Sabun yekûnu
Miktar : Kilo						
A) Girişler :						
1942 - 1943 sabun stoku	594 495	372 265	355 095	—	—	1 321 855
1943 - 1944 devresinde :						
İmalâta verilen yağ ve T. İ.	3 244 595	744 451	171 476	34 651	14 858	4 210 031
İmalâttan alınan sabun	5 016 758	1 052 228	265 789	28 474	23 030	6 386 279
Girişlerin yekûnu	5 611 253	1 424 493	620 884	28 474	23 030	7 708 134
B) Çıkışlar :						
Satışlar	4 479 088	1 332 760	499 717	18 830	11 520	6 341 915
Sair çıkışlar	59 711	13 000	15 179	748	250	88 888
Çıkışların yekûnu	4 538 799	1 345 760	514 896	19 578	11 770	6 430 802
C) 1944 sonu sabun stoku	1 072 454	78 733	105 988	8 896	11 260	1 277 331
Kıymet : T. L.						
A) Girişler :						
1942 - 1943 sabun stoku	272 119	174 296	179 411	—	—	625 826
1943 - 1944 devresinde:						
İmalâta verilen yağ ve Tâli İs.	2 125 753—	382 177	111 889	6 930	2 971	2 629 720
İmalâttan alınan sabun	2 480 085—	456 782	125 607	10 395	4 308	3 077 175
İmalâta ödenen imaliye ücreti	354 330—	74 605	13 718	3 465	1 337	447 455
1944 sonu stoku fiyat farkı	246 162—	22 577	5 127	5 709	305	279 880
Girişlerin yekûnu	2 998 364—	653 655	310 145	16 104	4 613	3 982 881
B) Çıkışlar :						
Satışlar	2 185 376—	590 284	239 925	6 869	2 082	3 024 536
Sair çıkışlar	57 557—	10 303	11 910	447	45	80 262
Çıkışların yekûnu	2 242 933—	600 587	251 835	7 316	2 122	3 104 798
C) 1944 sonu sabun stoku	755 431—	53 083	58 310	8 788	2 486	878 083

İmal ettirilen yağların vasati randımanı çamaşır sabununda % 154,60, prina sabununda % 141,34, sobstoka ve toprak polimde % 155 ve posa sabununda % 82,17 dir. Bunların maliyetleri ise çamaşır sabununda 49,43, prina sabununda 43,41, ikinci sobstokda 47,25, toprak polimde 18,70 ve posa sabununda 36,50 kuruştur.

Yukardaki cetvelde 1944 sonu stoku fiyat farkı olarak görülen 279 880,— liranın hangi sebeplerden husule geldiği nebati yağ cetvelinde izah edilmiş olduğundan burada tekrar edilmeyecektir. «Sair çıkışlar» da görülen 80 kûsur bin liranın 12 kûsur bin lirası birliğe emaneten verilen

sabunları göstermekte olup evvelce de arz edildiği veçhile bunların Devlet yağları stokları arasında yer alması icabedeydi. Mütebaki 68 bin lira ise sabunlarda kaydedilen firelere tekabül etmektedir. Ancak firelerin kıymetlendirilmesindemaliyet bedeli esas ittihaz edilmiyerek bunların satış fiyatı üzerinden değerlendirilmiş olmaları, satış fiyatı ile maliyet fiyatı arasındaki fark nispetinde stokları azaltmış göstermektedir.

e) Satışlar :

Satın alınan yağlarla imal ettirilen sabunlar Ticaret Bakanlığının yaptığı tahsisler dâhilinde askerî birliklerin ve dar ve sabit gelirliilerin ihtiyacına hasredilmiştir. Devlet Yağları Müdürlüğünün satışlardan elde ettiği kâr miktarı aşağıda gösterilmiştir :

	Satış cetveli (T. L.)					
	Maliyet bedeli		Satış bedeli		Satış kârı	
Yağ satışı	3 771 522	68	4 777 857	58	1 006 334	90
Sabun satışı	3 024 535	56	3 793 295	01	768 759	45
Müteferrik satışlar	738 876	49	787 303	65	48 427	16
Yekûn	7 534 934	73	9 358 456	24	1 823 521	51

Yağ satışları zeytin yağı, rafine zeytin yağı rafine pamuk yağı ve rafine susam yağından ibaret olup satış fiyatları 91 - 95 kuruş arasında tehaliif etmiş ve %26, 28 bir satış kârı temin edilmiştir. Sabunlar ise cinslerine göre, 60 - 71 kuruş üzerinden satılmıştır. Bu meyanda, maliyet bedeli 96,50 kuruş olan 1944 - 1945 mahsulü yağlardan imal edilen bir miktar sabunda 71 ve 65 kuruştan satılmış ve neticede 80 bin lira kadar bir zarar tahassül etmiştir. Bu zarar diğer sabunların satışından elde edilen kârdan mahsup edilmiştir ve bütün sabun satışlarından bu mahsuba rağmen %25,41 bir kâr sağlanmıştır. Müteferrik satışların başlıcaları varil ve tenekedir.

Hesapların tetkiki sırasında nazarı dikkatimizi celbeden bazı noktalar üzerinde kısaca durmayı faydalı gördük. Stokların bilânço tarihi itibariyle sayımlarının yapılarak zabıtlarının tanzimi hususu ikinci hesap devresinde de ihmal edilmiş bulunmaktadır. Bu muamelenin yapılması zarureti izahtan vârestedir. Fire mevzuuna da gereken ehemmiyet atfedilmiyerek gelişigüzel mahsuplar yapılmıştır. Fireler yağlarda maliyet bedeli üzerinden, fakat sabunlarda satış fiyatı üzerinden hesaplara geçirilmiştir. Bu kayıt tarzı firelerin bir hesapta takibine imkân vermediği gibi hakiki satış neticesinin görünmesine de mâni olmakta ve sabun satışlarından tahassül eden satış kârlarının kâr ve zarar hesabında noksan olarak yer almasını intaç etmektedir. Diğer taraftan sevkiyatta noksan çıkmasından dolayı «Çeki ve takdir farkları» tâli muvakkat hesabına kaydedilen 25 bin küsur lira sene sonunda kâr ve zarar hesabına intikal ettirilmemiş ve bu meblâğ aktifte gösterilmiştir. 1945 yılında yapılan bazı satışlara ait kayıtların ve bir kısım satış neticelerinin de 1944 hesaplarına intikal ettirildiği tesbit edilmiştir. Yukarıda arz ettiklerimizin bir kısmı yıllık bilânçolar arasında tedahüllere sebebiyet vermekle beraber nihai neticeye müessir olmamaktadır. Firelere ve sevkiyat noksanlarına taallük edenlerin mütaakır yıl hesaplarında tashih edilmesi icabettiği fikrindeyiz.

393 sayılı Koordinasyon kararının meriyete girmesi üzerine Ticaret Bakanlığı tarafından İzmir'deki birliğe gönderilen 10 216 sayılı talimatın 16 nci maddesi ile yağ ve sabunların satış fiyatlarının tesbitinde, hizmete mukabil kilo başına 3 kuruş ilâve edilebileceği esas kabul edilmiş ve yalnız 1943 - 1944 Bilânço devresinde birlik bu maddeye istinaden, 360 483,16 lira komisyon almıştır. Bu vesile ile Millî Korunma Kanununda derpiş edilen hizmetlerle birisinin ifasiyle vazifelenirilmiş bulunan teşekküllere verilen komisyonların mahiyeti üzerinde kısaca durmak yerinde olur.

Millî Korunma Kanununun vaz'ı sebebi, birinci maddesiyle belirtilmiş olduğu veçhile, fevkalâde hallerde Devletin bünyesini İktisat ve Millî Savunma cephelelerinden takviye etmek olduğundan

Bakanlar Kuruluna verilmiş olan salâhiyetler tabiatıyla hep bu gayeye mâtuf bulunmaktadır. Binaenaleyh Millî Korunma Kanununun 6 ncı maddesinin 1 nei fıkrası gereğince bu kanunda derpiş edilen hizmetlerle birisinin ifası için Bakanlar Kurulu kararıyla vazifelendirilmiş bulunan teşekküllerin her şeyden evvel nazarı itibara almaları icap eden cihet, kendilerine verilmiş olan vazifeyi, kuruluş gayelerini düşünmeden en iyi şekilde ifa etmektir. Bunun yanında, bu hizmetin ifasından dolayı teşekkülün her hangi bir zarara mâruz kalmamasını düşünmek ve temin etmek de yerinde bir tedbirdir. Fakat bu nevi hizmetleri aklâde ticari birer muamele şeklinde mütalâa ederek bunun ifasından teşekküle maddi bir menfaat teminini derpiş etmenin Millî Korunma Kanunu ile istihdaf edilen gayeye uygun olmayacağı kanaatindeyiz. Binaenaleyh komisyon nispetlerinin tesbitinde bu hususların göz önünden uzak bulundurulmaması yerinde olur. Millî Korunma Kanunu gereğince yapılan işlerin tasfiyesi neticesinde tahaddüs edecek zararların Maliye Bakanlığı Bütçesine konacak ödenekten mahsup edilmesi, 52 nei maddede zikredilmiş bulunduğu göre, Millî Korunma umumi bilânçolarında bir zarar unsuru olarak yer alan komisyonların verilmesinde, binnetice Hazineye fazla bir külfet tahmil etmemek bakımından da, insak ile hareket edilmesi lüzumuna ayrıca işaret etmek isteriz.

İkinci hesap devresinde Birlik tarafından aşağıda müfredatı gösterilen bir buçuk milyon liraya yakın bir masraf yapılmıştır.

Masrafın nevi	Türk lirası
Nakliye ve hamaliye	420 429,82
Sigorta	318 932,43
Personel masrafları	240 441,34
Sermaye faizleri	170 508,10
Depo kiralari	118 639,06
Amortismanlar	113 904,83
Sair müteferrik masraf	101 086,49
Yekûn	1 483 942,07

Sair müteferrik masraflar kırtasiye, evrakı matbua ve P. T. T. masrafları, havale acyoları, tamirat ve diğer müteferrik masraflardır. Depo kiralari masrafı olarak görülen 118 kûsûr bin liranın yüz bin liraya yakın kısmı Birliğe ait depo ve kablari için ödenmiştir.

Millî Korunma Kanunu gereğince Ziraat Bankası tarafından açtırılan kredilerin hangi şartlara tâbi tutulacağı hususunda Maliye Bakanlığı ile Ziraat Bankası arasında yapılan anlaşmada, Millî Korunma Kanununun istilzam ettirdiği havaleler dolayısıyla Banka tarafından her ne nam ile olursa olsun bir masraf talep edilmeyeceği tasrih edilmiş bulunmaktadır. Buna rağmen Bankanın İzmir Şubesinin bu gibi havaleler için masraf tahakkuk ettirdiği görülmüştür. 1943 - 1944 bilânçosunda bu miktar on bin lira civarındadır, ve hesapları tetkik ettiğimiz tarihe kadar olan havale masraflarının yekûnu ise 70 bin lirayı geçmektedir. Anlaşma hilâfına ödenmiş olan bu paraların şirdadı icap etmektedir.

Devlet Yağları Müdürlüğü kadrosunda olmadıkları halde, yağ işlerinin tedvirinin Birliğe verilmiş olmasından dolayı Birlik Kooperatifler kadrolarında bulunan bir kısım âmir ve memurlara maaşlarının % 25 i nispetinde tediyelerde bulunulmakta ve bunların tutarı 50 bin liraya yaklaşmaktadır.

393 sayılı kararla vazifelendirilmiş olan Birlik bu suretle bâzı memurlarını tatmin etmek, bir kısım depo ve kablari kiraya vermek, kendi fabrikasında imal ettirilen rafine zeytinyağı için İzmir'deki diğer fabrikalara nazaran daha yüksek imaliye ücreti almak, yağ işlerinde kullanılmak Birlik kamyonları için nakliye ücreti almak gibi birçok faydalar temin etmiş bulunmaktadır. Binaenaleyh yukarda da işaret ettiğimiz veçhile, Millî Korunma Kanunu gereğince tanzif edilmiş olan Birliğe ifa ettiği hizmet için bir komisyon verilmesi icap ettiği neticesine varıldığı takdirde, bu

komüsyonun nispeti ve miktarı üzerinde hassasiyetle durulmalıdır.

Birlikçe hazırlanmış bulunan Devlet Yağları personel kadrosu Ticaret Bakanlığının tasdiğiyle tatbik mevkiine konmuş bulunmaktadır. Halbuki Millî Korunma Muhasebe talimatnamesinin II nci maddesinde « Kendilerine mütedavil sermaye tahsis olunan Vekâlet ve müesseseler gerek çok basit bir hale konulan muhasebe ve vezne ve gerek diğer servisleri için âzami tasarrufla tanzim edecekleri teşkilât kadrolarını Millî Korunma Kanunu hükümlerine tevfikân İcra Vekilleri Heyetinin tasvip ve tasdikına arzedeceklerdir. » denildiğine göre, mezkûr kadronun Bakanlar Kurulunun tasdikından geçmesinin iktiza ettiği anlaşılmaktadır.

B) İncir:

1940 yılında çıkarılan 66 sayılı Koordinasyon kararıyla müstahsıldan doğrudan doğruya kuru üzüm ve incir mübayaası için Ticaret Bakanlığı emrine Millî Korunma sermayesinden 2 milyon liralık mütedavil sermaye tahsis edilmiş, Bakanlık tarafından İzmir Birliğine devredilen bu kredi ile pek cüzi miktarda hurda incir mübayaası edilmiş ve 1 . 11 . 1941 tarihindeki 210 sayılı kararla da mezkûr kredi iptal edilmiştir.

Mübayaası edilen hurdalar 1940-1941 mahsulünden olup mühim bir kısmı aynı devre içinde satılmış ve 1941-1942 yılına devredilen bakiyesi ise o devre zarfında elden çıkarılmıştır. Hurda incirlere ait rakamlar şöyledir :

	Kilo	TL.
Alımlar	2 202 454	100 946 20
Deniz suyundan hâsıl olan baş	86 197	
	2 288 651	100 946 20
Satışlar	2 288 651	173 348 28
Satış kârı (gayrisâfi)		72 402 08

Birlik, Millî Korunma sermayesiyle satın aldığı incirleri ayrı bir hesapta takip etmemiş ve kendi hurdalarına ait hesaplarla beraber yürütmüştür. Binaenaleyh Millî Korunma sermayesiyle alınan incirlere ait mübayaası, işletme ve satış masraflarını tesbit etmek mümkün olamamış ve Birlik bunlar için şöyle bir masraf hissesi ayırmıştır.

	TL.
İşletme masrafları hissesi	76 112 64
Satış » »	4 591 68
Faiz ve idare » »	3 496 54
	84 200 86

Bu suretle Millî Korunma sermayesiyle satın alınıp işlendikten sonra satılan hurdalardan 11 798,78 lira zarar tahassül ettiği anlaşılmaktadır.

210 sayılı kararla kredinin iptali üzerine buna ait Ziraat Bankasındaki hesap kapatılmış ve yukarıda arzedilen zarar miktarı da hurda incir mübayaasından Birliğin Millî Korunma sermayesinden alacağı olarak hesaplarına intikal etmiştir.

6. Türk Tütün Limitet Şirketi :

Millî Korunma Kanununun 26 nci maddesine müsteniden 82,93 ve 126 sayılı Koordinasyon kararları ile Ticaret Bakanlığının hesabına ve Türk Tütün Limitet Şirketi ile Yerli Ürünler T. A. Ş. Namına Millî Korunma sermayesinden ayrılan 5 milyon liradan 1941-1943 yıllarında Türk Tütün Limitet Şirketine tahsis edilen para ile müstahsıldan doğrudan doğruya tütün mübayaası

muamelelerine ait evvelki raporlarımızda arzedilmiş bulunan malûmatın 1944 faaliyet yılını alâ-kadar eden kısmı şöyle hulâsa edilebilir:

I - 1941 - 1943 yılları faaliyetine mevzu olan 1940 yılı mahsulü tütünlerin mubayaa, imalât ve satışı neticesinde 1944 yılına 1 591 396,04 lira sâfi kâr ve 22,96 lira maliyet değerinde 58 kilo tütün,

II - 1942 - 1943 yılları faaliyetine mevzu olan 1941 yılı mahsulü tütünlerin mubayaa, imalât ve satışı neticesinde 1944 yılına 64 970,01 lira sâfi kâr ve 140 907,95 lira maliyet değerinde 78 008 kilo tütün (18 421,95 lirası konsinyasyon masrafı),

III - 1943 yılı faaliyetine mevzu olan 1942 yılı mahsulü tütünlerin mubayaa, imalât ve satışı neticesinde 1944 yılına 60 606,60 lira sâfi zarar ve 1 085 395,81 lira maliyet değerinde 551 846 kilo tütün (36 960 kilosu işlenmiş), devredilmiştir.

1944 yılı içinde Türk Tütün Limitet Şirketi 1940 ve 1941 yılı mahsullerinden devredilen stokların tamamını, 1942 yılı mahsulünden devredilen stokların % 90'undan fazlasını, ve Ege mıntakasından Ticaret Bakanlığı hesabına mubayaa etmiş olduğu 1943 yılı mahsulü 2 192 592 kilo tütünün tamamını işleyerek bunun takriben % 80'ini satmıştır. Şirket 1944 yılı faaliyetini 577 089,32 lira kârla kapatmış bulunmaktadır.

a) Mubayaalar :

Bundan evvelki senelerde Türk Tütün Limitet Şirketi Millî Korunma sermayesiyle Marmara ve Karadeniz mıntakalarında müdahale mubayaatı yaptığı halde, Ticaret Bakanlığının tensibi ile 1943 yılı mahsulünün satın alınmasına mâtuf faaliyetini Yerli Ürünler T. A. Ş. ile birlikte Ege müsaade edileceği ilâve edilmiştir.

1943 tütün mahsulünün müdahale mubayaatı için 1944 yılında Şirketin emrine Ticaret Bakanlığınca Millî Korunma sermayesinden 3 295 646 lira tahsis edilmiş ve elde mevcut stokların satışından tahassül edecek meblağların da, ihtiyaç halinde, Bakanlığa müracaat kaydiyle mubayaata sarfına müsaade edileceği ilâve edilmiştir.

Türk Tütün Limitet Şirketi 1944 yılında çiftçiden 2 192 592 kilo 1943 mahsulü tütün satın almış ve mukabilin de 3 515 150,69 lira ödemiştir. Mubayaa bedelleri en ucuz Muğla'da ve en pahalı Akhisar'da olmak üzere kilo başına 142,93 ile 168,03 kuruş arasında tehalüf etmiştir. Vasati mubayaa bedeli 160,31 kuruştur. Bu tütünler için ayrıca 152 567,32 lira mubayaa masrafı yapılmış olup kilo başına mubayaa masrafı 6,96 kuruştur. Bu miktarın :

2,22	kuruşu	nakliye masraflarını,
1,40	»	amele ücretlerini,
1,08	»	harcırahları,
2,26	»	sair mubayaa masraflarını

6,96

teşkil etmektedir.

Türk Tütün Limitet Şirketi Ege mıntakasından kendi hesabına 1943 yılında satın aldığı tütünler için kilo başına 8,30 kuruş mubayaa masrafı yapmış, bu mıntakadan 1944 yılında kendi sermayesiyle mubayaada bulunmamıştır. Yerli Ürünler Şirketi ise Ege mıntakasından satın aldığı tütünler için kilo başına 1943 de 11,23 ve 1944 de 7,34 kuruş mubayaa masrafı yapmıştır. Binaenaleyh Türk Tütün Limitet Şirketinin 1944 yılında Millî Korunma sermayesiyle Ege mıntakasından satın aldığı tütünler için yaptığı mubayaa masraflarında tasarrufkâr hareket etmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Türk Tütün Limitet Şirketi tarafından tütün mubayaasında kullanılan paralar, Millî Korunma sermayesinden tahsis edilen diğer krediler gibi %6 faize tâbi olduğundan, 1944 yılında Şirket bu paralar için Ziraat Bankasına 157 045,23 lira faiz ödemiş bulunmaktadır. Şirket bir taraftan Ziraat Bankasından %6 faizle kredi temin ederken diğer taraftan 1943 yılı sonunda satmış olduğu Millî Korunmaya ait tütünlerin bedelini teşkil eden 900 000 liraya yakın bir meblağı Ziraat Bankası

nezdinde kendi adına açtırmış olduğu %1 faizli alacaklı bir cari hesaba yatırmıştır. %1 faiz getiren bir para mevcut iken 1943 mahsulü tütünlerin mubayaasına şirketin evvelâ bu parayı tahsis etmiyerek veya tahsisi için Ticaret Bakanlığına müracaat etmiyerek Ziraat Bankasından Şubat 1944 bidayetinden itibaren %6 faizle para istikraz etmesi ticari zihniyetle kabili telif olmadığı gibi faiz farkından dolayı Millî Korunma camiasının 20 000 liradan fazla zararını mucip olmuştur. Türk Tütün Limitet Şirketi alacaklı cari hesapta tutulan bu paranın borçlu cari hesapla mahsubu için Mayıs ortasında Ticaret Bakanlığına müracaat etmiş ve Haziran bidayetinde Bakanlıktan mahsup müsaadesi almış olmasına rağmen, gerekli emrin Ziraat Bankası İstanbul Şubesine verilmesinde bir aylık bir gecikme olmuştur. Bu gecikme neticesi Millî Korunma hesapları aleyhine Ziraat Bankasına 3 300 küsur lira faiz ödenmiştir. Bundan evvelki Millî Korunma raporlarında da işaret edildiği gibi, Millî Korunma masraflarını fuzulen kabartmamak için Millî Korunma sermayesinden tahsis edilen kredilerin kullanılmasında bu paraların %6 faize tâbi tutulduğunun nazarı dikkatten uzak bulundurulmaması ve tahsis edilen kredilerin ancak ihtiyaç halinde bankadan çekilmesi tavsiyeye değer görülmüştür.

Yukarıda da arzedilmiş olduğu veçhile, 1943 mahsulü tütünlerin müdahale suretiyle mubayaası için Ziraat Bankası tarafından şirkete 3 295 646 lira tahsis edilmiş olmasına mukabil şirket tarafından mubayaa masrafları dâhil Millî Korunma hesabına 3 667 000 küsur liralık tütün satın alınmıştır. Buna nazaran şirketin kendi mevcudundan 370 000 lira kadar bir meblâğı Millî Korunma tütünlerinin satın alınmasına tahsis ettiği anlaşılmaktadır. Tütün mubayaa mevsiminde şirket kendi hesabına yaptığı mubayaalarını tanzim için banka kredilerinden istifade etmekte olduğuna göre, faizle temin ettiği paranın bir kısmını Millî Korunma tütünlerinin mubayaasına tahsis ettiği neticesine varmaktayız. Binaenaleyh Millî Korunma işlerinde kullanılmış bulunan şirket parasına ait faiz miktarının hesaplanarak Millî Korunma hesaplarından şirkete verilmesi hakkaniyete uygun olur kanaatindeyiz.

Ticaret Bakanlığı 1943 yılı mahsulü tütünlerin mubayaası için 1944 yılında 9 295 646,99 lira tahsisini derpiş etmiş ve bu paranın altı milyon lirasının Yerli Ürünler Şirketinin ve bakiyesinin de Türk Tütün Limitet Şirketinin emrine verilmesi hususunda Ziraat Bankası Umum Müdürlüğüne talimat vermiştir.

Mevzuubahis paranın beş milyon lirası, daha evvel arzedilen, Koordinasyon kararları ile tütün müdahale mubayaatı için Millî Korunma sermayesinden Ticaret Bakanlığı emrine verilen mütedavil sermayeden ve bakiyesi de Yerli Ürünler Şirketinin 1940 - 1942 yılları içinde Ticaret Bakanlığı ile müştereken alıp sattığı tütünlerden tahassül etmiş olup, Ticaret Bakanlığı ile Ziraat Bankası arasında mubayaaya iştirak nispetinde taksim edilmek üzere Ziraat Bankasında bekletilen kârlardan terekkep etmektedir.

Banka Umum Müdürlüğü Ticaret Bakanlığının talimatına istinaden Millî Korunma sermayesinden tahsis edilen beş milyon liranın 3 295 646,99 liralık kısmının 193 hesap numarası altında Türk Tütün Limited Şirketine, bakiyesinin de 195 hesap numarası altında Yerli Ürünler Şirketine ve tütün satışından mütehasıl yukarıda mevzuubahis kârların da 194 hesap numarası altında keza Yerli Ürünler Şirketine verilmesi için İstanbul Şubesine emir vermiş bulunmaktadır.

Yerli Ürünler Şirketi 1944 yılında Millî Korunma sermayesinden 195 hesap numarası altında emrine verilmiş bulunan paraları kullanamamış olmasına mukabil kârları teşkil eden 194 numaralı hesaptan dört milyon liraya yakın bir para çekmiştir. Bu hesabın 1944 sonu bakiyesi 3 487 012,60 lira olup kullanılan kısmı için Şirket 1944 yılında Bankaya % 8,5 hesabıyla 232 281,09 lira faiz ödemiştir. Yapılan tetkikat sonunda Ziraat Bankasının bu faizin tamamını 1944 yılında kendi kâr ve zarar hesabına intikal ettirdiği anlaşılmıştır. Ticaret Bakanlığının Ziraat Bankasına verdiği talimatta 1944 yılı tütün mubayaatına tahsis edilmesini bildirdiği ve Bankaca Yerli Ürünler Şirketinin emrine âmade tutulan tütün satışından mütehasıl kârların bir kısmı Ticaret Bakanlığına ve binnetice Millî Korunma camiasına ait bulunmaktadır. Bu itibarla 1944 yılında Yerli Ürünler Şirketi tarafından kullanılan para üzerinden % 8,5 hesabıyla tahakkuk ettirilmiş olup tamamı Bankanın 1944 yılı kâr ve zararına intikal ettirilen 232 281,09 liranın bir kısmının Ziraat Bankası

tarafından önümüzdeki yıl içinde Millî Korunma hesaplarına iade edilmesi ve mütaakıp yıllarda bu menabiden elde edilmiş olan faizler için de aynı şekilde hareket edilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

b) İmalât :

Şirket 1944 yılında 2 192 592 kilo 1943 mahsulü tütün satınalmış ve bunlar için mubayaa masrafları ile birlikte 3 667 718,01 lira ödemıştır. Bu tütünler mubayaadan imalât safhasına kadar %2 nispetinde olmak üzere 43 904 kilo fire vermiş ve aynı bedelle 2 148 688 kilo üzerinden imalâta devredilmiştir. 1942 yılı mahsulü tütünlerinden işlenmemiş bulunan 514 886 kiloluk kısmın 168 514 kilosu işlenmemiş olarak satılmış ve mütebaki 346 372 kilo imalât safhasına kadar %4 nispetinde olmak üzere 1383 kilo fire vermiştir. 1944 yılı içinde imalâta devredilen 344 989 kilo tütünden 344 758 kilosu işlenmiş ve bakiye 231 kilosu da işlenmeden 1945 yılına devredilmiştir. 1942 ve 1943 yılları mahsulü tütünlerin imalâtına ait bir tablo, maliyet randımanlarını da gösterecek şekilde tanzim edilerek aşağıya dercedilmiştir :

Mahsul yılı	İmalât tablosu									
	İmalâta verilen tütünlerin			Kilo Bş.			İmal edilen tütünlerin			
	Miktarı Kg.	Mubayaa bedeli T. L.	İmalât masrafları T. L.	İmalât masrafı Kş.	Fire Kg.	Miktarı Kg.	Kıymeti T. L.	Maliyet Kş.	Randıman %	
1942	344 758	691 786,05	70 006,62	20,30	6 827	337 931	761 792,67	225,43	98,	
1943	2 148 688	3 667 718,01	661 646,12	30,79	166 716	1 981 972	4 329 364,13	218,44	92,24	
Yekûn	2 493 446	4 359 504,06	731 652,74	29,34	173 543	2 319 903	5 091 156,80	219,45	93,24	

1944 yılında işlenen 1942 ve 1943 yılı mahsulü tütünlerden elde edilen randıman bundan evvelki senelerdeki randımanlardan daha yüksek bulunmaktadır. 1943 yılı mahsulü tütünlerin işlenmesinde Yerli Ürünler Şirketi ile bir mukayese yapıldığı takdirde, yerli ürünlerin beher kiloya isabet eden 27,12 kuruş imalât masrafına mukabil bumasrafların Türk Tütün Limitette 30,79 kuruş olduğu, yerli ürünlerin imalâta %90,36 randıman elde etmiş olmasına mukabil Türk Tütün Limitet Şirketinin %92,24 randıman elde ettiği ve neticede yerli ürünlerde imalât maliyetinin vastai 219,75 kuruş olmasına mukabil Türk Tütün Limitette bu maliyetin 1,31 kuruş eksigiyle 218,44 kuruş olduğu görülür.

c) Satışlar ve stok :

Türk Tütün Limitet Şirketi, Millî Korunma sermayesiyle satınaldığı muhtelif senelere ait mahsullerden 5 106 980,34 liralık kısmını 1944 yılı içinde 6 287 834,18 liraya satmak suretiyle 1 180 853,84 liralık gayrisâfi satış kârı sağlamıştır. Buna ait müfredatlı bir cetvel aşağıya dercedilmiştir :

Mahsul yılı	Satış Tablosu					
	Satılan tütünlerin			Gayrisâfi		
	Miktarı Kg.	Maliyet bedeli Tl.	K.	Satış bedeli Tl.	K.	Satış kârı Tl. K. % si
1940	58	22	96	603	93	580 97 2 530,36
1941	78 008	122 486	—	215 331	94	92 845 94 75,80
1942	504 298 60	1 090 173 65	—	1 296 135 72	—	205 962 07 18,90
1943	1 619 945 25	3 894 297 73	—	4 775 762 59	—	881 464 86 22,63
Yekûn	2 202 309 85	5 106 980 34	—	6 287 834 18	—	1 180 853 84 23,12

1940 ve 1941 mahsullerinden elde edilen kâr nispetlerinin 1942 ve 1943 mahsullerinininkinden yüksek olması, bu mahsullerin satış fiyatlarında mühim bir fark olmamasına mukabil 1940 ve 1941 mahsullerinin gerek mubayaa bedellerinin ve gerekse imalât masraflarının yani kısaca maliyetlerinin 1942 ve 1943 mahsullerinininkinden düşük olmasından ileri gelmektedir.

Bunlardan 1940 ve 1941 mahsulleri konsinyasyondaki tütünler olup Mısır'da satılmış bulunmaktadır. 1942 mahsulü tütünlerden 331 154,69 lira değerinde 168 514 kiloluk bir parti işlenmeden Suriye rejisine ve işlenmiş olanlardan düşük kaliteliiler Tekel İdaresine, iyi kaliteliiler de Glen Tabacco firmasına satılmıştır. 1943 mahsulü tütünlerin işlendikten sonra mühim kısmı muhtelif Amerikan firmalarına satılmıştır.

1944 yılı satışları neticesinde 1940 ve 1941 mahsulleri tütünler tamamiyle elden çıkarılmış ve 1940 mahsulü tütünlerden 1 577 985,49 lira ve 1941 mahsulü tütünlerden de 118 431,52 lira sâfi kâr elde edilmiştir.

1942 ve 1943 yılları mahsulü tütünlerden ise sırasıyla 73 465,30 ve 402 966,46 lira kâr sağlanmış olup bu mahsullerden 1945 yılına devredilen stokların müfredatı aşağıda gösterilmiştir:

	Kg.	TL.
1942 mahsulü işlenmiş konsinyasyondaki tütün (561,5 kilo fire tenzil edildikten sonra)	36 398,5	36 926 00
Konsinyasyondaki tütünlerin masrafı	—	11 585 98
1942 mahsulü işlenmemiş tütün	231,0	705 00
1942 mahsulü işlenmiş tütün (1 446,50 Kg. fire ve 50 Kg. nümünelik tenzil edildikten sonra)	650,0	2 544 75
1943 mahsulü işlenmiş tütün (1 786,75 Kg. fire tenzil edildikten sonra)	360 240,0	435 066 40
Yekûn	397 519,5	486 778 18

Türk Tütün Limitet Şirketi Millî Korunma sermayesiyle alakalı 1944 yılı faaliyetini muhtelif yıl mahsullerine ait olmak üzere 577 089,32 lira kârla kapatmış bulunmaktadır.

d) Komisyon ve masraflar:

Tütün Limitet Şirketinin Millî Korunma sermayesiyle yaptığı mudahale mubayaatı mevzuuna son vermeden evvel, Şirketin bu mubayaat üzerinden aldığı komisyonlar ile umumi masraflardan mudahale tütünlerine tefrik ettiği hisseler kısaca temas etmek isteriz.

1940 - 1943 yılları tütün mahsulleri, Ticaret Bakanlığı ile Şirket arasında vâkı mutabakat neticesinde aşağıdaki esaslar dairesinde mubayaa edilmiştir:

i - 1940 mahsulü tütünlerin mubayaa, imalât ve satışından tahassül edecek kâr ve zarar Millî Korunmaya ait olacak ve Şirkete mubayaa ettiği tütünlerin bedeli üzerinden % 2 komisyon verilecektir.

ii - 1941 mahsulü tütünlerin mubayaası için Millî Korunma sermayesinden ve şirket varlığından birer buçuk milyon lira konacak ve mubayaadan mütevellit bütün hukuk ve vekaif mütesaviyen taksim edilecektir.

iii - 1942 mahsulü tütünler için Millî Korunma sermayesinden yapılan mubayaata Şirketçe % 25 nispetinde para tahsis edilecek ve bu tütünlerin satılmasından tahassül edecek kâr veya zararın % 40 ı Şirkete ve % 60 ı da Millî Korunmaya ait olacaktır.

iv - 1943 mahsulü tütünlerin mubayaası için gereken para Millî Korunma sermayesinden tahsis edilmiş ve fakat mubayaatın hangi esaslara göre yapılacağına dair bir anlaşmaya varılmamıştır.

Millî Korunma sermayesiyle satın alınan 1941 ve 1942 mahsulü tütünler ii ve iii ncü bentlerdeki esaslar dairesinde Şirketçe para tahsis edilmemiş olduğu için bu tütünlerin satışından tahassül eden kârlardan Şirkete, mutabık kalınan nispette hisse verilmemesi gerektiği ve mubayaalar tanı-

miyle Millî Korunma sermayesiyle yapıldığına göre Şirkete, masraflarına karşılık olarak yaptığı mubayaalar üzerinden bir komisyon verilmekle iktifa edilmesinin uygun olacağı 1942 ve 1943 yılları Millî Korunma raporlarında arz edilmiş bulunmakta idi. Ticaret Bakanlığı tarafından Millî Korunma sermayesiyle Şirketin satın aldığı mühtelif seneler mahsulü tütün bedelleri üzerinden % 2 komisyon tahakkuk ettirilmesi için Şirkete talimat verilmiş bulunması bu husustaki mütalâamızın tatbik mevkiine konulmasını sağlar mahiyette görmektedir. Netekim Şirket 1940 mahsulü tütünlerin komisyonu olarak 1943 yılı kâr ve zarar hesabına intikal ettirmiş olduğu 29 218,42 liraya ilâveten, Ticaret Bakanlığının talimatı gereğince :

1941	tütün mahsulü mubayaatı karşılığında	24 009,17	lira
1942	» » » » »	18 744,87	»
1943	» » » » »	70 303,02	»

olmak üzere ceman 142 275,48 lirayı, Millî Korunma sermayesiyle 1944 sonuna kadar satın aldığı tütünlerin komisyonu olarak Millî Korunma hesaplarına intikal ettirmiş bulunmaktadır.

1942 yılı Millî Korunma raporunda Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumu vesilesiyle ve bu raporda da İzmir İncir ve Üzüm Tarım Satış Kooperatifleri Birliği nezdindeki nebati yağ hesabı vesilesiyle komisyon mevzuuna temas edilmiş ve Millî Korunma Kanunu gereğince muayyen işlerin ifâsiyle vazifelendirilmiş bulunan teşekküllere yaptıkları iş mukabilinde verilen komisyonun bu teşekkülleri zarara mâruz bırakmamaya mâtuf olduğunu, Millî Korunma Kanunu ile verilmiş vazifelerin ifasından bilistifade faydalanma yoluna gitmenin doğru olamayacağını arzetmiştik. Aynı mevzua Türk Tütün Limitet Şirketi vesilesiyle avdet etmek zaruretini hissetmiş bulunmaktayız. Şirket mubayaa etmiş olduğu tütünler üzerinden almış olduğu komisyonlardan maada, Şirketin 1942 ve 1943 yılları umumi masraflarından, mubayaa edilen 1940 - 1942 mahsulleri tütünlere mühtelif senelerde 121 415,70 liralık bir masraf hissesi tahmil etmiş bulunmaktadır. Tütünlerin mubayaası, işlenmesi ve satılması sırasında yapılan her türlü masraf Millî Korunma hesaplarına intikal ettirildiğine ve bu hesaplara intikal ettirilemeyen cüzi miktardaki umumi masrafların da alınan komisyonlarla karşılanması gerektiğine göre, şirketin umumi masraflarından ayrıca hisse tefriki sebebi anlaşılammıştır. Bunun böyle olduğu şirketçe de takdir edilmiş olacak ki, 1944 ve mütaakıp yıllarda umumi masraf hissesi tefriki yoluna gidilmemiştir. Bu itibarla umumi masraf hissesi olarak Millî Korunmadan alınan meblâğların iadesi muvafık olur kanaatindeyiz.

Diğer taraftan Şirketin Mısır'da bulunan bürosu vasıtasıyla satmış olduğu tütünlerin bedeli üzerinden İdare Meclisi kararı ile bu büroya masraflarının karşılığı olarak % 2 ve % 3 olmak üzere 1944 ve daha evvelki yıllarda 10 000 liradan fazla komisyon ödediği görülmüştür. Büro, şirket muvacehesinde, bir üçüncü şahıs olmadığına, sene nihayetindeki kârı şirketin bilânçosuna intikal ettiğine göre Büro'nün sattığı tütünler üzerinden ayrıca komisyon verilmesini, muzaaf komisyon tahakkuku mahiyetinde telâkki etmekte ve iadesi gerektiği neticesine varılmaktadır. Bu itibarla Millî Korunma Kanunu gereğince vazifelendirilmiş bulunan Teşekküllere verilen komisyonun mahiyeti hakkında katî bir karara varılmasını, hesap neticelerinin sıhhatle çıkarılmasını sağlamak bakımından lüzumlu ve hattâ zarurî görmektedir.

7. — Sümerbank Zeytinburnu Çimento Fabrikası :

Bilindiği gibi, Türk Çimentosu ve Kireci Anonim Şirketine ait bulunan Zeytinburnu Çimento Fabrikasına, 28 . VII . 1943 tarihinde yürürlüğe giren, 464 sayılı Koordinasyon kararı ile el konmuş ve bu kararın 7 nci maddesindeki salâhiyete binaen adı geçen Fabrikanın işletilmesi ve İşletme ile alakalı muamelelerin ifası Ekonomi Bakanlığı tarafından Sümerbanka tevdi edilmiştir.

Sümerbank, Zeytinburnu Çimento Fabriksını 1943 yılı Temmuz ayı sonundan itibaren İşletmeye başlamış ve 607 sayılı Koordinasyon kararının 22 . X . 1945 tarihinde yürürlüğe girmesi üzerine bu fabrikayı sahiplerine devretmiştir.

a) Bütçe ve kadro :

Sümerbank tarafından Zeytinburnu Çimento Fabrikasına 1944 yılı için 4 448 000 liralık bir

masraf bütçesi kabul edilmiştir. Bu meblâğın ana masraf bölümlerine göre tahsisat ve sarfiyatını gösteren cetvel aşağıya dercedilmiştir :

Ana masraflar	Tahsis olunan ödenek	Fiili sarfiyat	Tasarruf	Tasarruf % si
Hammadde ve malzeme	3 025 500 —	2 886 158 93	139 341 07	4,60
Personel masrafları	1 081 000 —	966 031 09	114 968 91	10,60
İşletme umumi masrafları	341 500 —	229 516 88	111 983 12	32,80
Yekûn	4 448 000 —	4 081 706 90	366 293 10	48,40

Yukardaki cetvelin tetkikından bütçenin her ana bölümünde tasarruf sağlandığı ve fiili sarfiyatın bütçe tahsisatının %91,80 i nispetinde olduğu anlaşılmaktadır. Bütçede personel masrafları karşılığı olarak ayrılan tahsisat 1 081 000 lira ve yapılan fiili sarfiyat ise 114 968,91 lira noksanıyla 966 031,09 liradır. Fabrikamızın 1944 yılı nazari kadrosu 188 kişiden ibaret olup yıl sonundaki fiili kadro 155 memurdan ibarettir. (Bu rakamlara teknisiyen, usta ve ustabaşı, lâborantlar ve muvakkat müstahdemler dâhildir). Fiili memur kadrosunun nazari kadroya nazaran % 18 nispetinde az olması personel masraflarında görülen tasarrufu temin etmiştir.

Zeytinburnu Çimento Fabrikasında çalışan işçilerin 1944 yılı harekâtı aşağıda gösterilmiştir :

1944 yılı başındaki mevcut :	439 işçi
1944 yılı içinde girenler	596 »
1944 yılı içinde çıkanlar	481 »
Yıl sonu mevcudu	554 »
Ay sonu vasatilerine göre	535 »

Yukardaki rakamlardan fabrika işçilerinin giriş ve çıkış hareketlerinin çok fazla olduğu anlaşılmaktadır. Zeytinburnu Çimento Fabrikasının 1944 yılı işçi saati adedi 1 464 712 olup bir işçi saati başına vasatî olarak 44,50 kuruş ücret düşmektedir.

b) İmalât ve stoklar : •

Zeytinburnu Çimento Fabrikası 1944 yılında 96 777 ton klinker istihsal etmiştir. 1943 yılı devri ile birlikte klinker girişleri 107 655 tona yükselmiş, bunun 95 825 tonu çimento imâline verilmiş ve bakiye 11 830 ton ise 254 017,75 lira bedelle 1945 yılına devredilmiştir. Aynı yıl içindeki çimento imalâtı ise 88 615 tona normal ve 12 124 ton da süper olmak üzere ceman 100 739 ton çimentodan ibarettir. İmal edilen çimento iş programında derpiş edilen miktarın % 84 ü nispetindedir. Fabrikamızın 1944 yılı çimento istihsal satış ve stoklarını gösteren tablo aşağıya dercedilmiştir :

	Miktarı (ton)	Bedeli (lira)
1943 den müdevver stok	3 446,700	101 503,03
1944 yılı istihsalı	100 739,—	3 964 552,67
	104 185,700	4 066 055,70
1944 yılı satışları	100 862,550	3 960 877,42
	3 323,150	105 178,28

1945 yılına devreden Çimento stokunun 2 054,150 tonu süper ve 1 269 tonu da normal çimentodur. Zeytinburnu Çimento Fabrikasının muhasebe plânında yalnız satılan çimentoların mamûl adde-

dilmesi esas itihaz edilmiş olduğundan yukarıda mevzu bahis çimentolar bilânçoda yarı mamûller meyanında yer almış bulunmaktadır.

e) Satışlar :

Zeytinburnu Çimento Fabrikasının 1944 yılı çimento satışları normal ve süper olmak üzere 100 863 tondur. Çimento fiyatları 441 ve 549 sayılı Koordinasyon kararlarıyla tesbit edilmiş olup eplak olarak beher tonu :

Normal çimento 7. XI. 1944 tarihine kadar 43,35, bu tarihten sonra, 40,— lira.

Süper çimento " " " " 46,55 " " " " 45,— " "

üzerinden satılmıştır.

Satılan çimentoların maliyet bedeli de satış bîsûlâtını ve elde edilen gayrisâfi satış kârını gösteren cetvel aşağıya dere edilmiştir :

	TL.	%
Satılan çimentoların maliyet bedeli	3 960 877,42	69,51
Satılan çimentoların vergi ve resimler	1 049 645,79	18,43
Satış masrafları	31 848,15	0,56
Satış kârı	655 648,34	11,50
Satış yekünü	5 698 019,70	100,00

Satılan çimentoların 88 631 tonu normal ve 12 232 tonu da süper çimentodur. Bunların 5 844 tonu eplak ve 95 019 tonu da ambalajlı olarak satılmıştır. Ambalajlı olarak satılan çimentoların ambalaj masrafları Koordinasyon kararlarıyla tesbit edilmiş olan satış fiyatlarına ilâve edilmiş bulunmaktadır.

Zeytinburnu Çimento Fabrikası, çimento satışlarından elde ettiği satış kârları ile 1944 yılı içinde sağladığı diğer gelirler ve yaptığı müteferrik masraflar neticesinde 1944 faaliyet yılını 685 983,70 lira sâfi kârla kapatmış bulunmaktadır.

Zeytinburnu Çimento Fabrikasına el konması hakkındaki 464 sayılı Koordinasyon kararının 8 nci maddesiyle, bu karara tevfikân yapılacak işler için Ekonomi Bakanlığı emrine, Millî Korunma sermayesinden 1 000 000 lirahk bir mütedavil sermaye tahsis edilmiştir. Fabrikanın işletilmesinin Sümerbanka tevdi üzerine mevzu bahis mütedavil sermaye de Sümerbankın emrine verilmiş ve bu para adı geçen Banka tarafından Ziraat Bankasından tamamiyle tahsil edilmiştir. Tetkikatımız sırasında, 1943 yılında olduğu gibi, 1944 yılında da bu paranın Zeytinburnu Çimento Fabrikasına tahsis edilmiş olduğu anlaşılmıştır. Mütedavil sermaye ihtiyacı, el konma sırasında fabrikada mevcut olan ve bilâhara imal edilen çimentoların satışından tahassül eden kârla karşılayan fabrikanın, Millî Korunma sermayesinden tefrik edilen mevzu bahis mütedavil sermayeye ihtiyacı olmadığına göre, Sümerbankın Millî Korunma Kanununa ve Muhasebe talimatnamesine uyarak bu bir milyon lirayı Ziraat Bankasına iade etmesi gerekirdi. Banka'nın faiz ödemek suretiyle bu parayı kendi işlerinde kullandığı anlaşılmaktadır.

8. -- Ziraat Bankası Pamuk hesabı :

26. IX. 1940 tarihinde yürürlüğe girmiş olan 59 sayılı Koordinasyon kararı ile doğrudan doğruya müstahsıldan pamuk mubayaa için Millî Korunma sermayesinden Ticaret Bakanlığı adına altı milyon liralık bir mütedavil sermaye tahsis edilmiş ve 27. XII. 1940 tarihinde yürürlüğe giren 87 sayılı Koordinasyon kararı ile de müstahsıldan gayri kimselerden mubaayata müsaade edilmiş ve aynı zamanda mubayaa ve ihraç işlerini ifaya Ziraat Bankası menur edilmiştir. Aynı kararda Ziraat Bankasına bu husustaki hizmetine mukabil mubayaa tutarı üzerinden % 1 komisyon verilmesi de derpis edilmiştir.

Ziraat Bankasının İstanbul, Mersin, Adana, Tarsus, Ceyhan, ve kısmen de Cebelibereket şubeleri

vasıtasıyla satın alınan ve satılan pamukların hesapları bu şubelere tutulmuş ve bunların merkeze gönderdikleri vaziyet cetvellerinin tevhidî suretiyle sene sonlarında Millî Korunma pamuk bilânçosu hazırlanarak Millî Korunma Umumi Bilânçosuna intikal ettirilmiştir. Pamuk mubayaası için Millî Korunma sermayesinden Ziraat Bankası emrine verilen altı milyon liraya ilâveten, Ticaret Ofisinin 1942 ve 1943 yıllarında Ziraat Bankasından, maliyet bedeli üzerinden satın alıp satmış olduğu pamuklardan tahassül eden 2 954 931,37 lira kârla bu kârın faizini teşkil eden 113 205,77 lira da Ticaret Bakanlığının emriyle pamuk müdahale mubayaatında kullanılmak üzere Ticaret Ofisi tarafından 1944 yılında Ziraat Bankasına devredilmiş bulunmaktadır. Ayrıca banka tarafından satılmış pamuklardan tahassül eden beş milyon lirayı müteceviz kâr da nazarı itibara alınacak olursa 1944 yılında pamuk müdahale mubayaatına tahsis edilen paranın on dört milyon lirayı tecavüz ettiği görülür.

Müdahale suretiyle satın alınan pamukların 1944 yılı harekâtını gösteren cetvel aşağıya dercedilmiştir.

	Kilo	Bedel (TL.)
1943 yılından devredilen pamuklar	8 144 595	8 077 879,42
1944 yılında satın alınan pamuklar	9 370 987	12 548 726,12
1944 yılında zuhur eden işletme ve depo fazlaları	23 054	—
	17 538 636	20 626 105,54
1944 yılı satışları (Maliyet bedeli üzerinden)	3 757 136	3 918 869,64
1943 den müdever pamuklar üzerinden sene içinde yapılan tashih kayıtları	33 237	128 270,30
1944 yılı depo noksanları	12 569	—
	3 802 942	4 047 139,94
1944 yılı sonu stokları	13 735 694	16 578 965,60
	17 538 636	20 626 105,54

1944 yılı mubayaaları 510 sayılı Koordinasyon kararının verdiği yetkiye dayanılarak Tarım ve Ticaret Bakanlıkları tarafından tesbit edilmiş bulunan âzami satılma fiyatları üzerinden yapılmıştır. Bu fiyatlar pamuk cinslerine göre, 95 - 130 kuruş arasında tehalüf etmiştir. 1944 yılında satın alınan pamukların % 65 ini yerli, % 22 sini akala ve geri kalanını da diğer cins pamuklar teşkil etmiştir. 1944 yılında satın alınan pamukların mubayaa bedeli 10 915 679,13 lira olup maliyetine 1 633 046,99 lira masraf ilâve edilmiştir. Bu masraflar meyânında pamuk maliyetine intikal ettirilmesi icap edenler olduğu gibi, sermaye faizi ve bankanın 87 sayılı Koordinasyon kararı gereğince mubayaa edilen pamuklar üzerinden tahakkuk ettirdiği % 1 komisyon gibi pamuk maliyetine değil ve fakat pamuk hesabının kâr ve zararına intikal ettirilmesi gereken masraflar da mevcuttur. Geçen seneler raporlarımızda da mucibi tenkit görülen bu hususlar, 1942 yılı Millî Korunma Bilânçosunun tasdikına mütedair 5034 sayılı Kanunun mucip sebepler lâyihasında da Sayıştay Komisyonunun kararı olarak yer almış bulunmaktadır. Mezkûr kanun 1947 yılında yürürlüğe girmiş olduğu ve tetkik edilen pamuk bilânçosu daha evvel hazırlanmış bulunduğu cihetle bu mevzu üzerinde daha fazla durulmamıştır. 5034 sayılı Kanun yürürlüğe girdikten sonra hazırlanacak bilânçolarda bu hususun nazarı itibara alınacağı tabiidir.

Ziraat Bankası satın aldığı pamuklardan bir kısmını 1944 yılı içinde satmış olup buna ait tablo aşağıda gösterilmiştir :

	TL.	%
Satılan pamukların maliyet bedeli	3 918 869,64	79,99
Satış masrafları	424 484,79	8,66
Satış kârı	555 961,50	11,35
Satış yekûnu	4 899 315,93	100,00

Mevzuubahis pamuklar Ticaret Bakanlığının tesbit ettiği fiyatlar üzerinden Ziraat Bankası tarafından başlıca Almanya, Macaristan, Romanya'ya satılmış bulunmaktadır. Bunun dışında Ticaret Ofisinin ithâl ettiği malların bedeli ile takas edilmek suretiyle Ticaret Ofisi tarafından ihraç edilen pamuklar da vardır.

Ziraat Bankası 1944 yılı pamuk hesabını 477 333,10 lira sâfi kârla kapatmış ve bidayetten beri pamuk müdahale mubayatından tahassül eden kâr bu suretle ceman 8 607 580,97 liraya baliğ olmuştur. Bu para Millî Korunma umumi kârları meyanında gösterilmiyerek, 87 sayılı Koordinasyon kararının 3 ncu fıkrası gereğince, karşılıklar hesabında yer almış bulunmaktadır.

9. -- Türkiye Zirai Donatım Kurumu :

1 . II . 1943 tarihli ve 430 sayılı Koordinasyon kararı ile kurulmuş bulunan Türkiye Zirai Donatım Kurumu, 4604 sayılı Kanununun 1 . VII . 1944 tarihinde yürürlüğe girmesi üzerine lâğvedilmiş bulunmaktadır. Bu kurumun bütün mevcudat, hak ve vecibelerinin yukarıda mevzuubahis kanunla bir İktisadi Devlet Teşekkülü olarak kurulan Türkiye Zirai Donatım Kurumuna devri icap etmekle beraber bu muamele henüz neticelendirilmemiş bulunmaktadır.

Millî Korunma Kanununa müsteniden kurulmuş bulunan Türkiye Zirai Donatım Kurumunun bu suretle 1 . VII . 1944 tarihinden itibaren Millî Korunma hesapları ile alâkası kesilmiş bulunmakta ve bu kurumun mevcutları, alacakları ve borçları 1944 yılı Millî Korunma Bilânçosunda yer almamaktadır. Bununla beraber, Donatım Kurumunun 1944 yılından sonra 30 . VI . 1944 akşamı itibarıyla hazırlanmış olduğu bilânçosu 1944 yılı Millî Korunma hesaplarına intikal ettirildikten sonra muamele ters bir kayıpla iptal edilmiş ve bu suretle, adı geçen kurumun 1944 yılı ilk altı aylık hesaplarının 1944 yılı Millî Korunma hesaplarında bir iz bırakması temin edilmiştir.

Millî Korunma Kanununa müsteniden kurulmuş bulunan Türkiye Zirai Donatım Kurumunun 1944 yılı bidayetinden lâğvı tarihine kadar olan hesapları heyetimiz tarafından tetkik edilmiş olmakla beraber, bu hesaplar Millî Korunma umumi bilânçosuna intikal etmiş olduğu cihetle, bu mevzuda mufassal malûmat arzından iktinap edilmiştir. Bununla beraber Millî Korunma 1943 yılı raporumuzun Zirai Donatım Kurumuna ait bahsinde, bu kurumun hesap ve muamelelerinden mucibi tenkit görülen mevzuların 1944 yılı ilk altı aylık hesap devresinde de yer aldığını belirtmek isteriz.

Bu vesile ile tetkikatımızı yaptığımız sırada - Nisan 1947 - 430 sayılı Koordinasyon kararında mevzuubahis 4 550 000 liranın Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumu tarafından Türkiye Zirai Donatım Kurumuna devredilmemiş olduğunu, 4604 sayılı Kanunun muvakkat ikinci maddesinde mevzuubahis 281 ve 303 sayılı Koordinasyon kararı ile çiftçiye ödünç tohumluk tevzii için Ziraat Bankasına verilen 3 600 000 liralık mütedavil sermaye ile 398 sayılı Koordinasyon kararı ile bedeli mukabilinde müstahsıla tevzi edilmek üzere hariçten göztaşı ithali için İzmir İncir ve Üzüm Tarım Satış Kooperatifleri Birliğine tahsis edilen 1 000 000,— liralık mütedavil sermayeye ait tasfiye hesaplarının Türkiye Zirai Donatım Kurumuna tevdi edilmekle beraber katî tasfiyenin tamamlanmamış olduğunu arz etmek isteriz.

4604 sayılı Kanunun muvakkat 1 nci maddesi gereğince, Millî Korunma Kanununun 43 ncu maddesinde mevzuubahis sermayenin, bu sermayeden Türkiye Zirai Donatım Kurumuna tahsis edilen miktarda, azaltılması icap etmektedir. Bu hükümlerle alâkalı kayıtların yapılmamış olduğu bi-

lânçoda sermayenin, eskiden olduğu gibi, 100 000 000,— lira üzerinden yer almasından anlaşılmaktadır. Bu mevzua bilançonun tetkik ve tahlili vesilesiyle avdet edilecektir.

III - Bilançonun tetkik ve tahlili

Milli Korunma 1944 yılı Bilançosunun yekûnu 217 935 473,12 liraya baliğ olmaktadır.

Bu yekûn 1943 yılı Bilanço yekûnundan 3 595 048,99 lira fazladır. Bilanço postları hakkındaki gerekli izahat aktif ve pasifin tahlili vesilesiyle aşağıda arz edilmiştir :

A) Aktif .

1) Tahsis edilmeyen sermaye	21 781 039,10
2) Tahsis edilen sermaye	78 218 960,90
3) Sermaye tahsisinden borçlular	17 410 924,10
4) Muhtelif borçlu hecaplar	40 257 330,96
5) Mutavassıt hesaplar	9 522 430,68
6) Stoklar	45 717 562,27
7) Sabit kıymetler	5 027 225,11

217 935 473,12

1 ve 2. Tahsis edilmeyen sermaye ile tahsis edilen sermaye hesapları pasifteki sermaye hesabının kontrpartisi olarak aktifte yer almış bulunmaktadırlar. Türkiye Ziraî Donatım Kurumu hakkındaki 4604 sayılı Kanununun muvakkat 1 nci maddesi gereğince tahsis edilmeyen sermayenin bilançoda 14 600 000, - lira noksanı ile yer alması icap ettiğini şurada kısaca belirtmek yerinde olur. Bu hesaplar hakkında gerekli malûmat, sermaye hesabının tahlili vesilesiyle arz edilecektir.

3. Sermaye tahsisinden borçlular (17 410 924,10 lira).

Bu para, Millî Korunma sermayesinden ikraz yoluyla veya sabit sermaye, mütedavil sermaye veya teşkilât ve idare masrafı olarak tahsis mahalleri emrine verilmiş bulunan meblâğların 1944 yılı Millî Korunma Umumi Bilançosunun hazırlama devresinde tahsis mahallerince hesabı verilmeyen kısmını göstermektedir. 1944 yılı sonuna kadar Bakanlar Kurulu kararıyla Millî Korunma sermayesinden tahsis edilen paraların tutarı 78 218 960,90 lira olup bunun 49 308 478,30 lirası sermaye tahsis mahalleri tarafından bilfiil Ziraat Bankasından çekilmiş bulunmaktadır. Hesapları verilmeyen paralar, filfiil kullanılan paraların %35 ini teşkil etmektedir.

1944 yılı Bilançosunun hazırlama devresi olan 1947 yılı Mayıs ayına kadar bilfiil kullanılan paradan 31 897 554,20 liralık kısmı için tahsis mahalleri tarafından Millî Korunma Muhasebe Bürosuna evrakı müspite veya bilanço verildiğinden bunların mahsubu yapılmıştır. Mütebaki 17 410 924,10 liranın 1944 yılı bilançosunun hazırlama devresi içinde mahsup evrakı gönderilmediğinden bu para, bilançoda sermaye tahsisinden borçlular hesabında yer almıştır.

Millî Korunma 1943 yılı Umumi Bilançosunda tahsis mahalleri tarafından kullanılan paralarından mahsubu yapılamayan kısmın tutarı 21 589 158 lira olduğuna göre, 1944 yılında dört milyon liralık bir azalma müşahede edilmiştir.

Sermaye tahsisinden borçlular hesabının 1944 yılı sonu bakiyesinin senelere göre müfredatı ve mahsup durumları aşağıdaki cetvelde gösterilmiştir :

	Lira	K.
1943 ten devreden borç bakıyeleri	21 589 158	00
1944 yılı bilânçosunun hazırlama devresinde hesabı verilen eski senelere ait paralar	5 342 495	85
	16 248 662	15
1944 yılı içinde tahsis edilen paralardan senesi içinde mahsubu yapılamıyan	1 164 261	95
Sermaye tahsisinden borçlular hesabının 1944 yılı sonu bakıyesi liradır.	17 410 924	10

1944 yılı bilânçosunun hazırlanma devresinde 1943 yılına ait mahsubu yapılan paraların tahsis nevelerine göre müfredatı aşağıda gösterilmiştir :

	Lira	K.
Mütedavil sermayeden	2 814 070	56
Sabit sermayeden	505 811	11
Teşkilât ve idare masraflarından	2 022 614	18
Yekûn	5 342 495	85

1944 yılı sonunda evrakı müspitesi veya bilânçosu verilmediği cihetle mahsubu yapılamıyan ve bu itibarla tahsis mahallerini borcu olarak bilânçoda yer alan 17 410 924,10 liranın :

2 274 793 03	lirasını mütedavil sermaye
1 096 353 10	» teşkilât ve idare masrafları karşılığı
14 039 777 93	» da ikraz bakıyesi teşkil etmektedir.
17 410 924 10	

Bu paranın sermaye tahsis mahallerine göre müfredatı aşağıda gösterilmiştir :

Bakanlığın adı	Mütedavil sermaye	Teşkilât ve idare masrafları karşı.	Ikraz	Toplam
Başbakanlık	—	2 577 34	—	2 577 34
Ticaret Bakanlığı	1 163 651 88	1 066 888 61	180 506 60	2 411 047 09
Ekonomi »	1 011 588 70	—	8 302 486 51	9 314 075 21
Ulaştırma »	—	757 53	—	757 53
Tarım »	99 552 47	—	1 484 000 00	1 583 552 47
Adalet »	—	25 851 87	—	25 851 87
Maliye »	—	—	4 072 784 84	4 072 784 84
Dışişleri »	—	277 75	—	277 75
Toplam	2 274 793 05	1 096 353 10	14 039 777 95	17 410 924 10

Yukarda, tahsis nevine göre ve Bakanlıklar sırasıyla yer alan paralar hakkında gerekli malûmat aşağıda arzedilmiş bulunmaktadır:

a) Mütedavil sermaye : (2 274 793,05 lira)

aa) Ticaret Bakanlığı :

Ticaret Bakanlığı emrine verilen mütedavil sermayeden 1944 yılında mahsubu yapılamamış olduğu anlaşılan 1 163 651,88 liralık bakiyenin, müesseseler itibariyle müfredatı şöyledir :

Tariş (İncir, üzüm)	534 576 16
Petrol Ofisi	601 513 93
Türk Tütün Limitet	40 21
Ticaret Ofisi	18 292 55
Mahrukat Ofisi	7 028 14
Tariş (Devlet yağları)	2 200 89
	1 163 651 88

Bu müesseselerden Tariş (İncir, üzüm hesabı) hariç, hepsi 1944 yılı sonu itibariyle bilânçolarını Millî Korunma Muhasebe Bürosuna göndermiş bulunmaktadırlar. Borçlu göründükleri paralar 1944 yılı sonundaki nakde tekabül etmektedir. İzmir Tarım Satış Kooperatifleri Birliği, İncir, üzüm müdahale mubayaatı için emrine verilen mütedavil sermaye mukabilinde 1944 sonu itibariyle eksik bir bilânço göndermiş olduğundan, bu bilânço ile ancak borcunun cüzi bir kısmını kapatabilmiş ve bakiye borcu ise 1945 yılında tasfiye edilmiştir.

a b) Ekonomi Bakanlığı :

Ekonomi Bakanlığı emrine verilen mütedavil sermayeden 1944 yılı bilânçosunda sermaye tahsisinden borçlular hesabında görülen 1 011 588,70liralık bakiyenin müesseseler itibariyle müfredatı aşağıdaki gibidir:

Yalvaç Deri Fabrikası	155 61
Zeytinburnu Çimento ve Kireç Fabrikası	1 011 433 09
	1 011 588 70

Yalvaç Deri Fabrikasının borcu olarak görülen 155,61 lira, bu fabrikanın kasa mevcudunu göstermektedir. Sümer Bank Zeytinburnu Çimento Fabrikasının borcu olarak gözüken 1 001 433,09 liranın 11 433,09 lirası bu fabrikanın 1944 yılı bilânçosunda yer alan kasa mevcududur. Bakiye 1 000 000 lirası ise bu fabrikaya el konması ve işletmesi için 464 sayılı Koordinasyon kararı ile tahsis edilen sermayeyi göstermektedir. Raporumuzun genel görüş kısmının bu fabrikaya ait bahsinde arzedilmiş olduğu veçhile tahsis edilen sermayenin Sümerbank tarafından çekilmiş olmasına mukabil bu fabrikanın emrine verilmemiş bulunması, mevzu bahis bir milyon liranın, adı geçen fabrikanın bilânçosunda yer almasına imkân vermemiş ve bu sebeple bu para umumi bilânçonun tanziminde sermaye tahsisinden borçlular hesabında Zeytinburnu Çimento Fabrikasının borcu olarak kalmıştır.

ac) Tarım Bakanlığı :

Muhtelif Koordinasyon kararları ile Tarım Bakanlığına sabit ve mütedavil sermaye ve teşkilât ve idare masrafı karşılığı olarak tahsis edilen paralar, Tarım Bakanlığı adına Ziraî Kombineler Kurumu tarafından kullanılmış ve ilk defa olarak 1944 yılı sonunda adı geçen kurum tarafından bilânço hazırlanarak Millî Korunma Muhasebe Bürosuna tevdi edilmiştir. Bu bilânçonun Millî Korunma hesaplarına intikalinde mütedavil sermayeden mahsup edilmemiş olarak gözüken 99 552,47 lira, Özden Çiftliğinin Bankadaki alacaklı carı hesabının bakiyesi olup 1944 yılı hesaplarına intikal ettirilmemiş bulunmaktadır. Bu para Ziraî Kombineler Kurumunun 1945 yılı hesaplarına kaydedilmiş bulunmaktadır.

b) Teşkilât ve İdare Masrafları karşılığı 1 096 353,10 lira,

Bu paralar Millî Korunma Kanunu gereğince yapılması karar altına alınan işleri görmek ve Bakanlıklara bağlı teşekküllerin idare ve teşkilât masraflarını karşılamak üzere Millî Korunma sermayesinden muhtelif Koordinasyon kararları ile tahsis edilen paralardan bilânço hazırlanma devrelerinde evrakı sarfiyesi Muhasebe Bürosuna gönderilememiş bulunan kısmı göstermektedir. Teşkilât ve idare masrafları takvim yılları itibariyle tahsis edilmekte ve tahsis edilen yeni paralarla birlikte bir evvelki yıl tahsisat bakiyesi usulen iptal edilmektedir. Bu itibarla her tahsisatın, senesi içinde, sarfı icabetmekte ve buna ait evrakı müsbitenin, tahsil edilen paralardan sarfedilmeyen kısmıyla birlikte mütaakıp yılın başında Ziraat Bankasına tevdi edilmesi gerekmektedir. Buna nazaran yukarıda mevzu bahis paralardan, avans olarak verilmiş olup her hangi sebeple istirdat edilememesi muhtemel bulunan cüzi kısmı hariç, kısmı mühimminin tahsis mahalleri tarafından sarfedildiği ve fakat sarf evrakının Ziraat Bankası nezdindeki Millî Korunma Muhasebe Bürosuna tevdi edilmediği anlaşılmaktadır. Mevzu bahis 1 096 353,10 liranın :

315 497 72 lirası 1944 yılında teşkilât ve idare masrafı olarak tahsis edilen paralardan kullanıldığı halde evrakı müsbitesi tevdi edilmeyen kısmı
780 855 38 lirası da 1943 yılından devredilen 2 803 469,56 liralık evrakı müsbitesi tevdi edilmeyen paralardan 1944 yılında da mahsubu yapılamıyan kısmı göstermektedir.

1 096 353 10

Yukardaki tabloda yer alan 780 855,38 liranın içinde 1941 ve 1942 yılında tahsis edilen paralar da mevcut olup hemen hemen tamamı Ticaret Bakanlığına bağlı idare ve teşekküllere ait bulunmaktadır. Bu paraya mütaallik evrakı müsbitenin daha fazla geciktirilmeden Millî Korunma Muhasebe Bürosuna tevdi için alâkâlıların nazarı dikkatlerinin ehemmiyetle celbedilmesi lüzumuna işaret etmek isteriz.

Teşkilât ve idare masraflarından hesabı verilmeyen 1 096 353,10 liranın Bakanlıklara ve Bakanlıklara bağlı idare ve teşekküllere göre müfredatı aşağıya edredilmiştir :

Başbakanlık		
Koordinasyon Bürosu	2 577	34
Ticaret Bakanlığı		
Fiyat Murakabe ve İaşe Teşkilâtı	126 336	13
İaşe Müsteşarlığı	336 591	50
Subaşı ve yardımcı teşkilâtı	132 331	67
Halk Dağıtma Birlikleri	27 841	39
İhtikârî Tetkik Komisyonları	232 092	89
Hububata el koyma	4 298	12
Ekmeğin karne ile tevzii	202 562	69
Valilikler	4 834	22
Ulaştırma Bakanlığı		
Deniz Nakliyat Komisyonu	757	53
Adalet Bakanlığı		
Millî Korunma Mahkemeleri	25 851	87
Dışişleri Bakanlığı		
Ticari ve Mali Anlaşmalar Müzakere Heyeti	277	75
		1 096 353 10

Yukardaki cetvelde yer alan evrakı müsbitesi gönderilmemiş teşkilât ve idare masraflarından. üzerinde durulmaya değer görülenler hakkında aşağıda malûmat arz edilmiştir :

ba) Fiyat Murkaabe ve İaşe Teşkilâtı :

29, 228, ve 307 sayılı Koordinasyon kararları ile kurulan Fiyat Murakabe Komisyonları ile vilâyetler iaşe teşkilâtlarınının 371 sayılı Koordinasyon kararı ile lâğvı üzerine bunlara verilmiş bulunan vazifeler belediye daimî encümenlerine ve belediye teşkilâtlarına devredilmiş ve masraflarına karşılık olmak üzere Ticaret Bakanlığı emrine 400 000 lira tahsis edilmişti. Ziraat Bankasından çekilen bu paraya ait evrakı müsbitenin belediyelerden alınması imkânsızlığı karşısında 563 sayılı Koordinasyon kararı ile bu paranın belediyelere yardım hükmüne tâbi tutulması karar altına alınmış ve belediyelerden, tahsil ettikleri paralara mukabil yalnız makbuz almak suretiyle bu meblağın mahsubu cihetine gidilmiş olmasına rağmen 126 336,13 liralık makbuz tetkikatımızı yaptığımız sırada - Ekim 1947 - henüz temin edilememiştir.

bb) İaşe Müsteşarlığı :

102, 307 ve 339 sayılı Koordinasyon kararları ile kurulmuş bulunan Ticaret Bakanlığı İaşe Müsteşarlığının teşkilât ve idare masraflarına karşılık olmak üzere Millî Korunma sermayesinden tahsis edilen meblağdan 336 591,50 liralık kısmına ait evrakı müsbite, adı geçen müsteşarlık, 14 . VIII . 1942 tarihinde yürürlüğe giren, 373 sayılı Kararla ilga edilmiş olduğu halde, Millî Korunma Muhasebe Bürosuna verilmemiştir. Müsteşarlığın ilgisiyle birlikte bu teşekküle tahsis edilen kredi her ne kadar iptal edilmemiş ve tasfiye için bâzı masrafların yapılmasına devam edileceği 373 sayılı kararda derpiş edilmiş ise de, aradan geçen dört seneden fazla bir müddet içinde bu hesabın tasfiye edilmemiş olması, üzerinde durmaya değer mahiyette görülmüştür.

bc) Subaşı ve yardımcı teşkilât :

320 sayılı Koordinasyon kararı ile istihsal yoluyla elde edilen maddelerin ve istihsal sahalarının doğru tahmin ve tesbitini yapmak üzere köy ve çiftliklerde kurulan Subaşı ve yardımcı teşkilâtının masraflarını karşılamak üzere Ticaret Bakanlığının emrine 200 000 lira tahsis edilmiş ve bu teşkilâtın 370 sayılı kararla lâğvı ve vazifelerinin köy ihtiyar heyetine devri üzerine yine masraflar karşılığı olarak Ticaret Bakanlığı emrine 500 000 lira verilmiştir. Bu paralar üzerinden kullanılan kısmın evrakı sarfiyesi peyderpey Millî Korunma Muhasebe Bürosuna gönderilmiş olmakla beraber 1944 Bilânçosunda 132 331,67 liralık bir bakiye yer almış bulunmaktadır.

bd) İhtikârî Tetkik komisyonları :

510 sayılı Koordinasyon kararına istinaden kurulan İhtikârî Tetkik Komisyonları ve Millî Korunma kontrolörlükleri masraflarına, karşılık olmak üzere 512 sayılı Kararla Ticaret Bakanlığı emrine 530 000 liralık tahsisat verilmiştir. Bu tahsisattan sarfedilen paraların 232 092,89 liralık kısmının evrakı sarfiyesi Millî Korunma Muhasebe Bürosuna tevdi edilememiş olduğu için mahsubu yapılamamıştır.

be) Ekmeğin karne ile tevzii :

247 sayılı Koordinasyon kararı ile ekmeğin ve ekmeçlik hububatın istihlâkinin tahdidi ve karne ile tevzii karar altına alınmış, bu yolda yapılacak masrafları karşılamak üzere Ticaret Bakanlığı emrine 200 000,— lira tahsis olunmuştur. 298 sayılı Koordinasyon kararı ile bu tahsisat 500 000,— liraya çıkarılmıştır. Yapılan sarfiyatın 202 562,69 liralık kısmının evrakı sarfiyesi Millî Korunma Muhasebe Bürosuna gönderilmemiş bulunduğu için mahsubu yapılamamıştır.

1942 yılı raporumuzun teşkilât ve idare masraflarına taallük eden bahsinde, teşkilât ve idare masrafları karşılığı olarak verilen meblağın sarfedilmiş bulunduğu kani olduğumuzu ve buna ait evrakı müsbite Millî Korunma Muhasebe Bürosuna gönderilmiş ve mahsubu yapılmak suretiyle 1942 yılı Millî Korunma umumi kâr ve zarar hesabına intikal ettirilmiş olsaydı bilânçoda 1 319 680,08 lira bir kâr gözükmiyeceğini, bu itibarla 1942 yılı kârının evrakı müsbitesi gönderilmemiş teşkilât ve idare masraflarına karşılık gösterilmesini ve buna ait evrakı sarfiye gönderildiği takdirde bu karşılıktan mahsup edilmesi gerektiğini arz etmiştik.

Her ne kadar 1942 yılı kârını teşkil eden mevzu bahis 1 319 680,08 lira, 1944 yılında karşılık olarak tefrik edilmiş ise de bu karşılıkla ilgili olarak gösterilmiş olup 1944 yılı kâr ve zararına

intikal ettirilmiş olan masrafların mahsubu cihetine gidilmemiştir. 1944 yılı sonunda teşkilât ve idare masraflarından evrakı müsbitesi gönderilmemiş bulunan paraların tutarı 1 096 363,10 lira olduğuna göre bunun için bilânçoda 1 319 680,68 liralık bir karşılık muhafazasına lüzum olmadığına, farkının kâr ve zarar hesabına intikal ettirilmesi gerektiğine işaret ederiz.

e) İkrazat : (14 039 777,95 lira)

Sermaye tahsisinden borçlular bakiyesinin mühim bir kısmını ikraz mahiyetindeki paralar teşkil etmektedir. Müstakrizlerin Millî Korunma Muhasebe Bürosuna evrakı müsbite veya bilânço göndermek mecburiyeti olmayıp bunlar istikraz ettikleri paraların faizlerini ödemekte ikrazı tazammun eden Koordinasyon kararında tâyin edilen mehilde ve mehil tâyin edilmemişse talep edildikte bu paraları iade etmekle mükellef bulunmaktadırlar. Millî Korunma sermayesinden ikraz mahiyetinde tahsis edilen paraların bakanlıklar ve teşekküller sırasıyla müfredatı aşağıda gösterilmiştir :

ca) Ticaret Bakanlığı :			
caa) Ekmeklik hububat ve un stoku		125 541	87
cb) Ekonomi Bakanlığı :			
cba) Kaput bezi, pamuk ipliği ve ambalaj malzemesi	4 062 486		51
cbb) Bakır (Etibank)	3 000 000		00
cbc) Krom (Etibank))	1 000 000		00
cbd) { Krom (Eti bank)	60 000		00
} Bakır	180 000		00
cc) Tarım Bakanlığı :			
cca) Devlet Ziraat İşletmeleri	1 484 000		00
cd) Maliye Bakanlığı :			
cda) Kâğıt stoku	4 072 784		84
ce) Şahıslar :			
cea) Yasin Aral (Siird Yeni Hayat Un Fabrikası)	38 873		39
ceb) Muammer Alemdar (Pasinler)	16 091		34
		14 039 777	95

Bu paraların ikraz sebepleri ve mahiyetleri hakkında aşağıda malûmat arz edilmiştir.

ca) Ticaret Bakanlığı :

caa) Emeklilik hububat ve un stoku tesis eylemek üzere, 204 sayılı Koordinasyon kararıyla Ticaret Bakanlığı emrine 500 000 liralık mütedavil sermaye tahsis ve muhtelif belediyelere tevzi edilmiştir. Bu meblâğ 1943 yılı bidayetinde 425 sayılı Koordinasyon kararıyla 550 000 liraya iblâğ ve ikraza kalbedilmiş ve bunun 400 lirası 564 sayılı kararla iptal edilmiştir. 1944 yılı Bilânçosunda belediyelerin ikrazdan mütevellit borç bakiyesi olarak yer alan 125 541,87 lira, müstakrizlerin borçlarını ödeyecek durumda olmamaları yüzünden 1946 yılında 620 sayılı Koordinasyon kararı gereğince fon hesabından mahsup edilmek suretiyle ödenmiştir.

cb) Ekonomi Bakanlığı :

cba) Kaput bezi ve pamuk ipliği satış ve tevzii - Ekonomi Bakanlığı adına, pamuk ipliklerinin satış ve tevzi işlerinin düzenlenmesi için 95, 279 sayılı Koordinasyon kararları ile iki milyon liralık bir mütedavil sermaye ve kaput bezinin satış ve tevzi işleri için de 190 sayılı Koordinasyon kararı ile 400 000 liralık bir mütedavil sermaye tahsis edilmiş ve Bakanlık mevzuubahis kararnamelerdeki işleri görmek üzere Sümerbank emrine verilmiştir. Bu mütedavil sermayeler 1943 yılında 446 sayılı Koordinasyon kararıyla tahsis tarihlerinden itibaren ikraza kalb ve 4 000 000 liraya iblâğ edilmiştir. Sümerbank, tahsil etmiş olduğu bu paranın mühim bir kısmını iade etmiştir. Tetkikatımız sırasında bu hesabın bakiyesi 4 000 liradan ibaret bulunmakta idi.

cbb) Bakır - Bakır stoku vücuda getirmek ve bu stoktan satış yapıldıkça faizi ile birlikte ödenmek şartıyla 230 sayılı Koordinasyon kararı ile Ekonomi Bakanlığı hesabına ve Eti Bank em-

rine üç milyon liraya kadar bir mütedavil sermaye tahsis olunmuştur. Bu para, 1944 yılında 535 sayılı Koordinasyon kararı gereğince ikraza kalbedilmiştir. Tetkikatımızı yaptığımız sırada bu para ödenmemiş bulunmakta idi.

cbc) Krom - bilûmum krom işletmeleri müstahsalatının memleket dışına satışını bir elden tanzim ve idare etmek için 283 sayılı Koordinasyon kararıyla Ekonomi Bakanlığı hesabına ve Etibank emrine bir milyon liraya kadar bir mütedavil sermaye tahsis olunmuş ve 1944 yılında 535 sayılı kararlarla bu para ikraza kalbedilmiştir. Bu paar üzerinden Etibankça hiçbir iade yapılmamıştır.

cbd) Bakır ve Krom stok ve satışı için Etibank emrine tahsis edildiği yukarda arzedilen dört milyon liralık ikrazın faizini teşkil eden 240 000, lira, 1944 yılı sonuna kadar ödenmemiş olduğundan bilânçoda ikrazlar arasında gösterilmiştir. Bu faiz 1945 yılında Ziraat Bankasına ödenmiştir.

cc) Tarım Bakanlığı :

cca) Devlet Ziraat İşletmeleri - İşletmekte olduğu çiftliklerdeki faaliyetlerinin tevsiinde ve yeni zirai işletmeler tesisinde kullanılmak üzere, 37 sayılı Koordinasyon kararıyla Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumuna 400 000, lira ikraza karar verilmiş ve 271 sayılı kararlarla bu para 1 400 000, liraya iblâğ edilmiştir. Paranın tamamının ikraz tarihinden itibaren dört senede ve dört müsavi taksitte iade edilmesi ve faizlerinin Kurum tarafından ödenmesi yukarda mevzu bahis kararlarda zikredilmiş bulunmaktadır. Bu ikraz ve faizleri 1947 yılında ödenmiş bulunmaktadır.

cd) Maliye Bakanlığı :

cda) Kâğıt stoku : Kâğıt stoku vücuda getirmek için 1942 yılında 354 sayılı kararlarla Maliye Bakanlığına 5 000 000, liraya kadar bir kredi tahsis olunmuş, 9 . III . 1944 tarih ve 509 sayılı kararla bu meblâğ 10 000 000, liraya çıkarılmıştır. 1944 bilânçosunda 4 072 784,84 lira bakiye arzedilen bu meblâğ 7 . VI . 1946 tarihinde yürürlüğe giren 4911 sayılı Kanunun geçici maddesi gereğince Devlet Kâğıt ve Basım Genel Müdürlüğüne mütedavil sermaye olarak verilmiş ve Millî Korunma Kanununun 43 ncu maddesinde adı geçen 100 000 000, liralık sermaye de bu miktarda tenkise uğramıştır.

ce) Şahıslar :

cea) Yasin Aral: 1940 yılında 39 sayılı Koordinasyon kararıyla Siird'de yangın neticesinde hasara uğriyan Yeni Hayat Un Fabrikasının işler hale getirilmesi için sahibi Yasin Aral'a 35 000 liraya kadar bir kredi açılmış ve 22 . 2 . 1941 tarih ve 114 sayılı kararla Hükümetçe el konan bu fabrikanın ihyası vazifesi Toprak Ofise verilerek 35 000 liralık kredi de Ofise devredilmiştir. Bu tahsisat 16 . 4 . 1942 tarih ve 310 sayılı kararla 38 000 liraya iblâğ edilmiştir. 1944 yılı bilânçosunda 38 873,39 lira bakiye arzedilen bu hesap 1946 yılı sonunda tamamen kapanmış bulunmaktadır.

ceb) Muammer Alemdar: 1940 yılında 47 sayılı kararla Hasankale'de bâzı tesisatı noksan olan un fabrikasının tesisatının ikmali için, fabrikanın yarı hissesi, borcun ödenmesine kadar, Hazine namına birinci derece ve sırada ipotek edilmek şartıyla sahibi muammer Alemdar'a 15 000 liraya kadar bir kredi açılmış ve 86 sayılı kararla bu tahsisat 21 000 liraya iblâğ edilmiştir. 1942 yılında 338 sayılı kararla bu tahsisat ve faizlerinin beş senede ve on müsavi taksitte ödenmesi kararlaştırılmıştır. 1944 yılı bilânçosunda 16 091,34 lira bir bakiye arzedilen bu ikraz mukabilinde tetkikatımızı yaptığımız sırada hiçbir tahsilât yapılamamış bulunmakta idi. Bu alacağın tahsili için kaza mercilerine gereken müracaat yapılmıştır.

4. — Muhtelif borçlu hesaplar: (40 257 330,96 lira)

31 . 12 . 1944 itibarıyla muhtelif şahıs ve müesseselerin Millî Korunma camiasına borçlarını gösteren bu hesabın sermaye tahsis mahallerine göre, müfredatı aşağıdaki gibidir :

13 312 151,87	Lira	Zirai Kombinalar Kurumu
11 186 365,04	»	Ticaret Ofisi
4 466 850,85	»	Petrol Ofisi
3 289 460,77	»	Tariş Devlet yağları
3 180 430,15	»	Türk Tütün Limitet Şirketi
1 945 492,86	»	Yerli ürünler
1 321 532,86	»	Fazla kârlar fonları
824 214,45	»	Zeytinburnu Çimento Fab.
565 085,10	»	Mahrakat Ofisi
98 123,63	»	Yalvaç Deri Fabrikası
61 198,13	»	Pamuk zerbank
6 425,25	»	Dağıtma Ofisi

40 257 330,96

Milli Korunmanın bu alacakları borçlarının mahiyetine göre, aşağıdaki üç grupta mütalâa edilebilir.:

a) Bankaların borçları	11 220 683,78
b) Borçlu şahıslar	20 959 115,23
c) Diğer borçlu hesaplar	8 077 531,95

40 257 330,96

a) Bankaların borçlarını göstermekte olan 11 220 683,78 lira,
Milli Korunma camiasının muhtelif bankalardaki nakit mevcutlarını göstermektedir.
Bu paranın sermaye tahsis mahallerine göre, müfredatı, aşağıda yer almaktadır :

Milli Korunma Kanununun 27 nci maddesi gereğince tahassül eden fazla kârlar fonlarından T. C. Ziraat Bankasının borcu	1 321 532 86
82, 93 ve 126 sayılı Koordinasyon kararlarıyla Ticaret Bakanlığı hesabına Yerli Ürünler T. A. Şirketi emrine tahsis olunan mütedavil sermaye ile 1939 - 1940, 1940 - 1941, 1941 - 1942 kampanyalarında yapılan muamelelerden tahassül eden kârlardan Ticaret Bakanlığı hissesi olup Ziraat Bankasına yatırılan paralar	1 945 492 86
Ticaret Ofisinin muhtelif bankalardaki alacaklı cari hesaplarının yıl sonu bakiyeleri	4 748 795 94
Petrol Ofisinin muhtelif bankalardaki alacaklı cari hesaplarının sene sonu bakiyeleri	2 704 685 78
Zeytinburnu Çimento Fabrikasının Sümerbank'a tevdi etmiş olduğu paralardan mütevellit alacağı	470 291 95
Yalvaç Deri Fabrikası Tarım Satış kooperatifleri Birliği Devlet yağları ve Türk Tütün Limitet Şirketinin Ziraat Bankası nezdindeki alacaklı hesaplarının bakiyeleri	29 884 39
	11 220 683 78

b) Muhtelif borçlu şahısların ve bâyilerin borçlarını göstermekte olan 20 959 115,23 lira, aşağıda adları yazılı Millî Korunma Müessesese ve teşekküllerine ait bulunmaktadır:

	Lira	K.
Ticaret Ofisinin muhtelif alacakları	2 601 994	60
Petrol Ofisinin muhtelif şahıslardan alacakları	1 574 829	59
Zeytinburnu Çimento Fabrikasının muhtelif şahıslardan ve bâyilerden alacakları	248 426	11
Yalvağ Deri Fabrikasının muhtelif alacakları	16 129	95
Mahrukat Ofisinin muhtelif şahıslardan, bâyilerden ve alacaklı senetlerle borçlananlardan alacakları (Raporumuzun umumî mülâhazalar kısmının mahrukat Ofisine ait bahsinde bâyilere ait 171 061,51 liranın stoklar meyanında yer alması icabettiğine temas edilmiştir).	332 056	60
Tarım Satış Kooperatifleri Birliği Devlet Yağlarının muhtelif alacakları	1 952 261	80
Zirai Kombinalar Kurumunun Toprak Mahsulleri Ofisine yaptığı hububat teslimatından mütevellit alacağı	8 939 245	75
Zirai Kombinalar Kurumunun muhtelif alacakları	2 136 513	50
Dağıtma Ofisinin muhtelif alacakları	6 425	25
Muhtelif ecebi şirketlerin tütün mubayaasından Türk Tütün Limited Şirketine borçları	3 151 232	08
	20 959 115	23

c) Millî Korunmanın açılan akreditiflerden, yatırılan depozitolardan verilen avanslardan mütevellit alacağını teşkil eden 8 077 531,95 liranın ait olduğu teşekküller itibariyle, müfredatı aşağıdaki gibidir :

	Lira	K.
Ticaret Ofisinin açtırmış olduğu akreditiflerden yatırdığı depozitolardan ve tasfiye edilmemiş bulunan Varlık Vergisi hesaplarından mütevellit alacakları. (Raporumuzun işletme faaliyetleri kısmında Ticaret Ofisine ait bahsinde Varlık Vergisi hesaplarının stoklar meyanında yer alması gerektiğine işaret edilmiş bulunmaktadır.)	3 835 574	50
Petrol Ofisinin muhtelif depozitolardan, avanslardan ve sair borçlulardan alacakları	187 335	48
Zeytinburnu Çimento Fabrikasının muhtelif alacakları	105 496	39
Yalvağ Deri Fabrikasının muhtelif alacakları	76 550	16
Mahrukat Ofisinin avanslardan, depozitolardan ve sair borçlulardan alacakları	233 028	50
Tarım Satış Kooperatifleri Birliği Devlet Yağlarının muhtelif alacakları	1 333 658	10
Ziraat Bankasının pamuk hesabından mütevellit alacakları	61 198	13
Zirai Kombinalar Kurumunun depozitolardan, avanslardan akreditiflerden ve sair borçlulardan alacakları	2 236 392	62
Türk Tütün Limitet Şirketinin depozitolardan alacakları	8 298	07
	8 077 531	95

5. — Mutavassıt hesaplar : (9 522 430,68 lira)

1944 yılı sonu bakiyesi 9 522 430,68 liraya balıĝ olan mutavassıt hesapları ařaĝıda üç grupta toplamak mümkündür :

	Lira	K.
Gelecek seneye ait masraflar	6 754 660	43
inşaat hesapları	1 822 905	86
Muhtelif hesaplar	944 864	39
	9 522 430	68

Gelecek seneye ait masraflar namı altında yer alan 6 754 660,43 liranın 6 712 769,89 lirası Ziraai Kombinalar Kurumunun muhtelif işletmelerinin 1944 yılından 1945 yılına devrettikleri ekimler tutarı ile mütaakıp yıllar için yapmış oldukları Toprak hazırlıklarını ve geri kalan 41 890,54 lirası da Ticaret Ofisi ile Türk Tütün Limitet Şirketinin 1945 yılına ait masraflarını göstermektedir.

1 822 905,80 lira inşaat hesaplarının 1 478 076,16 lirası Ziraai Kombinalar Kurumunun muhtelif gıtliliklerinde 1944 yılı sonunda inşası lıtan bulmuş hangar ve binaları için sarfedilen mebalıĝı ve 344 829,70 lirası da Mahrukat Ofisinin İstanbul'da tesisine girişmiş olduĝu fırın için 1944 yılı sonuna kadar sarfettiĝi paraları göstermektedir.

Muhtelif hesaplarda görülen 944 864,39 liranın 821 927,38 lirası Petrol Ofisinin bazı akreditif ve inşaat masrafları ile tasfiyesi henüz intaç edilmemiş bir kısım paraların ve geri kalanı da muhtelif müesseselerin mütaakıp yılı ait masraflarını veya tasfiye edilecek hesaplarını göstermektedir.

6 - Stoklar: (45 717 562,27 lira)

Milli Korunma umumî sermayesinden namlarına mütedavil sermaye tahsis olunan teşekküllere Milli Korunma Kanunu gereĝince kurulan müesseselerin 1944 yılı sonu emtia mevcudunu ifade eden bu meblâĝ ařaĝıdaki tahsis mahallerine ait bulunmaktadır:

Ticaret Ofisi	20 194 395	82
Zerbank pamuk	16 578 965	60
Ziraai Kombinalar	2 756 781	46
Devlet yağları	2 463 759	47
Zeytinburnu Çimento Fabrikası	1 653 336	24
Petrol Ofisi	965 217	72
Türk Tütün Limitet Şirketi	486 778	13
İstanbul Mahrukat Ofisi	398 181	89
Yalvaç Deri Fabrikası	220 145	94
	45 727 562	27

1944 yılı sonu stoklarını emtia nevilerine göre ařaĝıda gösterildiĝi şekilde üç grupta mütalâa etmek mümkündür :

	Lira	K.
a) Ticari emtia	40 676 004	71
b) Hammadde ve işletme malzeme	4 567 944	94
c) Yarı mamuller	473 612	62
	45 717 562	27

a) Ticari emtia : (40 676 004,71 lira)

Sene sonu ticari emtia mevcudunun tutarını ifade eden bu meblâğın ait olduğu teşekküllere göre sureti tevezzüü aşağıda yer almış bulunmaktadır :

	Lira	K.
Ticaret Ofisi	20 194 395	82
Ziraat Bankası pamuk hesabı	16 578 965	60
Tarım Satış Kooperatifleri Birliği Devlet yağları	2 269 449	02
Petrol Ofisi	753 502	48
Türk Tütün Limitet Şirketi	486 778	13
Mahrakat Ofisi	392 913	66
	40 676 004	71

Raporumuzun unumi mülâhazalar kısmında Ticaret Ofisi, Ziraat Bankası pamuk hesabı, Tarım Satış Kooperatifleri Birliği Devlet Yağları, Petrol Ofisi, Türk Tütün Limitet Şirketi ve Mahrakat Ofisine ait bahislerin de bu müesseselerin sene sonu stokları hakkında gerekli izahat verilmiş olduğundan burada bu konuya tekrar avdet edilmemiştir.

b) Hammadde ve işletme malzemesi : (4 567 944,94 lira).

Hammadde ve işletme malzemesi stokunu gösteren 4 567 944,94 liranın sermaye tahsis mahallerine göre dağılışı aşağıdaki gibidir :

	Lira	K.
Zirai Kombinalar Kurumu	2 756 781	46
Zeytinburnu Çimento Fabrikası	1 290 633	43
Petrol Ofisi	211 715	24
Tarım Satış Kooperatifleri Birliği		
Devlet Yağları	194 310	45
Yalvaç Deri Fabrikası	109 236	13
Mahrakat Ofisi	5 268	23
	4 567 944	94

Bunlardan Yalvaç Deri Fabrikasına ait 109 236,13 liralık hammadde ve işletme malzemesi bu fabrikaya ait deri, kösele gibi hammaddelerle yanıcı maddeleri ve kırtasiye ve ambalaj malzemesinden ibaret bulunmaktadır.

c) Yarı mamuller (473 612,62 lira)

Bilâncoda 473 612,62 lira olarak yer alan yarı mamuller stokunun 362 702,81 lirası Zeytinburnu Çimento Fabrikasının 110 909,81 lirası da Yalvaç Deri Fabrikasının muhtelif cins yarı mamullerini göstermektedir. Zeytinburnu Çimento Fabrikasına ait yarı mamullerin 105 179,28 liralık kısmını mamul çimento bedelleri teşkil etmektedir.

Raporumuzun işletme faaliyetleri kısmında adı geçen fabrikaya ait bahiste arzedildiği veçhile bunların mamullerin arasında yer alması icabederdi.

7. — Sabit kıymetler : (5 027 225,11 lira)

Bu para, Millî Korunma sermayesinden emirlerine para tahsis edilmiş olan teşekkül ve müesseselerin 1944 sonu itibarıyla sabit kıymetlerinin net bedellerini göstermektedir.

Sabit kıymetlerin nevilerini, mübayaâ bedellerini, tefrik edilen amortismanları gösteren cetvel aşağıya dercedilmiştir :

Sabit kıymetin nevi	İktisap bedeli	Amortisman	Net bedeli
Arazi ve binalar	835 390 46	133 617 44	701 773 02
Sabit makina ve tesisat	247 191 37	44 663 59	202 527 48
Menkul makineler	263 440 45	26 690 79	236 749 66
Mefruşat ve demirbaşlar	1 427 810 90	342 829 26	1 084 981 64
Ziraat makineleri ve aletleri	2 530 591 33	1 125 921 56	1 404 669 77
Alât ve edevat	249 976 94	37 431 66	212 545 28
Nakil vasıtaları	1 670 941 85	486 963 59	1 183 978 26
	7 225 343 30	2 198 118 19	5 027 225 11

Bunların iktisap bedelleri üzerinden sermaye tahsis mahallerine göre dağılışı aşağıdaki gibidir :

Zirai Kombinalar Kurumu	4 250 092 57	Lira
Petrol Ofisi	1 746 025 73	»
Millî Savunma Bakanlığı (Deniz nakil vast.)	418 841 43	»
Tarım Satış Kooperatifleri Birliği Devlet yağları	341 494 84	»
Ticaret Bakanlığı (Demirbaş ve nakil vast.)	116 757 79	»
Ticaret Ofisi	93 663 21	»
Adalet Bakanlığı	83 364 40	»
Mahrukat Ofisi	47 703 78	»
Türk Tütün Limitet Şirketi	45 045 38	»
Zeytinburnu Çimento Fabrikası	43 108 93	»
Sair mahaller	39 245 24	»
	7 225 343 30	

1943 yılı sonuna nazaran sabit kıymetlerin bedelinde 85 999,25 liralık bir azalma olmuştur. Sabit kıymetlerin 1943 ve 1944 yılları sonundaki kıymetleri ile artış ve azalışları gösteren aşağıdaki mukayeseli tablo bu farkın ne şekilde tahassül ettiğini daha açık ifade etmektedir:

Nev'i	1943 yılı		1944 yılı		Fark
	bilânçosuna göre		bilânçosuna göre		
Arazi ve binalar	292 383 39		835 390 46		543 007 07
Sabit makine ve tesisat	105 252 31		247 191 47		141 939 16
Menkul makineler	28 274 60		263 440 45		235 165 85
Mefruşat ve demirbaşlar	637 784 44		1 427 810 90		790 026 46
Ziraat makine ve aletleri	4 413 644 57		2 530 591 33		1 883 053 24
Alât ve edevat	63 399 13		249 976 94		186 577 81
Sarnıç ve hangarlar	171 227 96		---		171 227 96
Nakil vasıtaları	1 592 260 65		1 670 941 85		78 681 20
İş hayvanları	7 115 50		---		7 115 50
	7 311 342 55		7 225 343 30		85 999 25

a) Geçen seneye nispeten arazi ve binalarda görülen 543 007,07 liralık artışın beş yüz on bin kûsur liralık kısmı Zirai Kombinalar Kurumuna, otuz kûsur bin lirası da Petrol Ofisine ait bulunmaktadır.

Zirai Kombinalar Kurumuna ait arazi ve binalarda kaydedilen artış geçen sene ayrı bir hesaba gösterilen bu kurumun yaptırmış olduğu sarniç ve hangarların 1944 yılında arazi ve binalar arasında yer almasından ve 1944 yılında yeniden bazı binalar inşa ettirmiş olmasından, Petrol Ofisine ait artışın da arsa satınalmış ve bina yaptırmış bulunmasından ileri gelmektedir.

b) Sabit makine ve tesisatta görülen 141 939,16 liralık farkın seksen kûsur bin lirası kombinaların ve geri kalan kısmı da Petrol Ofisi ile Zeytinburnu Çimento Fabrikasının mübayaası etmiş olduğu sabit makine ve tesisatta ibaret bulunmaktadır.

c) Menkul makinelerde, geçen seneye nispete görülen 235 165,85 liralık artışın mühim bir kısmı kombinaların mübayaası etmiş olduğu makinelerden ve geri kalan kısmının da sair mahallerde satınaldığı menkul makinelerinden tahassül etmiştir.

d) 1943 yılına nazaran mefruşat ve demirbaşlarda görülen 790 026,46 liralık artışın üç yüz bin liralık kısmı Tarım Satış Kooperatifleri Birliğinin 1943 yılında yanlışlıkla stoklar meyanında göstermiş olduğu varillerin bedelini teşkil etmekte ve berayı tashih 1944 yılında bu hesaba kaydedilmiş bulunmaktadır. İki yüz elli bin liralık kısmı Zirai Kombinalar Kurumuna ait demirbaş ve mefruşat bedelini göstermekte ve adı geçen kurumun ilk defa 1944 yılında Millî Korunma Muhasebe Bürosuna bilânço göndermesi sebebiyle Millî Korunma hesaplarına intikal ettirilmiş bulunmaktadır. Seksen beş bin liralık kısmı işe müsteşarlığımıza ait demirbaş ve mefruşatı göstermekte ve keza ilk defa 1944 yılında Ticaret Bakanlığundan bu müsteşarlığa ait hesaplar alınabilmiş olduğu için Millî Korunma hesaplarına intikal ettirilebilmiş bulunmaktadır. Mefruşat ve demirbaşlarda kaydedilen artışın geri kalan kısmı sair müesseseler ve teşekküllerin mefruşat ve demirbaşlarında kaydedilen tezyayuttan ileri gelmektedir.

1944 yılı sonunda muhtelif tahsis mahalleri nezdinde bulunan mefruşat ve demirbaşlar, iktisap bedeli üzerinden aşağıda gösterilmiştir :

	Lira	k.
Başbakanlık Koordinasyon Bürosu	10 053	77
Millî Korunma Muhasebe Bürosu	4 675	03
Ticaret Bakanlığı	115 686	54
Mahrukat Ofisi	6 233	48
Türk Tütün Limitet Şirketi	1 076	45
Ticaret Ofisi	84 244	45
Petrol Ofisi	308 991	91
Yalvaç Deri Fabrikası	1 884	92
Zirai Kombinalar Kurumu	448 558	53
Adalet Bakanlığı	83 364	40
İçişleri Bakanlığı	590	
Devlet Yağları (Tariş)	326 502	87
Pamuk hesabı (Zerbank)	12 074	75
Zeytinburnu Çimento Fabrikası	16 647	28
Dışişleri Bakanlığı	7 226	52
	1 427 810	90

e) Ziraat makine ve aletlerinde görülen 1 883 053 24 liralık azalışın sekiz yüz kûsur bin lirası raporumuzun işletme faaliyetleri kısmında Zirai Kombinalar Kurumu bahsinde arzedildiği vechi-

le 1944 yılı sonu sayımı neticesinde bulunamayan adı geçen kuruma ait alâti ziraiye ve makinele-
rin bedellerini göstermektedir.

Geri kalan kısmı da Kombinalar Kurumunun 1944 yılında satmış olduğu ziraat makine ve alet-
lerinin bedellerinden ibarettir.

f) Alet ve edevatta görülen 186 577,81 liralık fazlalıktan yüz kırk küsur bin lirası Zirai Kombi-
naların, otuz küsur biç lirası Türk Tütün Limitet Şirketinin ve geri kalanı da Devlet Yağları, Ta-
riş ve saire gibi tahsis mahallerinin satınalmış olduğu alet ve edevatın bedelini teşkil etmektedir.

Sabit kıymetler bahsine son vermeden evvel sayım zabıtları üzerinde kısaca durmada fayda
görmekteyiz :

Geçen seneki raporumuzda da arzetmiş olduğumuz gibi, Millî Korunma Muhasebe Bürosuna bi-
lânço gönderen teşkilât ve müesseselerin dışında kalan sermaye tahsis mahallerinin satınalmış ol-
dukları sabit kıymetlerin sene sonunda envanterlerini yapmadıkları ve bilânçoda yer alan bunlara
ait sabit kıymetlerin Millî Korunma Muhasebe Bürosu kayıtlarına istinat ettirildiği görülmüştür.

Bütün sermaye tahsis mahallerinin sene sonlarında sabit kıymetler tadatı yaparak Millî Korun-
ma Muhasebe Bürosuna göndermesi ve adı geçen muhasebe bürosunun bu zabıtları muhasebe kayı-
tları ile karşılaştırılarak farklarının hesaplara aksettirmesi ve bu suretle sabit kıymetlerin Millî Ko-
runma Umumi Bilânçosunda hakiki kıymetleri üzerinden yer almasının sağlanması zaruretine işaret
etmek isteriz.

g) Amortismanlar (2 198 118,19 lira)

Millî Korunma camiasına ait sabit kıymetler üzerinden 1944 sonuna kadar tefrik edilen amor-
tisman payları 2 198 118,19 liraya baliğ olmaktadır.

Birlikmiş amortismanların 1943 yılı sonundaki tutarı 2 047 615,03 lira olduğuna göre amortis-
manlarda 1944 yılında ancak 150 503,16 liralık bir artış kaydedildiği anlaşılmaktadır. Farkın bu
kadar az olmasının sebebi Zirai Kombinalarda olduğu gibi kaybolan ve satılan sabit kıymetlerin
terkininde bunların bedelinden tefrik edilen amortisman paylarının tenzil edilmiş olması ve 4604
sayılı Kanunun yürürlüğe girmesi üzerine Türkiye Zirai Donatım Kurumunun Millî Korunma cami-
sından ayrılması neticesinde 1943 yılı hesaplarında yer alan adı geçen Kuruma ait amortismanla-
rın bu hesaplardan çıkarılmış bulunmasıdır.

B) Pasif :

1944 yılı Millî Korunma bilânçosunun pasif kısmı aşağıya dercedilmiştir :

	Lira K.
8. — Sermaye	100 000 000,—
9. — Sermaye tahsisinden alacak- lar	49 308 478,30
10. — Muhtelif alacaklılar	23 388 122,45
11. — Mütevassıt hesaplar	1 218 564,78
12. — Karşılıklar	16 854 580,82
13. — Kâr	27 165 726,77
	217 935 473,12

8. — Sermaye : (100 000 000,— lira).

Millî Korunma sermayesi bilânçoda, Millî Korunma Kanununun 4180 sayılı Kanunla tadil
edilmesi neticesinde tesbit edilmiş bulunan 100 000 000,00 liralık âzami haddi üzerinden gösteril-
miş bulunmaktadır.

Aktifte tahsis edilen ve tahsis edilmeyen sermaye hesapları vesilesiyle de arzedilmiş olduğu gi-
bi muhtelif Koordinasyon kararlarıyla Millî Korunma sermayesinin 78 218 960,90 liralık kısmı
1944 yılı nihayetine kadar Bakanlıklara, Müessese ve teşekküllere tahsis edilmiş sermaye ve arta

kalan 21 781 039,10 lira da tahsis edilmeyen sermaye olarak bilançoda gösterilmiş bulunmaktadır.

Durum I . VII . 1944 tarihinde yürürlüğe giren Türkiye Ziraî Donatım Kurumunun teşkiline mütedair 4604 sayılı Kanununun Muvakkat birinci maddesi çerçevesi dâhilinde mütalâa edilecek olursa, Millî Korunma sermayesinin bilançoda yüz milyon lira üzerinden yer alması gerektiği neticesine varılabilir.

Mevzuubahis Kanununun muvakkat birinci maddesi aynen aşağıya derecedilmiştir :

«3780 sayılı Millî Korunma Kanununun 43 ncü maddesine müsteniden temin olunan sermayeden tenzil edilecek 14 600 000, - lira ile aynı kanununun 27 nci maddesine istinaden tesis edilmiş olan fondan verilecek 5 000 000, - lira aynı fondan ayrıca verilmiş bulunan 1 320 000, - liradan sarfedilmeyen kısmı dördüncü maddede yazılı sermayeye mahsup edilir.»

«Millî Korunma sermayesinden mahsup edilen miktar her sene Maliye Bakanlığın bütçesine konulacak tahsisatla kapatılır.»

Bu maddede mevzuubahis 14 600 000,- lira

259, 275, 341 ve 352 sayılı Koordinasyon kararları ile Millî Korunma sermayesinden Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumuna tahsis edilen.	4 550 000	liradan
430 sayılı Koordinasyon kararı ile Millî Korunma sermayesinden Türkiye Ziraî Donatım Kurumu emrine verilen.	5 450 000	»
398 sayılı Koordinasyon kararı ile Millî Korunma sermayesinden İzmir İncir ve Üzüm Tarım Satış Kooperatifleri adına verilen.	1 000 000	»
281 ve 303 sayılı Koordinasyon kararları ile Millî Korunma sermayesinden Ziraat Bankasına tahsis edilen	3 600 000	»
	14 600 000	

terekküp etmekte ve sermayesine mahsuben Türkiye Ziraî Donatım Kurumu emrine verilmiş bulunmaktadır.

Mevzuubahis muvakkat birinci madde, bu 14 600 000 liranın 3780 sayılı Millî Korunma Kanununun 43 ncü maddesine müsteniden temin olunan sermayeden tenzil edileceği hükmü konmuş olduğuna göre, bu kanunun meriyet tarihinden itibaren Millî Korunma sermayesini yüz milyon lira itibar etmeye imkân görmemekteyiz.

Mezkûr muvakkat madde ile Millî Korunma sermayesi 14 600 000 lira tenkis edilmiş olduğuna göre, bilançoda sermayenin 85 400 000 lira ve aktifte yer alan tahsis edilmeyen sermayenin de 7 181 039,10 lira üzerinden yer alması iktiza eder kanaatindeyiz.

Raporumuzun sonundaki muaddel bilançonun hazırlanmasında bu hususta nazarı itibara alınmış bulunmaktadır.

Millî Korunma sermayesinden 1944 yılı sonuna kadar tahsis edilen 78 218 960,90 liranın tahsis nevilerine göre müfredatı aşağıda gösterilmiştir :

Sabit sermaye	7 030 786,52	lira
Mütedavil sermaye	44 343 746,07	»
Teşkilât ve idare masrafları	7 235 428,31	»
İkrazat	19 609 000,00	»
	78 218 960,90	

1943 yılı nihayetinde Millî Korunma sermayesinden tahsis edilen paraların tutarı 90 687 710,71 lira idi. 1944 yılı içinde yeniden 10 937 120,20 liralık tahsis yapılmış, heyeti mecmuası üzerinden

23 405 870,01 lirası iptal edilmiş ve bu suretle tahsis edilen sermaye 1944 yılı sonunda 78 218 960,90 liraya tenezzül etmiştir.

İptal edilen 23 405 870,01 liranın 14 600 000,- lirasını Türkiye Ziraî Donatım Kurumuna verilen paralar teşkil etmektedir.

Millî Korunma umumî bilânçosunun aktifinde 21 781 039,10 lira olarak gösterilmiş olup tadilen tarafımızdan tanzim edilen bilânçoda 7 181 039,10 lira üzerinden yer alan tahsis edilmeyen sermaye, tahsis edilen sermaye hesabıyla birlikte, pasifteki sermaye hesabının kontr partisini teşkil etmektedir.

9. - Sermaye tahsisinden alacaklılar : (49 308 478,30 lira)

Bu mebalîğ, Millî Korunma umumî sermayesinden tahsis olunan 78 218 960,90 liradan, muhtelif tahsis mahallerinin kullanmış oldukları paraların yekûnunu göstermektedir. Bu paraların temin edildiği menabî itibarıyla müfredatı aşağıda yer almıştır :

	Lira	K.
Hazine kefaletini haiz bonoların reeskontu suretiyle temin edilen	42 096 957	00
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası tarafından açılan kredi suretiyle temin olunan	7 211 521	30
	49 308 478	30

Millî Korunma sermayesinden muhtelif sarf mahalleri emrine tahsis edilen kredilerle bu kredilerden bilfiil kullanılan paraların ve bu paralara isabet eden faizlerin müfredatı aşağıda gösterilmiştir :

Sarf mahalleri	Açılan kredi	Kredinin kullanılan kısmı	Kullanılan kısmın faizi [1]
Başbakanlık	334 009 25	334 009 25	17 937 45
Ticaret Bakanlığı	44 953 055 97	21 360 727 42	1 816 769 79
Ekonomî Bakanlığı	9 198 283 75	9 490 120 26	552 470 79
Millî Savunma Bakanlığı	422 786 52	420 843 00	25 250 58
Ulaştırma Bakanlığı	3 376 20	3 401 26	191 15
Tarım Bakanlığı	12 039 574 08	11 244 818 53	867 877 18
Adalet Bakanlığı	802 845 77	781 684 58	37 608 44
Maliye Bakanlığı	10 023 922 42	5 231 439 34	319 807 39
Dışişleri Bakanlığı	43 145 16	43 472 88	1 332 38
İçişleri Bakanlığı	397 961 78	397 961 78	24 630 06
	78 218 960 90	19 308 478 30	3 663 875 21

Yukardaki tablonun incelenmesinden Ekonomî, Ulaştırma ve Dışişleri Bakanlıkları emrine verilen tahsisatta depasman olduğu görülmektedir. Bu durum tahakkuk ettirilen faizlerden ileri gelmektedir.

[1] Bu faizler kredilerin kullanılan kısmına dâhildir.

10. — Muhtelif alacaklı hesaplar (23 388 122,45 lira).

Bu para Millî Korunma camiasının, aşağıda yazılı yerlere olan borçlarını göstermektedir :

	Lira	K
a) Bankalar	2 958 950	92
b) Alacaklı şahıslar	14 744 848	92
c) Diğer alacaklı hesaplar	5 684 322	61
	23 388 122	45

a) Bankaların alacağını göstermekte olan 2 958 950,92 liranın 2 856 644,86 lirası Ticaret Ofisinin Ziraat Bankasına olan borcunu 44 139,19 lirası, Petrol Ofisinin muhtelif bankalara ve geriye kalan 58 166,87 lirası da Yalvaç Deri Fabrikasının Sümerbank'a olan borcunu teşkil etmektedir.

Bankalara olan borçlar, Koordinasyon kararları ile bu müesseselere verilen tahsisatın karşılığında Ziraat Bankasından tahsil edilen paraların dışındadır.

b) Şahısların alacağını teşkil etmekte olan 14 744 848,92 lira âtideki sermaye tahsis mahallerinin borçlarını göstermektedir :

	Lira	K.
Ticaret Ofisinin muhtelif şahıslara olan borçları	4 799 610	80
Ziraat Bankasının pamuk müdahale mübayaatından Ziraat Bankası Pamuk Müessesesine ve diğer eşhasa olan borcu	3 583 702	66
Zirai Kombinaların muhtelif şahıslara olan borcu	2 098 872	74
Yerli Ürünler Şirketinin 1940, 1941 ve 1942 yıllarında Ticaret Bakanlığı ile müştereken ve müdahale suretiyle mübaya ettiği tütünlerden mütevellit kârdan Bakanlık hissesi	1 945 492	86
Petrol Ofisinin muhtelif şahıslara olan borçları ile ödenecek vergileri	834 518	42
Zeytinburnu Çimento Fabrikasının eşhasa olan borçları ile ödenecek vergi tevkifatı	816 979	39
Tariş Devlet Yağlarının muhtelif şahıslara olan borcunu	550 058	52
Türk Tütün Limited Şirketinin, Yalvaç Deri Fabrikasının ve Mahrukat Ofisinin muhtelif şahıslara olan borcu ile ödenecek vergilerini	115 613	53
	14 744 848	92

Yerli Ürünler T. A. Şirketinin 1940,1941 ve 1942 yıllarında 1939, 1940 ve 1941 mahsullerinden Millî Korunma ve T. C. Ziraat Bankası hesabına müdahale yoluyla satın almış olduğu tütünlerin satışından ceman 4 742 077,42 lira sâfi kâr sağlanmış olup bunun muhtelif mahsullere göre müfredatı aşağıdaki gibidir :

	Lira	K.
1939 mahsulü kârı	383 267	98
1940 » »	1 882 890	81
1941 » »	2 475 918	63
	4 742 077	42

Ticaret Bakanlığı :

1939 mahsulü Kârının banka ile, Millî Korunmaya izafeten, Ticaret Bakanlığı arasında yarı yarıya;

1940 mahsulü kârının, mubayaa edilen müdahale tütünleri bedelinin % 2 sini teşkil eden 97 897,56 lira komisyon olarak Yerli Ürünler Şirketine tefrik edildikten sonra, bakiyesinin mubayaata tahsis edilen para nispetinde banka ile Ticaret Bakanlığı arasında;

1941 mahsulü kârının % 15 ini teşkil eden 371387,89 liranın, komisyon olarak Yerli Ürünler Şirketine tefrikten sonra geri kalanının yine mubayaata tahsis edilen para nispetinde Banka ile Ticaret Bakanlığı arasında;

Taksimini kararlaştırmış bulunmaktadır.

Yukardaki esaslar dairesinde yapılacak taksim neticesinde Ticaret Bakanlığı hisesine 1 948 501,91 lira isabet etmek icabettiği halde T. C. Ziraat Bankası tarafından yapılan taksim neticesinde mevzu bahis kârdan Ticaret Bakanlığına 1 945 492,86 lira tefrik edilmiş bulunmaktadır. Aradaki farkı teşkil eden 3 009,05 liranın Ziraat Bankası tarafından Millî Korunma hesaplarına iadesi lüzumuna işaret etmek isteriz.

6. — Diğer alacaklıların, sermaye tahsis mahallerine göre, müfredatı aşağıdaki gibidir :

	Lira	K.
Tariş Devlet Yağlarının 1944 bilanço devresinde satıldığı 1944 - 1945 mahsulü yağlardan mütevellit borçları ile sair müteferrik borçlarını göstermektedir	2 378 858	46
Zirai Kombinalar Kurumunun kaybolan alâti ziraiye için tefrik ettiği karşılıklarla Kurumun müteferrik borçları	1 551 519	03
Ticaret Ofisinin satmış olduğu Varlık Vergisi emtiası bedelleri, Ticaret Bakanlığına ait kahve fiyat farkları ve depozito borçları	994 090	60
Zeytinburnu Çimento Fabrikasının depozitoların borçları ile sair borçları	542 823	97
Petrol Ofisinin, Mahrukat Ofisinin, Ziraat Bankası pamuk hesabının, Yalvaç Deri Fabrikasının ve Toprak Mahsulleri Ofisinin depozitodan mütevellit borçları, tefrik edilen muhtelif karşılıkları, tahassül eden zararları	217 030	55
	5 684 322	61

Millî Korunma bilançosunun pasifinde yer alan muhtelif alacaklılar hesabının tâli hesabını teşkil eden diğer alacakların tutarı bulunan 5 684 322,61 lira içinde yekûnu iki milyon liraya yaklaşan muhtelif teşekküllerin tefrik etmiş olduğu karşılık mahiyetindeki paraları da yer almış bulunmaktadır 1943 yılı raporumuzda da arzedilmiş olduğu gibi bu paraların bilançoda muhtelif alacaklılar meyanında değil ve fakat karşılıklar arasında gösterilmesinin daha münasip olacağına işaret etmek isteriz.

11. — Mutavassıt hesaplar : (1 218 564,78 lira)

Bu hesabın sermaye tahsis mahallerine göre, müfredatı aşağıdaki gibidir :

	Lira	K.
Ticaret Ofisi	820 887	21
Petrol Ofisi	381 807	86
Zeytinburnu Çimento Fabrikası	15 601	67
Ekonomi Bakanlığı	21	31
Maliye Bakanlığı	246	73
	1 218 564	78

Ticaret Ofisine ait mutavassıt hesaplar, ödenecek muhtelif gümrük resimleri ile bir kısım masraflardan ve memur ikramiyelerinden ibarettir.

Petrol Ofisine ait paranın mühim kısmı akaryakıt için verilmiş bulunan akreditif tutarlarına diğer akaryakıt şirketlerinin iştirak hissesini göstermektedir.

Zeytinburnu Çimento Fabrikasına ait 15 601,67 lira Sümerbank'ın mahsup emirlerinden terek-küp etmektedir.

12. — Karşılıklar : (16 854 580,82 lira)

Karşılıklar hesabı başlıca aşağıdaki mebâliğden terek-küp etmektedir :

	Lira	K.
a) Fazla kârlar fonları	1 283 128	45
b) Kok satışından tahassül eden kâr	38 404	41
c) Pamuk kârı	8 607 580	97
d) Diğer karşılıklar	5 605 786	91
e) Teşkilât ve idare masrafları karşılığı	1 319 680	08
	16 854 580	82

a) Fazla kârlar fonları Hükümetçe akdedilen mukaveleler veya ittihaz edilen tedbirler neticesinde bir malın dahili-satış fiyatı ile harici satış fiyatı arasında tahassül eden fazla kârları göstermekte olup Milli Korunma Kanununun 27 nci maddesi gereğince bu hesaba kaydedilmiş bulunmaktadır.

Bu hesabın 1943 yılı sonundaki bakıyesi 9 162 156 83 lira idi,
1944 yılı içinde bu hesaba yeniden 2 032 927 23 lira ilâve edilmiş

ve aynı yıl içinde yine bu hesaptan 9 911 955 61 lira ödenmiş

ve geri kalan 1 283 128 45 lira da
fazla kârlar fonlarının bakıyesi olarak 1945 yılına devredilmiştir.

1944 yılı tahsilâtı, ihraç edilen muhtelif maddelerin müteferrik fiyat farklarından ibaret bulunmaktadır: tediyaı ise, 1943 yılında fon hesabından göz taşı için İzmir Tarım Satış kooperatiflerine ödenmiş olan paradan 1944 yılında iade edilen 88 044,39 lira ile kömür fiyat farkı için Ereğli Kömür İşletmesine ve 4604 sayılı Kanun gereğince sermayesine mahsuben Türkiye Ziraî Donatım Kurumuna beşer milyon lira üzerinden ödenmiş olan cenan on milyon lira arasındaki farkı göstermektedir.

b) Karşılıklar hesabında yer alan 38 404,41 liralık kâr 5 sayılı Koordinasyon kararı ile kömür stoku yapmak üzere Milli Korunma sermayesinden Etibank emrine verilen mütedavil sermayenin işletilmesinden elde edilmiştir.

c) 8 607 580,97 liralık pamuk kârı Milli Korunma sermayesinden pamuk müdahale mübayaatı yapmak üzere Ziraat Bankası emrine verilen mütedavil sermaye ile alınan pamukların satışından tahassül etmiştir.

d) 5 605 786,91 liralık diğer karşılıklar, Milli Korunma Muhasebe Bürosuna gönderilmiş bulunan teşekkül ve müesseseler bilançolarında karşılık olarak yer alan mebâliğden terek-küp etmektedir. Bu paralar bundan evvelki seneler Milli Korunma Umumi Bilançolarında alacaklı hesaplarda yer almakta idi. Temennilerimize uyularak 1944 yılı Bilançosunda karşılıklar hesabına nakledilmiştir.

e) Teşkilât ve idare masrafları karşılığını teşkil eden 1 319 680,08 lira 1942 yılı fiili neticesinde

tahassül eden 2 145 795,92 liralık sâfi kârla 1940 ve 1941 yılları sâfi zararı olan 826 115,88 lira arasındaki fark olup 1942 yılı Millî Korunma Umumi Bilânçosunda kâr olarak yer almakta idi. Mevzu bahis kâr bu bilânço hakkındaki raporumuza uygun olarak 5034 sayılı Kanunla teşkilât ve idare masrafları karşılığı tefrik edilmiş bulunmaktadır. Bu mevzuda gereken izahat sermaye tahsisinden borçlular hesabının tahlilinde, hesabı verilmiyen teşkilât ve idare masrafları vesilesiyle arz edilmiş olduğu cihetle burada daha fazla üzerinde durulmamıştır.

13. — Kâr : (27 165 726,77 lira)

Millî Korunma sermayesinden tefrik edilen mütedavil sermayelerin teşekkül ve müesseselerce işletilmesi neticesinde 1944 yılı kâr ve zarar hesabında yer alan senelik net kâr 19 603 161,60 liradır. Bu kârın ne şekilde tahassül ettiği kâr ve zarar hesabının tetkik ve tahlili vesilesiyle arz edilecektir.

1940 ve 1941 yılları zararları yekûnu ile 1942 yılı kârı arasındaki fark teşkilât ve idare masrafları karşılığı olarak tefrik edilmiş olduğundan, 1944 yılı bilânçosunda Millî Korunma camiasının kârı olarak yer alan 27 165 726,77 lira aşağıdaki meblâğlardan tevellüt etmektedir :

1943 yılı kârı	7 661 298 97	lira
1944 » »	19 603 161 60	»
	27 264 460 57	
Zirai Donatım Kurumu 1943 yılı kârı olup 4604 sayılı Kanun gereğince tenzil edilen.	98 733 80	
1944 yılı sâfi kârı	27 165 726 77	

IV - Kâr ve zarar hesabının tetkiki

1944 yılı sonu itibariyle tanzim edilmiş bulunan Millî Korunma umumi kâr ve zarar hesabı aşağıya dercedilmiştir :

Zimmet	Lira		K.		Matlup	Lira		K.	
Ticari İşletmeler masrafları	7 652 383	46	Ticari işletmeler gelirleri	13 464 245	99				
Sınai işletmeler masrafları	1 270 539	08	Sınai işletmeler gelirleri	1 997 118	20				
Zirai işletmeler masrafları	8 006 769	15	Zirai işletmeler gelirleri	24 882 204	81				
Teşkilât ve idare masrafları	3 531 621	64	Müteferrik gelirler	2 302	28				
Sabit sermaye hesabı faiz	281 396	35							
	20 742 709	68							
Kâr	19 603 161	60							
	40 345 871	28		40 345 871	28				

Bu tablodan, Millî Korunma camiasının 1944 yılı içindeki gelirlerinin 40 345 871,28 liraya, masraflarının 20 742 109,68 liraya ve 1944 yılı sâfi gelir fazlasının (kâr) 19 603 161,60 liraya ulaştığı anlaşılmaktadır.

Yukarda zikredilen masraf ve gelirlerin müfredatı hakkında aşağıda kâr ve zarar hesabının zimmet ve matlubunda yer alan mebalığın tahlili vesilesiyle bilgi verilecektir :

A) Zimmet :

1. — Ticari işletmeler masrafları : (7 652 383,46 lira).

Bu paralar, Milli Korunma Kanununun 6 ncı maddesine müsteniden kurulmuş bulunan ofislerle Milli Korunma sermayesinden mütedavil sermaye almış bulunan teşekküllerin, bu sermayenin işletilmesinden mütevellit masraflarını göstermektedir. Mevzuubahis ticari işletmeler masraflarının sermaye tahsis mahallerine göre müfredatı aşağıya dercedilmiştir :

Ticaret Ofisi	1 974 717,65	lira
Petrol Ofisi	1 991 046,64	»
Dağıtma Ofisi	3 683,01	»
Mahrukat Ofisi	260 169,94	»
Türk Tütün Limitet Şirketi	779 957,90	»
İzmir İncir, Üzüm Tarım		
Satış Kooperatifi	84 100,86	»
İzmir Devlet Yağları	2 348 262,80	»
Ziraat Bankası pamukları	210 444,66	»
	7 652 383,46	»

Bu masraflar, kâr ve zarar hesabına bir kalemde kaydedilmiş olup mezkûr hesapta masraf nevelerine göre müfredatına yer verilmemiş bulunmaktadır. Kâr ve zarar hesabının masraf neveleri esas tutulmak suretiyle tanzim edilmesi daha faydalı olurdu kanaatindeyiz.

Ticari İşletmeler masraflarını teşkil eden 7 652 383,46 liranın muhasebe harici çıkarılmış olan masraf nevelerine göre müfredatı aşağıda gösterilmiştir :

Maaş ve ücretler	836 717,05
İkramiyeler	37 916,97
Harcırahlar	49 467,91
Kiralar	14 315,55
Isıtma, aydınlatma ve su	12 033,97
Posta, Telgraf, Telefon	37 829,83
Basılı kâğıtlar, kırtasiye ve büro levazımı	37 607,42
Vergi ve resimler	248 020,80
Sigorta masrafları	843 337,18
Sair müteferrik masraflar	268 972,66
Verilen faizler	1 524 758,78
Amortismanlar	280 202,82
Depo ve satış masrafları	1 970 141,33
Satış zararları	130 297,78
Diğer zararlar	1 360 763,41
	7 652 383,46

Yukarda yer alan mebalıktan satış zararları ile diğer zararlar hakkında aşağıda kısaca malumat arz edilmiştir :

Satış zararları adı altında yer alan 130 297,78 liranın 83 297,78 lirası Ziraat Bankasının satmış olduğu müdahale pamuklarının bir kısmından tahassül etmiştir. Geri kalan 47 281,38 lirası da 'Ti-

icaret Ofisine ait bir kısım emtianın satışından tevellüt etmiştir.

Diğer zararları teşkil eden 1 360 763,78 liranın 1 208 052,55 lirası haddi zatında kaydedilen bir zarar olmayıp Petrol Ofisi tarafından 1944 yılında tefrik edilmiş bulunan karşılıklardan ibaret bulunmaktadır. Geri kalan kısmı ise Ziraat Bankası müdahale pamuklarının, Tarıf Devlet Yağlarının, Petrol Ofisi ve Ticaret Ofisinin kâr ve zarar hesabı ile alakalı bazı tashih kayıtlarını ve müteferrik zararlarını göstermektedir.

2. — Sınai İşletmeler masrafları (1 270 539,08 lira).

Sınai işletmeler masraflarını göstermekte olan 1 270 539,08 liranın 1 108 778,41 lirası Zeytinburnu Çimento Fabrikasının, 157 530,67 lirası Yalvağ Deri Fabrikasının ve 4 230,00 lirası da Eti Bank Kükürt hesabının muhtelif işletme masraflarını teşkil etmektedir.

Sınai işletmeler masraflarının masraf nevelerine göre müfredatı da aşağıdaki gibidir :

Lira	K.	
1 224 283	34	Depo ve satış masrafları
32 108	90	Verilen faizler
9 916	84	Sair müteferrik masraflar
4 230	00	Satış zararları
1 270 539	08	

3. — Zirai İşletmeler masrafları : (8 006 769,15 lira).

Muhtelif Koordinasyon kararları ile Tarım Bakanlığı adına Zirai Kombinalar Kurumunu emrine verilen paraların işletilmesi ile ilgili masrafları ve işletme neticesinde zuhur eden zararları gösteren bu hesabın müfredatı aşağıdadır :

	Lira	K.
Geçmiş yıllar masrafları	4 809 606	63
İşletmeler zararları	2 577 363	99
Terkin edilen makina ve ziraat aletleri bedelleri ile ekimler	486 151,82	
Mahsul satış zararları	133 647	71
	8 006 769	15

Raporumuzun işletme faaliyetleri kısmının Türkiye Zirai Kombinalar Kurumuna ait bahsinde arzedilmiş olduğu gibi adı geçen Kurum 1944 yılına kadar hesap tutmamış bulunmaktadır. İlk defa 1944 yılında hesaplar tesis edildiği zaman evvelki yıllara ait olup kayda geçmemiş bulunan bir kısım masraflar da 1944 yılı kayıtlarına intikal ettirilmiş bulunmaktadır. Bu gibi masrafların tutarını teşkil eden 4 809 605,63 liranın :

Lira	K.	
1 454 468	16	İşletme masraflarını
1 245 250	95	Umumi masrafları
1 793 150	46	Millî Korunma 1943 yılı kâr ve zarar hesabına yanlış olarak gelir kaydedilen paraları
316 736	06	Diğer müteferrik masraflar
4 809 605	63	

İşletme zararlarını teşkil eden 2 577 363,99 liranın 2 190 291,02 lirası kurumun tamirat atelyesine ait bulunmaktadır. Bunun sebepleri raporumuzun bu kuruma ait bahsinde izah edilmiş olduğu için üzerinde tekrar durulmamıştır. Geri kalan kısmı da Gelemen, Koçaş ve Özden çiftliklerini 1944 yılı zararlarını ve müteferrik diğer zararları göstermektedir.

Terkin edilen kıymetlerin tutarını gösteren 486 151,82 liranın 450 567,16 lirası 1944 yılı sonunda yapılan sayım neticesinde mevcudiyetleri tesbit edilemeyen makinelerle ziraat aletlerinin 1944 yılı nihayetine kadar tefrik edilen amortismanlarının tenzilinden sonra kalan net kıymetlerini göstermektedir. Bu mevzua raporumuzun Türkiye Zirai Kombine Kurumu bahsinde temas edilmiştir. 29 102 lirası Sarayönü gurupunun don ve kurak neticesinde terkin edilen 2 000 dekarlık ekimini ve bakiyesi de sair müteferrik zararları teşkil etmektedir.

Mahsul satış zararlarını gösteren 133 647,71 lira 1944 yılı yulaf ve çavdar satışlarından tahasül etmiş bulunmaktadır.

4. — Teşkilât ve idare masrafları (3 531 621,64 lira).

Bu para Millî Korunma sermayesinden teşkilât ve idare masraflarına karşılık olmak üzere tefrik edilen mebalighden evrakı sarfiyesi 1944 yılı Bilâncısının tanzimi sırasında Millî Korunma Muhasebe Bürosuna tevdi edilen kısmı ile teşkilât, idare masrafları ve sabit sermaye ile 1944 yılı sonuna kadar satın alınmış bulunan sabit kıymetler ve mefruşat ve demirbaşlar için 1944 yılında tefrik edilen amortismanları göstermektedir.

Teşkilât ve idare masraflarının, masraf nevelerine göre, müfredatı aşağıdaki gibidir :

Lira	K.	
2 922 792	43	Personel masrafları
21 371	81	Kiralar
17 422	95	Isıtma, aydınlatma ve su
23 818	61	Posta, telgraf ve telefon
361 757	37	Basılı kâğıt ve kırtasiye
91 500	93	Sair müteferrik masraflar
8 005	60	Ekspertiz ve ehli-vukuf ücretleri
3 446 669	70	
84 951	94	Sabit kıymetler amortismanı
3 531 621	64	

Bu hesapta yer alan 84 951,94 lira amortismanın 62 525,38 lirası Millî Korunma sermayesinden tefrik edilen sabit sermayelerle satın alınan sabit kıymetler için 1944 yılında tefrik edilen amortismanları ve 22 393,96 lirası da yine Millî Korunma sermayesinden teşkilât ve idare masrafları karşılığında verilen tahsisatla satın alınan demirbaş ve mefruşat için 1944 yılında tefrik edilen amortismanları göstermektedir.

Tutarı 3 446 669,70 lira olan teşkilât ve idare masraflarının tahsis mahallerine göre, müfredatı aşağıda gösterilmiştir :

Lira	K.	
2 634 631	80	Ticaret Bakanlığı, İaşe Müsteşarlığı, subaşı, fiyat murakabe hububata el koyma ilâh.
362 857	05	İçişleri Bakanlığı belediyeler kadro teşkilât ve masrafları
308 381	98	Adliye Bakanlığı Millî Korunma Mahkemeleri masrafları
140 748	87	Koordinasyon Bürosu, Millî Korunma Muhasebe Bürosu, Dışişleri, Maliye ve Ekonomi Bakanlıkları
3 446 669	70	

5. — Sabit sermaye faizleri: 281 396,35 lira.

Bu para Millî Korunma sermayesinden tefrik edilen sabit sermayelere % 6 hesabiyle tahakkuk ettirilen faizden Millî Korunma kâr ve zarar hesabına intikal ettirilen kısmı göstermektedir.

Millî Korunma sermayesinden tahsis edilen muhtelif nevi mebaliğe 1944 yılında tahakkuk ettirilen faizlerin tahsisat nevilerine göre, müfredatı aşağıda arz edilmiştir.

401 713	20	lira	Teşkilât ve idare masrafları faizleri
413 297	89	»	sabit sermaye faizleri
2 022 182	43	»	mütedavil sermaye faizleri
826 681	69	»	ikrazlar faizleri
3 663 875	21	»	

Bunlardan teşkilât ve idare masrafları faizi, Maliye Bakanlığının, reeskonte ettirilen bonolar tutarına Ziraat Bankası tarafından tahakkuk ettirilen faizden mütevellit 533 615,74 lira alacağına mahsup edilmiş ve bu alacaktan bakıye kalan 131 901,54 lira da sabit sermaye faizlerini teşkil eden 413 297,89 liradan çıkarıldıktan sonra geri kalan 281 396,35 lira sabit sermaye faiz bakıyesi, Millî Korunma kâr ve zarar hesabına intikal ettirilmiştir.

Millî Korunma sermayesinden tahsis edilen mütedavil sermayelere Ziraat Bankasınca 1944 yılında tahakkuk ettirilen 2 022 182,43 lira faizin tamamı Millî Korunma 1944 yılı kâr ve zarar hesabına intikal etmemiş bulunmaktadır. 1944 yılı Millî Korunma kâr ve zarar hesabına intikal ettirilmiş bulunan ticari işletmeler masrafları ve sınai işletmeler masrafları meyanında ceman 1 556 867,68 lira faiz mevcut olup bunun üçyüz küsür bin lirası bâzı teşekkül ve müesseselerin, deruhte ettikleri vazifeyi ifa için, Millî Korunma sermayesinden tahsis edilen mütedavil sermayenin dışında, banklardan temin ettikleri krediler için ödedikleri faizleri teşkil etmekte ve bu faizler bu teşekkül ve müesseselerce tanzim edilen kâr ve zarar hesabında yer aldıkları cihetle Millî Korunma umumi kâr ve zarar hesabında yer aldıkları cihetle Millî Korunma umumi kâr ve zarar hesabına intikal etmiştir. Buna nazaran Millî Korunma sermayesinden tahsis edilen mütedavil sermaye faizlerinden ancak bir milyon iki yüz eli bin liraya yakın bir kısmı Millî Korunma Umumi Bilânçosuna intikal etmiş bulunmaktadır. Geri kalan yedi yüz küsür bin lira faizin Millî Korunma umumi kâr ve zarar hesabına aksettirilmemiş bulunması sebebi, bâzı mütedavil sermayeler için 1944 yılı sonunda tahsis mahallerinden bilânço alınmaması ve bilânço tanzim etmiş bulunan bâzı mütedavil sermaye tahsis mahalleri tarafından faizlerin maliyetlere intikal ettirilmiş olması münasebetiyle, ödemiş oldukları faizlerin kâr ve zarar hesabına kaydedilmesine imkân kalmamış olmasıdır.

Millî Korunma sermayesinden ikraz edilen paraların 1944 yılı faizini teşkil eden 826 681,69 liranın, müstakrizler için Millî Korunma Muhasebe Bürosuna hesap vermek mükellefiyeti olmadığından, Millî Korunma umumi kâr ve zarar hesabına intikaline lüzum ve imkân yoktur.

6. — Kâr : (19 603 161,60 lira)

Millî Korunma 1944 yılı kâr ve zarar hesabının zimmetinde yer alan ve daha evvel izahı yapılan bîlecümle masrafların tutarı 20 742 709,68 liradır. Kâr ve zarar hesabının matlûbunda yer alan ve daha sonra izahı yapılacak olan gelirleri ise 40 345 871,28 liraya baliğ olmaktadır. Gelirlerle masrafların farkını teşkil eden 19 603 161,60 lira da 1944 yılı kâr ve zarar hesabı vesilesiyle tahakkuk eden Millî Korunmanın sâfi kârını göstermektedir.

B) Matlup :

7. — Ticari işletmeler gelirleri : (13 364 245,99 lira)

Faaliyetleri ticari mahiyette olan mütedavil sermaye tahsis mahallerinin 1944 yılı gelirlerini gösteren bu hesabın tahsis mahallerine göre, müfredatı, aşağıda yer almaktadır :

	Lira	K.
Ticaret Ofisi	5 285 274	05
Petrol Ofisi	4 059 322	20
Dağıtma Ofisi		1 00
Mahrukât Ofisi	303 201	24
Türk Tütün Limitet Şirketi	1 185 337	96
Tariş (İncir)	72 402	08
Tariş (Nebati yağlar)	2 348 262	80
Ziraat Bankası (Pamuk)	210 444	66
	13 464 245	99

Ticari işletmeler gelirlerini göstermekte olan bu meblâğın gelir nevelerine göre müfredatı aşağıdaki gibidir :

	Lira	K.
Emtia satış kârları	10 404 633	51
Alman faiz ve komisyonlar	97 515	80
Diğer gelirler	2 962 096	68
	13 464 245	99

Diğer gelirleri teşkil eden 2 962 096,68 liranın bir milyon sekiz yüz küsur bin lirası Ticaret Ofisinin kâr ve zarar hesabının matlubunda, satış kârları dışında yer alan sigorta farklarından ve muhtelif karşılıklardan dokuz küsur bin lirası Tariş Devlet.Yağları kâr ve zarar hesabının matlubunda, satış kârlarının dışında kalan muhtelif gelir ve karşılıklardan ve geri kalan kısmı da diğer teşekkül ve müesseselerin muhtelif gelirlerinden ibaret bulunmaktadır.

8. — Sınai işletmeler gelirleri : (1 997 118,20 lira)

Sınai işletmeler gelirlerini göstermekte olan, 1 997 118,20 liranın 198 216,09 lirası Yalvaç Deri Fabrikasına, 1 794 672,11 lirası Zeytinburnu Çimento Fabrikasına ve 420,00 lirası da Kükürt (Eti-bank) gelirlerine ait bulunmaktadır.

Bu paraların gelir nevelerine göre müfredatı da aşağıdaki gibidir :

Emtia satışından	1 936 170	30
Alınan faiz ve komisyonlardan	713	94
Diğer gelirler	60 233	96
	1 997 118	20

9. — Zirai İşletmeler gelirleri : (24 882 204,81 lira)

Türkiye Zirai Kombinalar Kurumunun 1944 yılı sonunda ilk defa tesis etmiş olduğu bilânço-sunda yer alan gelirlerin tutarını teşkil eden bu paranın

7 608 451	28	lirası 1944 yılı faaliyeti neticesinde tahasül eden gelirler
17 278 753	53	lirası 1942 - 1943 yılları gelirlerine
24 882 204	81	ait bulunmaktadır.

1944 yılı faaliyeti neticesinde tahassül eden gelirin 7 449 997,99 lirasını hububat satış gelirleri ile kısmen sebze ve un satışı gelirleri ve geri kalan kısmını da sair müteferrik gelirler teşkil etmektedir.

Eski seneler gelirlerini teşkil eden 17 278 753,53 liranın :

5 737 385	55	lirası mahsul satış kârlarından
9 611 385	98	» Evvelce hesaplara kaydedilmemiş bulunan hazırlık, ekim ve mahsullerin hesaplara intikal ettirilmesi neticesinde tahassül eden gelirden.
1 271 861	15	» Sarayönü grubunun 1944 yılı gelirleri olup 1943 yılı hesaplarına intikal ettirilen paralardan
658 120	85	» Sair müteferrik gelirlerden
17 278 753	53	ibaret bulunmaktadır.

Buna nazaran Zirai İşletmeler gelirlerinin tamamı 1944 yılına ait olmayıp 17 278 753,53 lirası evvelki senelere taallük etmekte ve kombinaların daha evvel hesap tutmamış ve bilânço çıkarmamış olmasına binaen tamamı Millî Korunma 1944 yılı unumi kâr ve zarar hesabına intikal ettirilmiş bulunmaktadır.

10. — Müteferrik gelirler : (2 302,28 lira)

Bu para satılmış bulunan evrak matbua, eşya bedelleri ile istirdat edilen harcırah ve maaşların tutarını teşkil etmektedir.

V - Netice ve teklifler

Millî Korunma 1944 yılı Bilânçosu hakkında takdim edilen raporda yer alan müşahede, teklif ve temennilerimiz, fasıl sırasına göre, aşağıda arz edilmiştir :

II - İşletme Faaliyetleri

1. — Ticaret Ofisi :

a) Bir taraftan Ofis kadrosunda ve personel masraflarında tasarruf sağlanırken diğer taraftan 1943 yılında olduğu gibi Ticaret Ofisi Umum Müdürlük Servisinde ve depolarda devamlı olarak yevmiyeli memur kullanılması, Bakanlar Kurulu kararı ile tesbit ve tâyin edilen Ticaret Ofisi kadrosunun tevsii mahiyetinde görülmüştür. Bu yevmiyeli memurlara verilen ücretler kısmen satın alınan emtianın maliyetine intikal ettirilmiş ve kısmen de emtia masrafları meyanında kâr ve zarar hesabına kaydedilmiştir.

b) Ticaret Ofisi 1944 yılında satın aldığı emtianın maliyetine faiz, emtia ziyatı karşılığı, idare masrafları karşılığı ilâh. olmak üzere 821 138,16 lira ilâve ve bu paraları aynı zamanda kâr ve zarar hesabının matlubuna kaydetmiştir. Satın alınan emtianın maliyetinin tesbitinde yapılan hakiki masrafların nazarı itibara alınması gerektiğine göre bu şekilde bir muamele yapılmasını tasvibe imkân görmemekteyiz.

c) Ticaret Ofisi bilânçosunda yer alan stoklardan maada 1944 yılı sonunda Ofis depolarında Varlık Vergisi dolayısıyla satın alınmış bulunan mühim miktarda emtia mevcut olup - 1943 yılında olduğu gibi - bunların bedelleri aktifte borçlu hesaplara ve satılanların satış tutarları da pasifte alacaklı hesaplara kaydedilmiştir. Bu kayıt tarzının Varlık Vergisi dolayısıyla Ofise verilen vazifenin bir kül halinde mütalâa edilerek muhtelif senelere sâri olsa dahi, Varlık Vergisi dolayısıyla satın alınan ve satılan emtia için, kârlı veya zararlı, bir tek netice çıkarmak arzusundan ileri geldiği anlaşılmaktadır. Bilânçoların hazırlanmasında eksersiz prensibi bâkim olduğuna göre bu kayıt tarzını haklı görmek mümkün değildir. Bunun neticesi olarak Ticaret Ofisi 1944 yılı stokları mevcut Varlık Vergisi emtiası kıymeti kadar noksan ve kâr ve zarar hesabı da 1944 yılında satılan bu kâbil emtiadan tahassül eden satış kârı veya zararı nispetinde eksik gösterilmiş bulunmaktadır.

d) Ticaret Ofisi 1944 yılı sonunda stoklarının envanterini yaptırmış olmakla beraber bu envanterler esas ittihaz edilmek suretiyle alâkalı muhasebe kayıtlarında gerekli tadilâta yer verilmemiştir. Bu tadilâtın 1945 yılı Bilânçosu vesilesiyle yapılacağı ifade edilmiş ise de tetkikatımız sırasında - Haziran 1947 - 1945 yılı Bilânçosu hazırlanmamış bulunmakta idi. Tetkikatımız neticesinde depo kayıtlarının muntazam tutulmamış olduğu ve bu kayıtlarla gerek muhasebe defterleri arasında ve gerekse satış ve stok servisi kayıtları arasında devrî kontrollerin yapılmadığı kanaati tahassül etmiştir. Depo kayıtlarının mevcudat ile, muhasebe ve satış stok servisleri kayıtları ile devrî kontrollerinin yapılmasını lüzumlu görmekteyiz.

e) 1942 ve 1943 yılları raporlarımızda Ticaret Ofisinin resmî dairelere satmış olduğu emtia bedelleri üzerinden ödemiş olduğu Taahhüt vergilerinin Türkiye Büyük Millet Meclisinin 10 . VI . 1942 tarihli ve 1302 sayılı Kararı muvacehesinde ödenmemesi ve kararın makabline şümulü nazarı itibara alınarak ödenmiş bulunan bu kâbil vergilerin tahsili cihetine gidilmesi gerektiği işaret edilmişti. Bu hususta henüz hiçbir teşebbüse geçilmemiş olduğundan bu mevzua tekrar avdet etmeyi zaruri telâkki etmekteyiz.

2. — Petrol Ofisi :

a) Petrol Ofisinin 1944 yılında ithal ederek satmış olduğu varillerden % 300 - 450 nispetinde satış kârı sağlamış olduğu görülmüştür. 510 sayılı Koordinasyon kararının meriyeti tarihlerine raslıyan bu satışları, bu karardaki kâr nispetleri ve satışların kısmı küllisinin resmî dairelere satılmış olması muvacehesinde, sağlamış olduğu kâr itibariyle, normal telâkki etmeye imkân görülmemiştir.

b) Türkiye Büyük Millet Meclisinin 10 . VI . 1942 tarihli ve 1302 sayılı Kararına müsteniden, gerek bu tarihten evvel ve gerekse bu tarihten sonra Petrol Ofisinin resmî dairelere satmış olduğu akar yakıt bedelleri üzerinden ödemiş olduğu Taahhüt vergilerinin istirdat edilmesi lüzumuna 1942 ve 1943 yılları raporlarımızda işaret edilmişti. Ofis tarafından Maliye Bakanlığına

yapılan müracaat neticesinde 1302 sayılı Kararın neşrinden sonra ödenmiş bulunan Taahhüt vergilerinin iadesine muvafakat edilmiş ise de bu kararın neşrinden evvel ödenmiş bulunan vergilerin 669 sayılı Meclis Kararının 8 nci fıkrasına dayanılarak, iadesine imkân olmadığı ifade edilmiştir. 669 sayılı Kararın 8 nci fıkrasında tefsir kararlarının makale şümülü kabul edilmekle beraber yalnız Memurin Kanununun 70 nci maddesinin tefsirine dair 158 sayılı Kararın, muayyen sebeplere binaen, makale teşmil edilemeyeceği zikredilmiş bulunmaktadır. Bu itibarla 669 sayılı Kararın Petrol Ofisinin satmış olduğu akar yakıtın bedellerinden kesilmiş bulunan Taahhüt vergilerinin iade edilmemesi için mesnet olamayacağı ve bu kabül paraların istirdadı için tekrar teşebbüse geçilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

3. — Mahrukat Ofisi :

Raporumuzun işletme faaliyetleri kısmının Mahrukat Ofisine ait bahsinde arzedilen sebeplere binaen adı geçen Ofis tarafından hazırlanmış olup Millî Korunma Muhasebe Bürosu tarafından Millî Korunma Umumi Bilânçosuna intikal ettirilmiş bulunan Mahrukat Ofisi Bilânçosu ile kâr ve zarar hesabının, sıhhatli görülmediği ve Ofisin hakiki durumunu göstermekten uzak bulunduğu eibetle, reddedilmesi muvafık olur kanaatindeyiz.

4. — Zirai Kombinalar Kurumu :

a) Zirai Kombinalar Kurumu şahsiyeti hükmiyeyi haiz olmayıp Tarım Bakanlığının bir şubesi mahiyetinde bulunmaktadır. Memurların sicilleri Tarım Bakanlığı Zatişleri Müdürlüğünde tutulmakta ve bunlara ahvali şahsiyelerini alâkadar eden bileümle muameleler bu müdürlükçe takip edilmektedir. Buna rağmen Kombinalar Merkezinde - geniş kadrolu - bir Sicil İşleri Müdürlüğü vardır ve bu müdürlük daha ziyade işletmelerdeki işçi ve ustaların sicil işleriyle meşgul olmaktadır.

Kombinalar bugünkü şekli ile idame ettirilecekse, Bakanlık Zatişleri Müdürlüğü, memurların sicil işleri ile meşgul olduğuna göre, merkezde bu kadar geniş kadrolu bir Sicil İşleri Müdürlüğüne ihtiyaç olmadığı, işletmelerde çalışan işçi sicillerinin mahallerinde tutulmasının daha uygun düşeceği ve merkezde sicil işleri kadrosunun daraltılması suretiyle tasarruf sağlanmasının muvafık olacağı kanaatindeyiz.

b) Bundan evvelki raporlarımızda Zirai Kombinalar Kurumunun hesap tutmadığına ve bu kurumda bir hesap organizasyonu yapılması gerektiğine işaret edilmişti. 1944 yılı başında yürürlüğe giren 498 sayılı Koordinasyon kararı ile Kombinalar bünyesi içinde bir muhasebe teşkilâtı kurulmuş ve bu kurumun Millî Korunma Muhasebe Bürosuna sene sonlarında bilânçi göndermesi esası kabul edilmiştir. Ancak Kurumun 1940 yılındanberi hesap tutmamış olması, 1944 yılında hesapların tesisinde müşkülâtı mucip olmuş ve bâzı ahvalde tahminî kayıtlar yapılmıştır. Bu tarz ve hareketin bir zaruret neticesi olduğu kabul edilmekle beraber hatadan salim olmayacağına da işaret yerinde olur.

c) Her işletmede mahdut hesapları ihtiva eden bir muhasebe sistemi kurulması, işletmelerce merkeze gönderilecek evrakı müsbit e asılları veya tasdikli suretlerine göre, bunların her işletmenin durumunu tebarüz ettirecek şekilde, merkezde hesaplara intikal ettirilmesi ve her işletmenin de bu esaslara göre maliyetlerinin tesbiti muvafık olur kanaatindeyiz.

d) Sene sonlarında stokların ve sabit kıymetlerin envanterlerinin hakiki sayım neticesinde yapılmasını ve bu suretle tesbit edilecek kıymetlerin defter kayıtları ile karşılaştırılarak tahakkuk edecek farkların kayıtlarda izale edilmesini ve sabit kıymetlerin numaralanarak nevelerine göre defterler açılmasını ve her sene bunlar üzerinden tefrik edilen amortismanların bu defterlere işlenmesini lüzumlu görmekteyiz.

e) Zirai Kombinalar Kurumunun sabit kıymetleri, Kurum Bilânçosunun aktifinde iktisap bedeli üzerinden gösterilmekte ve tefrik edilen amortismanlara Kurum Bilânçosunun pasifinde yer verilmektedir. Amortismanların, sabit kıymetlerin iktisap bedelinden tenzil edilmek suretiyle aktifte gösterilmesi daha uygun olur kanaatindeyiz.

f) 1944 yılı sonunda yapılan sayım neticesinde Zirai Kombinalar Kurumuna ait 840 000, lira

traktör, biçerdöver ve sair makine ve alât bulunamamıştır. Bunlar mahiyetleri itibariyle kolay kaybolabilecek eîns ve mahiyette mevaddan bulunmadığı eihetle meselenin bir tahkik mevzuu olarak ele alınması ve kayıp tahakkuk ettiği takdirde müsebbipleri hakkında takibat yapılması lüzumuna işaret ederiz.

g) Zirai Kombinalar Kurumunu merkezine ait umumi masraflar kurumun kâr ve zarar hesabına intikal ettirilmeyerek istihsal edilen hububatın maliyetine kaydedilmiştir. İşletmeler umumi masraflarının istihsal maliyetlerine kaydedilmesinin muvafık olacağı ve fakat Kombinalar Merkezine ait umumi masrafların maliyetlere intikal ettirilmesinin doğru olamayacağı kanaatindeyiz.

5. — İzmir Tarım Satış Kooperatifleri Birliği :

a) İzmir Tarım Satış Kooperatifleri Birliği nezdindeki Devlet Yağları Müdürlüğü Millî Korunma sermayesiyle satın almış olduğu zeytin yağları ile bu yağlardan imal ettirmiş olduğu sabunların bir kısmını emaneten birliğe vermiş ve sene sonunda bu yağları ve sabunları muvakkat hesaplarda göstermiştir. Bu yağlar ve sabunlar Devlet yağları Müdürlüğünün stoklarına dâhil bulunduğu göre nebati yağ bilânçosunda stoklar meyanında gösterilmek icabederdi.

b) İzmir'deki Turyağ Fabrikasına imal ettirilen rafine yağların beher kilosuna ve adı geçen fabrika ile yapılan anlaşma neticesinde, 10 kuruş imaliye ücreti ödenmiş olduğu halde birliğin Kuşadası'ndaki kendi fabrikasında rafine ettirdiği zeytin yağların beher kilosundan 12,50 kuruş imaliye ücreti aldığı görülmüştür. Tetkikat neticesinde imaliye ücret farkından ötürü İzmir Tarım Satış Kooperatiflerinin bir yılda almış olduğu elli bin liraya yakın paranın tediyesini muhik gösterecek bir kayda tesadüf edilmemiştir.

c) İskenderun'da Sihal Fabrikasına imal ettirilen rafine yağların randımanında imalâta verilen yağların asit derecesi ve ihtiva ettiği yabancı maddelerin miktarı ile telif edilmeyecek bir düşüklük görülmüş ve bu vaziyet Ticaret Bakanlığı Teftiş Heyetince tahkik mevzuu olarak ele alınmıştır.

d) Stokların bilânço tarihi itibariyle sayımlarının yapılarak zabıtlarının tanzim edilmemiş olduğu görülmüştür: Fire mevzuuna da gereken ehemmiyet atfedilmemiş, geliş güzel mahsuplar yapılmış ve yağ fireleri maliyet bedeli üzerinden ve sabun fireleri ise satış fiyatı üzerinden hesaplanmıştır. Diğer taraftan sevkiyattan noksan çıkan emtianın bedeli sene sonunda kâr ve zarar hesabına intikal ettirilmemiş ve aktifte kalmıştır. 1945 yılında yapılmış olan bazı satışlar neticelerinin 1944 yılı hesaplarına intikal ettirildiği tesbit edilmiştir. Bunlardan bir kısmı ekzersiz neticelerine müessir olmakla beraber umumi neticeye tesir edecek mahiyette görülmemiştir. Fireler ve sevkiyat noksanları ile ilgili kayıtların mütaakıp yıl hesaplarında tashihi lüzumuna işaret etmek isteriz.

e) Maliye Bakanlığı ile Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bakanı Umum Müdürlüğü arasında yapılan anlaşmada Millî Korunma Kanunu gereğince adı geçen Banka şubeleri tarafından açılacak kredilerden yapılacak havaleler için hiçbir masraf alınmayacağına dair kayıt olduğu halde İzmir Şubesi tarafından İzmir'deki Birlik lehine açılmış olan yağ kredisinden yapılan havaleler üzerinden 1944 yılında on bin lira kadar ve yağ işlerinin başladığı tarihten 1947 yılı Mart ayına kadar da yetmiş bin lira kadar havale masrafı alınmış olduğu görülmüştür. Banka Umum Müdürlüğü ile Maliye Bakanlığı arasında yapılan anlaşma hilâfına alınmış bulunan bu masrafların iadesi gerektiği kanaatindeyiz.

f) Raporumuzun 60 - 61 nei sahifelerinde arzedilen sebeplere binaen Millî Korunma Kanunu gereğince vazifelendirilmiş bulunan teşekküllere yaptıkları hizmetten ötürü bir komisyon verilmesi icabedip etmediğinin ve icabettiği takdirde verilecek komisyon nispet veya miktarının ne olacağını katî bir karara bağlanması lüzumuna işaret etmek isteriz.

g) Millî Korunma Muhasebe talimatnamesinin ikinci maddesi gereğince kendilerine mütedavil sermaye tahsis olunan müesseselerin mütedavil sermayenin işletilmesi için tanzim edecekleri teşkilât kadrolarını Bakanlar Kuruluna tasdik ettirmeleri icabettiği halde bu lâzimenin, İzmir İncir ve üzüm Tarım Satış Kooperatifleri Birliği nezdindeki Devlet Yağları Müdürlüğü Kadrosu için yerine getirilmemiş olduğu görülmüştür.

6. -- Türk Tütün Limitet Şirketi :

a) 1944 yılı bîdayetinde tütün mubayaatına başlarken Türk Tütün Limitet Şirketinin Ziraat Bankası İstanbul Şubesi nezdinde % 1 faiz getiren bir evvelki yıl tütün satışlarından mütehassıl dokuz yüz bin liraya yakın bir mevdudu varken mubayaata bu parayı tahsis etmiyerek veya tahsis için Ticaret Bakanlığının dikkat nazarını celbetmeden Ziraat Bankası tarafından lehine açılmış bulunan % 7 faizli borçlu cari hesaptan para çekmiş olması tüzülen adı geçen Bankaya yirmi bin liradan fazla bir faiz tediyesini mücip olmuştur.

b) Ziraat Bankası, Ticaret Bakanlığının emriyle 1942 yılı mahsulü tütünlerin mubayaası için Yerli Ürünler Türk Anonim Şirketinin 1940 - 1942 yılları içinde alıp satmış olduğu tütünlerden mütehassıl olup Ticaret Bakanlığı ile Ziraat Bankası arasında taksim edilmek üzere adı geçen Bankaya yatırılmış bulunan dört milyon küsur bin lirayı % 8,5 faizle Yerli Ürünler T. A. Şirketine tahsis etmiş ve bu şirketten faiz olarak aldığı 232 281,09 liranın tamamını Bankanın 1944 yılı kâr ve zarar hesabına intikal ettirmiştir. Mevzuubahis dört milyon ve küsur liranın bir kısmı Ticaret Bakanlığının hissesini teşkil ettiği cihetle bu hisseye isabet eden faizin de Millî Korunma kâr ve zarar hesabına iade edilmesi icap eder kanaatindeyiz.

c) Türk Tütün Limitet Şirketi tarafından, Millî Korunma hesabına satın aldığı 1940 - 1942 mahsulü tütünlerin umumi masraf hissesi olarak Millî Korunma hesaplarına muhtelif senelerde 121 415,70 liralık masraf tahakkuk ettirilmiştir. Türk Tütün Limitet Şirketi tarafından satın alınan tütünlerin mubayaası, işlenmesi ve sayılması sırasında yapılan her türlü masraf Millî Korunma hesaplarına intikal ettirildiğine ve bu hesaplara intikal ettirilemeyen cüzi miktardaki umumi masraflar da Şirkete, mubaya etmiş olduğu tütünlerin bedeli üzerinden % 2 hesabıyla verilen komisyonların bir kısmı ile karşılanması gerektiğine göre, Türk Tütün Limitet Şirketi tarafından tahakkuk ettirilmiş olan 121 415,70 liranın Millî Korunma hesaplarına iadesi gerekir kanaatindeyiz.

d) Türk Tütün Limitet Şirketinin, Mısır'daki Bürosu vasıtasıyla sattırması olduğu, Millî Korunmaya ait tütünlerin tutarı üzerinden bu Büroya, Şirket Idare Meclisi kararıyla bâzan % 2 ve bâzan da % 3 olmak üzere komisyon ödemiş olduğu görülmüştür. Tütün Limitet Şirketine masraflarını karşılamak üzere esasen bir komisyon verildiğine göre, kendi bünyesine dâhil bulunan Mısır Bürosu için satışlar üzerinden ayrı bir komisyon verilmesi muzaaf bir komisyon tahakkuku mahiyetini almaktadır. 1944 ve daha evvelki yıllarda bu Büroya ödenmiş bulunan on bin liradan fazla bu kabil komisyonların iade edilmesi icap ettiği kanaatindeyiz.

III - Bilânçonun Tetkik ve tahlili :

a) Millî Korunma sermayesinden teşkilât ve idare masrafı karşılığı olarak verilmiş bulunan ve senelerden beri evrakı müsbitesi Ziraat Bankası nezdindeki Millî Korunma Muhasebe Bürosuna tevdi edilemediği için mahsup muamelesi bir türlü tamamlanamayan paralara ait evrakı müsbitenin bir an evvel tevdi için alâkahıların nazarı dikkatinin ehemmiyetle celbedilmesi lüzumuna işaret olunur.

b) Millî Korunma Muhasebe Bürosuna bilânço gönderen teşekkül ve müesseselerin dışında kalan sermaye tahsis mahallerinin satın almış oldukları sabit kıymetlerin sene sonunda envanterini yapmadıkları görülmüştür. Bütün sermaye tahsis mahallerinin sene sonlarında sabit kıymetler tadedat yaparak buna ait zabıtları Millî Korunma Muhasebe Bürosuna göndermelerini zaruri görmekteyiz.

c) Türkiye Zirai Donatım Kurumunun teşkiline mütedair 4604 sayılı Kanununun muvakkat birinci maddesi Millî Korunma Kanununun 43 ncu maddesinde mevzuubahis sermayenin âzami hadini yüz milyon liradan 85 400 000, lira indirmiş olduğu cihetle pasifte sermaye hesabının yüz milyon lira olarak değil 85 400 000, lira olarak ve aktifte yer alan tahsis edilmeyen sermayenin de 7 181 039,10 lira üzerinden gösterilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

d) Muhtelif alacaklılar arasında yer alan ve yekûnu iki milyon liraya yaklaşan muhtelif teşekküllerin tefrik etmiş olduğu karşılık mahiyetindeki paraların muhtelif alacaklılar meyanında

değil, yine pasifte karşılıklar hesabında gösterilmesi uygun olur kanaatindeyiz.

e) Karşılıklar meyanında teşkilât ve idare masrafları karşılığı olarak 1 319 680,08 liranın yer aldığı görülmüştür. Bu para Millî Korunma 1942 yılı umumi bilânçosunda, 1940 ve 1941 yılları zararlarının mahsubundan sonra kalan sâfi kârı göstermekte ve 1942 yılı raporumuzda ileri sürmüş olduğumuz temennîye uyularak, 1942 yılı sonunda teşkilât ve idare masrafı olarak tahsis edilmiş bulunan paralardan hesabı verilmemiş bulunan 2 046 238,79 liraya ait evrakı müsbite geldikçe bu paradan mahsubu yapılmak üzere karşılık tefrik edilmiştir. 1944 yılı bilânçosunun hazırlanma devresinde Millî Korunma Muhasebe Bürosuna gönderilmiş bulunan mevzuubahis 2 046 238,79 lira ile alakalı evrakı müsbitenin mahsubu bu paradan yapılmamış ve 1944 yılı sonunda teşkilât ve idare masraflarından evrakı müsbitesi gönderilmemiş kısım 1 096 353,10 liraya immiştir. Bu itibarla bu para için 1 319 680,08 lira karşılık tefrikine de mahal kalmamıştır. Aradaki farkın kâr ve zarar hesabına intikal ettirilmesi muvafık olur.

Mahrakat Ofisi tarafından hazırlanmış olup Millî Korunma 1944 yılı umumi bilânço ve kâr ve zarar hesabına aksettirilmiş bulunan adı geçen Ofise ait bilânço ve kâr ve zarar hesabındaki meblağın çıkarılması ve T. C. Ziraat Bankası nezdindeki Millî Korunma Muhasebe Bürosu tarafından hazırlanmış bulunan Millî Korunma umumi bilânçosunun aktifinde yer alan tahsis olunmayan sermaye ve pasifinde yer alan sermayeden 4604 sayılı Kanunun muvakkat birinci maddesine uyularak 14 600 000, lira tenzil edilmek suretiyle tâdil edilmiş bulunan ilişik 31 . XII . 1944 tarihli Millî Korunma umumi bilânçosu ile kâr ve zarar hesabını saygı ile yüce tasvibinize sunarız.

Başbakanlık

Umumi Murakabe Heyeti

Başkanı

R. A. Anamur

T. C.

İçişleri Bakanlığı

1. İdaresi G. M.

2. Ş. M. Teşkilât

Sayı : 22467/1, 2817

11 . II . 1948

Özü : İstanbul Mahrakat Ofisi H.

Yüksek Başbakanlığa

17 . I . 1948 gün ve Karar İşleri Müdürlüğü çok ivedili işaretli 1/6 buyrukları karşılığıdır.

1944 takvim yılı İstanbul Mahrakat Ofisi kâr ve zarar hesaplarına ait Umumi Murakabe Heyeti raporunda tenkit edilen noksanların, yeni plâna göre tanzim olunan hesaplarla eski hesaplar arasındaki farkların 1946 senesi sonunda resmî defter ve kuyudata aksettirilmek suretiyle ıslah ve ikmal edilmekte olduğu ve ayrıca Ofisin evvelki usulü muhasebesine göre yapılan plânço, kâr ve zarar hesapları, için yeni muhasebe plânına göre hâsıl olan farkların mukayeseli bilânçolarla izah edilmekte olduğuna dair İstanbul Valiliğinden gönderilmiş olan Ofis Genel Müdürlüğünün yazısı örneği ilişik olarak sunulmuştur.

Bu hususta ayrıca bir mütalâamız olmadığını saygı ile arz ederim.

İçişleri Bakanı

M. H. Göle

T. C.

İstanbul Mahrukat Ofisi

Umum Müdürlüğü

Telefon : 42241

İstanbul, 3 . II . 1948

Ofisin 1944 senesi Bilânço ve kâr zarar hesaplarının tetkiki neticesinde Başvekâlet Murakabe Heyetince tanzim kılınan raporun başında sarahatle bahis buyurulduğu ve hile Ofisin 1944 senesi hesapları da 1942 - 1943 senelerinde olduğu gibi eski muhasebe sistemi üzerine yapılmıştır. Hattâ 1945 senesi hesapları da böyledir. Çünkü Ofis 1946 senesi bidayetinde muhasebe sisteminin değiştirilmesi lüzumuna muvafık olmuştur. Yine bu raporun başında söylendiği ve hile Umumi Murakabe Heyetinin tasvibine iktiran eden yeni plâna göre tanzim olunan hesaplarla eski hesaplar arasındaki farklar 1946 senesi sonunda resmî defter ve kayudata aksettirmek suretiyle ıslah ve ikmal ettirilmekte olunması zaruri ve ayrıca Ofisin evvelki usulü muhasebesine göre yapılan bilânço, kâr ve zarar hesapları için yeni muhasebe plânına göre hâsıl olan farklar mukayeseli bilânçolarla izah edilmektedir. Bununla beraber kabul edilmeyen 1944 senesi hesapları hakkında Murakabe Heyetince beyan buyurulan noksanlar hakkında lâzımgelen bazı hususlar aşağıda arz ve izah edilmiştir.

Bilânçoda Ofis depoları namı altında yer alan 392 913,66 liranın 299 864,40 lirası odun ve 93 067,26 lirası kömür stoklarının kıymetleridir. Ofiste eski plânda her ne kadar ayrıca bir ayrıntı hesabı yok ise de odun ve kömür hesaplarının tâli hesaplarını teşkil eden depolar ve bâyi nezdindeki malların kilo itibarıyla bakıyeleri 1945 senesine devrolunan odun ve kömürlerin miktarlarını ifade etmekte olduğundan bu bakiye müdevver stoklara esas ittihaz olunmuştur. Bu itibarla müdevver odun ve kömür miktarları hakkında her hangi bir mübâyet yoktur. 1945 senesine müdevver odun stoklarını kıymetlendirirken odunun esas bedeline 1945 senesine müdevver odun stokları Şehir İşletmeleri namı altında toplanan mal masraflarından odun bedellerine isabet eden 38 432,85 liranın ilâvesi suretiyle tesbit olunan maliyet nazarı dikkate alınmıştır. Maliyet hesabında 1943 senesinden devrolunan odunların 1944 senesi zarfında hemen tamamen sarf edilmiş bulunması sebebiyle yalnız 1944 senesinde gelen odunların bedelleri nazarı dikkate alınmıştır. Esasen yeni plâna göre yapılan hesaplarda maliyet, Yüksek Murakabe Heyetince beyan buyurulan esaslar dairesinde hesaplanmış olduğundan yeni esasa göre tanzim kılınan 1946 senesi Bilânçosunda bu kısma ait fark ıslah edilmiştir.

Kömür stoklarının kıymetlendirilmesinde de Murakabe Heyetince odun hesabında olduğu gibi noksan görülen hususlar 1946 senesi için yeni plâna göre tanzim kılınan hesaplarda göz önünde tutulmuştur. Bâyiler hesabının zimmetinde görülen ve satılmıyarak 1945 senesine devrolunan kömürler yeni plânda stoklar hesabında yer almış ve bâyilere verilen kömürlerin satış kıymetleri üzerinden zimmetlerine kaydından dolayı husule gelen itibari kâr yine 1946 senesi Bilânçısında ıslah edilmiştir. Bilânçoda iştirakler ve fırın hesaplarında görülen faiz ve personel masraflarını aktif meyanında gösterilmesi bu hesapların odun ve kömür işleriyle alakası bulunmayan başlıbaşına bir hesap olması ve gerek iştirakler yani Şemsipaşa Kereste Atelyesinin gerekse fırın binasının maliyetine haizi tesir olmasındandır.

Eski plân dairesinde tahakkuk ettirilen odun ve kömür gayrisâfi kârlarına gelince : Bu miktarlar da aynı suretle 1946 senesi sonunda yapılan hesaplara göre yeni esaslar dairesinde tesbit edilmiş bulunmaktadır.

Yukarıda arz ve izah edildiği ve hile Ofisin ilk kuruluşunda tutulan sistemin ıslahı için yeni tanzim ve tatbik olunan yeni plân dairesinde gerek maddi hatalar ve gerekse maliyet hesaplarında husule gelen mübâyetlerin tamamen ıslah edilmiş olacağı saygılarla arz olunur.

Ofis Muhasebe Müdürü

B. Gökçe

T. C.

Ankara : 5 Nisan 1948

Maliye Bakanlığı

Hazine Genel Müdürlüğü

İçborçlar

Sayı : 54657/2, 10540

Özü : 1944 takvim yılı Millî Korunma Bilânçosuna ait Umumi Murakabe Heyetinin raporu hakkında

Başbakanlık Yüksek Makamına

Muamelât Umum Müdürlüğü ifadesiyle alınan 17 . I . 1948 tarih ve 1/5 sayılı tezkereleri cevabıdır : Tezkerelerine merbut 1944 takvim yılı Millî Korunma Bilânçosu ile kâr ve zarar hesaplarına mütaallik Umumi Murakabe Heyetinin raporu tetkik olundu.

Bakanlığımızı ilgilendiren cihetlere mütaallik mütalâamız, Millî Korunma Kanununun 51 nci maddesinin ikinci fıkrasına müsteniden aşağıda arz olunmuştur.

Millî Korunma Kanununun beşinci tatbik senesi olan 1944 takvim yılında Koordinasyon Heyetinin muhtelif kararıyla, Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankasının ilişik 31 . XII . 1944 tarihli vaziyet cetvelinde de görüleceği veçhile, muhtelif Bakanlık ve müesseseler namına 3780 sayılı Kanunun maddel 43 ncü maddesi gereğince tesis edilen sermayeden 78 218 160,90 liralık tahsis yapılmış ve bu miktarın faizler hariç 46 858 146,10 lirası kullanılmıştır.

Kullanılan bu sermayenin 42 096 957 lirası Millî Korunma Kanununun 45 nci maddesinin (Ç) fıkrası gereğince reeskont yolu ile, 4 761 189,10 lirası ise aynı maddenin (C) fıkrası gereğince Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankasının kendi menabiinden karşılanmıştır.

Raporun, İzmir Tarım Satış Kooperatifleri Birliğinin nebati yağlar bölümüne tallûk eden kısmında, bu Birliğin, tâli birlik ve müessese olarak görevlendirilen teşkilâta Devlet Yağ işleri için gönderdiği havalelerden Ziraat Bankasınca yanlışlıkla alındığına temas olunan aciyo hakkında, anılan teşekkülce Bakanlığımıza müracaat edilmiş ve bu muamele, muhaberede bulunan pek cüzi bir kısmı hariç olmak üzere ve esas itibariyle tamamen tashih ettirilerek 51 236 lira 59 kuruş 22 . IX . 1947 tarihinde Birliğe iade ettirilmiştir.

Umumi Murakabe Heyeti raporunda bahsedilen diğer işlerden Bakanlığımızı ilgilendiren bir mevzu bulunmadığını saygılarımla arz ederim.

Maliye Bakanı

Ş. Adalan

T. C.

Ankara : 3 . I . 1948

Ekonomi Bakanlığı

Tetkik Kurulu Başkanlığı

Sayı : 7/232

1944 Millî Korunma Bilânçosu hakkında.

Başbakanlık Yüksek Makamına

17 . I . 1948 - 1/5 sayılı yazıya K.

1944 yılı Millî Korunma Bilânçosu ile kâr ve zarar hesabı hakkında Umumi Murakabe Heyeti tarafından hazırlanan raporda Bakanlığımızı ilgilendiren konular hakkındaki mütalâamız, Millî Korunma Kanununun 51 nci maddesinin 2 nci fıkrası gereğince, aşağıda arz olunmuştur :

Murakabe Heyeti raporunda, 1943 yılı raporunda da bildirildiği üzere, K/464 sayılı Karar ile Zeytinburnu Çimento Fabrikasına elkonması dolayısıyla Millî Korunma fonundan tahsis olunan bir milyon liranın, Zeytinburnu Sümerbank İşletmesi bilânçosunda yer almamış olduğu göz-önünde tutularak, Bankaca sair işlerde kullanıldığı beyan edilmiş ise de; keyfiyet, 3 . VII . 1947 tarih ve 7/1244 sayılı yazımızda da arz olunduğu veçhile, Sümerbank Genel Müdürlüğünden alınan izahata göre, raporda bitirilen şekilde cereyan etmemiştir.

Her ne kadar Millî Korunma fonundan alınan bir milyon lira Zeytinburnu İşletmesinin doğru-

dan doğruya bilânçosunda yer almamış se de Banka bu işletmenin tediye mercii olarak İstanbul Şubesini vazifelendirmiş, bütün satış hasılatı burada toplandığı gibi, fabrikasına elkonan şirkete de tediye bu kanaldan yapılmış ve bu sebepten Zeytinburnu İşletmesinin finansmanında kullanılan bir milyon lira da yine İstanbul Şubesinin ilgili hesabında yer almıştır.

Bu itibarla Sümerbank Zeytinburnu İşletmesi için verilmiş olan bir milyon liranın sair işlerde kullanılmasının vârit olamayacağını yüksek görüşlerine saygılarımla arz ederim.

Ekonomi Bakanı

C. Ekin

T. C.

Tarım Bakanlığı

Zi. İş. Genel Müdürlüğü

Ö. Sayı : 12511

G. Sayı : 07365

6 . III . 1948

Özeti : 1944 yılı Umumi Murakabe Heyeti raporu H.

Başbakanlık Yüksek Makamına

17 . I . 1948 günlü ve 1 - 5 sayılı yazı K. :

1. — Zirai Kombinalar Dairesi Başkanlığının 1944 yılı Millî Korunma Bilânçosu, kâr ve zarar hesapları hakkında Umumi Murakabe Heyeti tarafından tanzim edilen rapor tetkik edilmiş ve Millî Korunma Kanununun 51 nei maddesi hükümlerine göre hazırlanmış olan Bakanlığım mütalâası ilişik olarak takdim olunmuştur.

2. — Muhtelif Koordinasyon kararlarıyla Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumuna tahsis edilmiş bulunan 4 550 000 liralık Millî Korunma sermayesi, henüz Türkiye Zirai Donatım Kurumunun hesaplarına intikal etmemiş ve mezkûr kurumun 1946 Bilânçosunun tasfiye hesapları arasında yer almış bulunmaktadır. 5 . II . 1948 tarihinde Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumu tarafından 4 550 000 liraya ait devir bilânçosu tanzim edilmiş olup, Türkiye Zirai Donatım Kurumunca tetkika başlanılmıştır. Bahse konu devir muamelesi sonuçlandıktan sonra Türkiye Zirai Donatım Kurumunun 30 . VI . 1944 tarihli Bilânçosu tadilen tanzim edileceğinden, ancak bu safhayı mütaakıp Bakanlığımca kesin mütalâa arzına imkân bulunabileceğini saygılarımla arz ederim.

Tarım Bakanı Y.

S. Genca

Millî Korunma 1944 yılı Umumi Bilânçosu hakkındaki Umumi Murakabe Heyeti raporumuzun Zirai Kombinalara taallük eden kısımlarına ait mütalâa

Başbakanlık Umumi Murakabe Heyetinin Millî Korunma 1944 Bilânçosu hakkındaki raporundan Zirai Kombinalar Dairesini ilgilendiren kısımları hakkındaki mütalâamız aşağıda maddeler halinde arz olunmuştur.

1. — Raporun 37 nei sahifesinde 4 neü fıkrada Zirai Kombinalar Dairesinin tarihçesinden bâhis kısımda cevabı mutazammın bir cihet görülmemiştir.

Ancak, Kombinaların üzerine aldığı vazifelerin mahiyetlerinin kesin bir şekilde belirtilmesi için bu İdarenin muhtaç bulunduğu vazife ve teşkilât kanunu tasarısı hazırlanmış bulunmaktadır.

2. — Raporun 38 ve 39 neu sahifelerinde (A) fıkrasında ve 131 nei sahifedeki netice ve teklifler

bölününün yine (A) fıkrasında Kombinaların hükmi şahsiyeti haiz olmayıp Bakanlığının bir şubesi mahiyetinde bulunduğu, memurlarının sicillerinin Bakanlık Zatişlerinde tutulduğu ve bunların ahvali şahsiyetlerini alâkalandıran muamelelerin de bu Müdürlükçe takib edildiği, buna rağmen Kombinalar Merkezinde geniş kadrolu bir Sicil İşleri Müdürlüğü bulunduğu ve bu Müdürlüğün daha ziyade işletmelerdeki işçi ve ustaların sicil işleriyle meşgul olduğu, Kombinalar bugünkü şekli ile idame ettirilecekse, Bakanlık Zatişleri Müdürlüğü memurların sicil işleriyle meşgul olduğuna göre, merkezde bu kadar geniş kadrolu bir Sicil İşleri Müdürlüğüne ihtiyaç olmadığı, işletmelerde çalışan işçi sicillerinin mahallerinde tutulmasının daha uygun düşeceği ve merkezdeki sicil işleri kadrosunun daraltılması suretiyle tasarruf sağlanması beyan edilmektedir.

a) Kombinaların Zatişleri Şubesi Müdürlüğü bütün memur ve müstahdemlerin tâyin, terfi, nakil, istifa, teziye, taltif ve mümasili her türlü zat muamelelerini takip ve intaç etmekte, yalnız maaşlı memurların dosyaları gerek emekliye sevklerinde gerekse ölümleri halinde maaş tahsisi bakımından gerekli işlem yapılmak üzere Bakanlık Zatişleri Şubesine gönderilmektedir.

b) Kombinalar Zatişleri Müdürlüğünün meşgul olduğu diğer başlıca mevzulardan birisi olan (daimî işçilere ait zat ve sicil muamelelerinin merkezce yapılması) na gelince; grup ve çiftliklerde ne kadar daimî işçi çalıştığını, bu işçilere ne miktar ücret verildiğini ve bu işçilerin durumlarını yakından bilmek ve kadroları sıkı bir kontrol altında bulundurmaya imkânı sağlamış olmakla beraber çiftlik ve grupları il, ilçe, bucak ve hattâköylerden bile yüzlerce kilometre uzaklarda oluşu bakımından Adliye, Askerlik, Emniyet ve sair Makamlarca aranılanların gizlenmesine imkân bırakmamak ve bu gibi hususlarda ilgili makamlarca istenilen malûmatı akabinde vermek veya aranılanları bildirmek ve ayrıca grup veya çiftliklerin birisinden her hangi bir sebeple uzaklaştırılmış olup bu vaziyeti saklamak suretiyle diğer bir çiftlik veya gruba girmek isteyenlere mâni olmak bakımından birçok faydaları görülmüş ve tatbikına devam edilegelmiştir. Bununla beraber bu işçilerin mahalline bırakılması halinde bu işleri tedvir etmek üzere hiç olmazsa yalnız büyük işletmelerin kadroları daha birer elaman ilâve etmek suretiyle sağlanabileceği ileri sürülen tasarruftan daha fazla personel ücreti veya maaşı ödemek zaruretiyle karşılaşmış olur.

c) Bununla beraber 1 nci fıkramızda da temas edilen yeni vazife ve teşkilât tasarısının kabul edilmesiyle kanuniyet kesbetmesi beklenen müessesenin faaliyete başlaması sırasında da böyle bir şubenin hazır bulunması zaruri görülmektedir.

3. — Raporun 39, 40, 41 nci sayfalarında (b) fıkrasında; 1943 ve daha evvelki seneler raporlarında kombinalara ait bütün muamelelerin ve bilhassa işletme hesaplarının Millî Korunma Muhasebe bürosundan tâkibine imkân olmayacağı için kombinalar teşkilâtında muhasebe teşkilâtı kurulması istendiği, bunu sağlayan 498 sayılı Koordinasyon kararından sonra kombinalar hesap bakımından normal bir yola girmekle beraber 1940 dan beri Millî Korunma sermayesi ile alâkalı hesapları bünyesine aksettirmemiş olmasının ve bunların kombinaların bütün faaliyetiyle Millî Korunma Muhasebe bürosundaki kayıtlara intikal etmemiş bulunmasının, 1944 yılı açılış kayıtlarının tesiste kombinaların ehemmiyetli güçlüğüle karşılaştığı ve işletmeye taallük eden bazı hesaplar için ancak tahmine müstenit kayıtlar yapılmak suretiyle açılış kayıtlarının tesisi mümkün olabilirdiği; zikredilerek «Ziraat Bankası nezdindeki Millî Korunma muhasebe bürosu kayıtlarına 1944 yılına kadar intikal etmemiş bulunan kombinaların mubayaa, sabit kıymet ve stok, depo ve ambar hareketlerine ait bütün muhasebe kayıtlarının tahmini bir usulle bu şekilde tesis ederken nazari olarak hata yapılabileceğini de kabul etmek icabeder. Bununla beraber Zirai Kombinalar Muhasebe servisinde başka bir hal çaresi bulmak da mümkün olamamış ve binnetice 1944 yılı istihsal kıymetleriyle maliyet unsurları ve ihzar ameliyeleri kıymetinin mühim bir kısmı katî bir mahiyet arz etmekten uzak görülmüştür.»

«Kombinaların tetkik mevzuuna giren 1944 yılı faaliyetiyle alâkalı hesapların murakabesi neticesinde bu yıl içinde merkezde bir muhasebe servisinin teşkil edilmiş olduğu, işletmelerde ise muhasebe organizasyonunun yapılmıyarak bütün evrakı müsbitenin merkeze gönderildiği ve merkezde bunlara istinaden kayıtların tesis edildiği müşahede edilmiştir.

«Belki 1944 yılı Muhasebe servisinin ilk faaliyet senesi olduğu ve ehliyetli eleman derhal bulunmadığı için, defterlerin tutulmasında gereken itina ile hareket edilmediği, tashih kayıtlarının ticari muhasebe usulü esaslarına göre yapılmadığı, fişlerin tanziminde formalitelere riayet edilmediği tesbit edilmiştir.

«Diğer taraftan kombinalar geniş ölçüde zirai istihsal ile meşgul olduğuna göre, maliyet mevzuunun ön plânda mütalâa edilmesi ve bunu temin için de hesap organizasyonunun masrafların neviné, mahalline ve hâmiline göre yapılacağı icabeder, kanaatindeyiz.

«Üç senelik bir gecikmeden sonra 1944 senesi kayıtlarının geçmiş senelere şâmil bir surette tesisi için büyük bir gayretle çalışılmış olduğunu da burada tebarüz ettirmek isteriz.

«Her işletmede mahdut hesapları ihtiva eden bir muhasebe sistemi kurulması, işletmelerce merkeze gönderilecek evrakı müsbite asılları veya tasdikli suretlerine göre bunların her işletmenin durumunu tebarüz ettirecek şekilde, merkezde hesaplara intikal ettirilmesini ve her işletmenin de bu esaslara göre maliyetlerinin tesbiti muvafık olur kanaatindeyiz» denildikten sonra raporun 131 ve 132 neî sahifelerindeki (netice ve teklifler) bölümünün (b) fıkrasında; (evvelki raporlarda burada muhasebe kurulmasından bahsedildiği, bunun 498 sayılı kararla sağlandığı hikâye edildikten sonra ancak kurumun 1940 yılındanberi hesap tutmamış olması, 1944 yılında hesapların tesisinde müşkülâtı mucip olmuş ve bâzı ahvalde tahminî kayıtlar yapılmıştır. Bu tarzı hareketin bir zaruret neticesi olduğu kabul edilmekle beraber hatadan salim olamayacağına da işaret yerinde olur» denilmektedir.

a) Raporun bahsi geçen kısımlarından «Ziraat Bankası nezdindeki Millî Korunma Muhasebe Bürosu kayıtlarına 1944 yılına kadar intikal etmemiş bulunan Kombinaların mubayaa, sabit kıymet ve stok, depo ve ambar hareketlerine ait bütün muhasebe kayıtlarının tahmini bir usulle tesis ederken, nazari olarak hata yapılabileceğini de kabul etmek icabeder.» tarzındaki ifadeden, mubayaa, sabit kıymet ve stok, depo ve ambar hareketleri dâhil bütün muhasebe kayıtlarının tahmini usulle tesis edildiği mânası çıkmaktadır. Halbuki raporun aynı kısmının biraz yukarısında». Ve bunların kombinaların bütün faaliyetle Millî Korunma Muhasebe Bürosundaki kayıtlara intikal etmemiş bulunmasının, 1944 yılı açılış kayıtlarını tesiste Kombinaları ehemmiyetli güçlüklerle karşılaştırdığı ve işletmeye taallük eden bâzı hesaplar için ancak tahmine müstenit kayıtlar yapılmak suretiyle açılış kayıtlarının tesisi mümkün olabilir..» denilmiştir. Filhakika, tahmine müstenit kayıtlar yalnız bilânçosu Millî Korunma Muhasebe Bürosunca çıkarılmış bulunan 1943 yılında hazırlık ve ekim gibi zirai işlerine munhasır olup; mubayaa sabit kıymet ve stok, depo ve ambar hareketlerine ait kayıtlar 1944 yılı Bilânço raporumuzun (1. Umumi mütalâa - A - giriş) kısmının 4 neü ve 5 neî fıkralarında, (B - Bilânçosunun hazırlanmasında takibedilen yol ve 1943 Bilânçosunun tesiri) kısmında ve bilhassa bu kısmın (1 - 7 neî fıkralarında) da açıklandığı üzere tamamen asıl ve hakiki kıymetleri üzerinden kayıtlara alınmıştır.

b) Raporun (a) fıkrasında temas ettiğimiz bahsin sonundaki (... bununla beraber, Zirai Kombinalar Muhasebe Servisince başka bir hal çaresi bulmak da mümkün olamamış ve binnetice 1944 yılı istihsal kıymetleriyle maliyet unsurları ve ihzar amelîyeleri kıymetinin mühim bir kısmı katî bir mahiyet arz etmekten uzak görülmüştür.) mütalâasını da 1944 için değil, 1943 için kabul etmek yerinde olacaktır. Bunu daha bâriz bir şekilde göstermek maksadiyle 1943 ve 1944 yıllarının mahal-leri itibariyle buğday maliyet ve randımanları bilânçosunun 32 ve 33 numaralı eklerinden çıkarılarak telhisen aşağıya alınmıştır.

	1943 yılında			1944 yılında		
	İstihsal Kilo	Randıman Dekar kilo	Maliyet Kilo kuruş	İstihsal Kilo	Randıman Dekar kilo	Maliyet Kilo kuruş
Aksaray	3 014 856	114 633	10,95	688 580	50 556	19,12
Balâ	3 644 811	125 355	10,11	1 169 458	63 614	13,29
Polâtlı	8 850 646	141 022	8,29	7 310 821	70 669	19,—
Sarayönü	13 412 984	155 273	8,08	13 014 885	96 736	17,33
Yerköy	4 722 081	137 746	9,11	20 645 336	124 389	9,70
Urfa	—	—	—	9 528 971	103 016	10,80
Yekûn	33 645 278	140 893	8,75	52 358 051	99 095	13,30

Yukardaki tabloda, 1943 maliyetlerinin bütün işletmelerde 8 kuruşla 10 kuruş arasında tahalüf etmesine mukabil 1944 maliyetlerinin 9 kuruşla 19 kuruş arasında tahalüf ettiği görülmekte olup, 1943 deki fark azlığı, yalnız 1943 yılına 1942 de yapılan hâzırlık ve ekimlerinin tahmin esasına göre yapılmış olmasındandır. 1943 yılının diğer bütün muameleleriyle 1944 yılının bütün muameleleri ise, (a) fıkrasında da belirtildiği üzere, tamamen hakiki kıymetleri üzerinden kayıtlarda yer almıştır.

c) Raporun (belki 1944 yılı muhasebe servisinin ilk faaliyet senesi olduğu ve ehliyetli eleman derhal bulunamadığı için, defterlerin tutulmasında gereken itina ile hareket edilmediği, tashih kayıtlarının ticari muhasebe usulü esaslarına göre yapılmadığı, fişlerin tanziminden formalitelere riayet edilmediği...) Suretindeki fıkrasına gelince; (Millî Korunma 1944 Bilânçosu hakkındaki rapor) un (1. — Umumi mütalâa A giriş) kısmının 3 ncü fıkrasında da arzedilmiş bulunduğu üzere Kombinalar İdaresinin kayıtlarını kendisi tutması ve bilânço vermesi hükmünü vaz eden 498 sayılı kararın neşredildiği 25 . I . 1944 tarihinde aynı kararla ilk defa kabul edilen muhasebe teşkilâtının henüz kurulmamış olmasından, senenin ilk muamelelerinde birçok aksaklık ve noksanlıklar olmuş, fakat teşkilâtın imkân nispetinde tamamlanmasına doğru gidildikçe kayıt muamelelerinde de intizam sağlanmış olup gerek tashih kayıtlarındaki usül noksanlığını gerekse fişlerin tanziminde formalitelere riayet edilmemesi de senenin ilk kayıtlarında vâkı olmuş olup bilhassa 2734 madde numarasından sanra mezkûr usul ve esaslara tamamen riayet edilmiş bulunmaktadır.

d) Raporun, hesap organizasyonunda masrafların nevine, mahalline ve hâmiline göre bir tasnif yapılmasına mütaallik kısmı ile işletmelerde mahdut hesapları ihtiva eden bir muhasebe sistemi tatbikine dair kısmı (muhasebe plânı) ile ilgili bulunmaktadır. Kombinalarda tatbik edilmekte olan ve bir nüshası 1944 Bilânçosuna dair raporla birlikte sunulmuş bulunan muhasebe plânı ve izahnamesinin bir nüshası da evvelce Kombinalar Reisliğinin 22 . III . 1947 tarih ve 1530 sayılı yazısıyla Başbakanlık Umumi Murakabe Heyeti Başkanlığına sunulmuş ve yüksek heyetlerinden geçmekte olan bilânçoların bu plâna göre tutulan kayıtlardan çıkarılmakta olduğu belirtilerek incelenmesiyle tadili veya ıslahı gereken bir ciheti varsa bildirilmesi rica edilmiştir. Bu inceleme neticesi bildirildiği takdirde hesap plânında gerekli tadilât yapılacaktır.

4. — Raporun 42 ve 43 ncü sahifelerindeki (c) fıkrasında (Toprak ve ekim işleri) bölümünde kombinaların faaliyet sahası belirtilirken 1944 yılı zarfında yalnız 920 311 dekar arazi üzerinde faaliyette bulunduğu yazılmıştır. Bilânço ile birlikte sunulan 25 ek numaralı cetvelde müfredatı yazılı ceman 920 311 dekarlık iş, yalnız 31 . XII . 1944 tarihinde mevcut olarak 1945 yılına devreden 763 940 dekarlık ekimle 156 371 dekar hazırlığın mecmuudur. 1944 yılı zarfında yapılan ve bilânço ile sunulan 33 numaralı ekte müfredatı gösterilen 784 232 dekar hasat da ilâve edildiği takdirde, 1944 yılı zarfındaki ziraî faaliyet sahası 1 704 543 dekara ballı olur.

5. — Raporun 43, 44, 46 ve 47 nci sahifelerinde ve (d - istihsal, maliyet, randıman) (c - satışlar)

başlıkları altındaki mütalâalarla bu sahifelere alınan rakamlar bilânçoya ekli cetvellere uygundur ve bir cevabı da tazammun etmemektedir.

Başbakanlık Umumi Murakabe Heyeti uzmanları tarafından Malya Çiftliğinde yapılan bir sondaj münasebetiyle, buğday maliyetinin düşük bulunduğundan takdirle bahsedilmekte ve bu tarzdaki işletmeciliğin Devletçilik mefhumuna intibakı göz önünde tutularak inkişafına çalışılması lâzımgeldiği kanaati belirtilmektedir.

Murakabe Heyetinin 1944 yılı raporunda kombinalara mütaallik kısımlara ve Malya işletmemiz için tesbit ve kayıt olunan maliyetlerin düşüklüğü hakkındaki şartlar diğer işletmelerin hepsi için de hemen, hemen aynıdır.

6. — Raporun 47 nci sayfasında ve (f- işletmeler) fıkrasında, Aksaray İşletmesinin 1944 yılını zararlar kapaması, faaliyetini daha ziyade çavdar üzerinde teksir etmesi sebebine bağlanmıştır. Bu işletmenin 1943 ve 1944 yılları hasat sahaları ile 1944 yılı ekim sahası, bilânço ile beraber sunulan 25. 32 ve 33 numaralı eklerden aynen alınarak aşağıya yazılmıştır:

Buğday Dekar	Arpa Dekar	Buğday ve arpa		Çavdar Dekar			
		yekûnu Dekar					
26 300	5 100	31 400		16 100	1943	hasat	sahası
13 620	9 500	23 120		35 000	1944	»	»
134 062	500	134 562		5 782	1944	Ekim	»

Yukardaki tabloda da görüldüğü üzere 1943 yılında 31 400 dekar arpa ve buğday yekûnuna karşılık 16 100 dekar çavdar biçilmiş ise de, bu seneler zarfında yeni kurulmakta olan işletmelerde elde edilebilen arazi sahalarındaki muhitin, teamül halinde tercih ettiği mahsul neveleri ve bu meyanda Niğde'nin (Misli) mevkiindeki işletmemiz arazisinin öteden beri çavdar ekim sahası olmasının göz önünde tutulması, 1943 senesi çavdar ekiminin nispeten fazla olmasını mecburi kılmıştır.

Bununla beraber arazi varlığının genişlemesini ve imkânların inkişafını takip eden 1944 ekiminde 134 562 dekar buğday ve arpaya mukabil yalnız 5 782 dekar çavdar ekilmek suretiyle çavdar ekimi çok asgari bir hadde indirilmiştir ki, bu da işletmenin 1944 faaliyetinin daha ziyade buğday üzerinde teksif ettiğini göstermektedir.

7. — Raporun 48 nci sayfasında Ankara'daki tamir atelyesinden bahis kısımda; «Sınai işletme mahiyetinde bulunan Ankara'daki tamir atelyesi ise Kombinalara ait ziraat alât, vasıta ve makinelerinin tamirini yapmak ve harb yılları içinde ithali çok güçleşmiş bulunan yedek parçalardan mümkün olanlarını imâl etmek üzere kurulmuştur. Bu atelyenin 1944 sonundaki sabit kıymetlerinin yekûnu bir milyon lirayı geçmiştir. 1944 yılında tamirat ve imâl edilen yedek parçalar için 556 bin lira işçi ücreti ödenmiş, 410 bin liralık Akar yakıt, 381 bin liralık yedek parça ve 590 bin liralık muhtelif işletme malzemesi kullanılmış, fakat bütün bu masraflara mukabil yalnız 59 bin liralık gayrisâfi bir gelir sağlanmış. Hesap organizasyonları tamamlanamamış ve yapılan işlere ait kayıtların işlenememiş bulunmasından dolayı atelyede yapılan iş miktarını tesbit etmek mümkün olamamıştır. Sene sonu tâdadında bulunamadığından atelyeye zarar kaydedilen ziraat alât ve makinelerinin bedelleriyle beraber atelyenin 2,5 milyon liradan fazla zarar ettiği anlaşılmıştır. Bu zararın tahassülünde zirai işletmelerde kullanılan bliümünü ziraat makine, alât ve vasıtalarının atelyenin zimmetinde olmasının ve makineler için yapılan tamir masraflarının işletmelere intikal ettirilmeyerek atelyenin zimmetinde kalmasının da mühim tesiri olmuştur.» denilmiştir.

a) Adı (atelye ve depo âmirliği) olan bu işletme, heyet raporunda belirtildiği üzere bir taraftan bütün işletmelere ait ziraat makine ve aletleriyle vasıtalarının tamirlerini yapmak ve harb yıllarında ithali çok güçleşen yedek parçalardan mümkün olanlarını imal etmekle beraber, diğer

tarafından da bütün işletmelerin yedek parça ve malzeme ihtiyaçlarını merkezden tedarik edip göndermek, iş zamanlarında alât ve malzemelerle mücehhez ekipler yollu olarak mahallerinde daimi tamirler yaparak hem de fiilen çalışarak yardımda bulunmak gibi (ikmal) işiyle de vazifelendirilmişti. Eskidenberi bir muhasebe kurulmamış olması, sene zarfında bilhassa ikmal bakımından işletmeler hesabına yapılan yardım ve tamirler ile gönderilen malzeme kıymetlerinin, raporda da açıklandığı gibi, mahalleri hesabına maledilmemiş olması, Atelye ve Depo âmirliği 1944 hesabının zararlı kapanmasına âmil olmuştur.

b) Diğer taraftan 1944 senesi zarfında Atelye ve depo âmirliğinin işletme hesabına yapılan masrafların tamamı karüzarar hesabına intikal etmiş olmayıp, bilanço ile birlikte sunulan 27 ek numaralı cetvelin bu işletmeye ait sahifesinde de görüleceği üzere,

Lira	K.	
2 083	50	Sene zarfında imal ettiği demirbaşlar bedeli olarak,
129 845	68	Sene zarfında imal ettiği yedek parçalardan hemen tamirlerde kullanılmıyarak ambara alınanlar bedeli olarak,
5 882	52	Sene zarfında imal edilen 12 kamyon karoseri bedeli olarak,
203 957	--	Sene zarfında atelyede revizyonları yapılan 377 aded ziraat makinesi masrafı olarak,
1 515	68	Traylar arabalarından 4 ünün demir tekerleklerden lâstik tekerlekleme tebdili masrafı olarak,
7 400	--	D. Z. İ. Kurumuna yapılan 74 günlük Biçer - döğer işi bedeli olarak,
350 684	28	Yekûn...

çeman 350 684,28 liralık iş bedeli de, bilanço çıkarıldığı tarihte üzerinden iki seneye yakın zaman geçmiş olmasına rağmen, tesbit olunarak işletme hesabının matlûbuna geçirilmiş bulunmaktadır.

8. --- Raporun 48 nci sahifesindeki (İşletmeler) fıkrasında, (Bilanço) başlığı altında 49 ncu sahifesinin sonunda ve 50 nci sahifesinde, (Sabit kıymetler) fıkrası münasebetiyle 106 nci sahifenin (c) fıkrasında, (amortismanlar) münasebetiyle 107 nci sahifesinin (g) fıkrasında, (İşletmeler masrafı) münasebetiyle 121 nci sahifesinde ayrı ayrı temas edildikten sonra (Netice ve teklifler) kısmının (Sahife : 133) f. fıkrasında : «1944 yılı sonunda yapılan sayım neticesinde Zirai Kombinalar Kurumuna ait 840 000, lira traktör, biçer - döğer ve sair makina ve alât bulunmamıştır. Bunlar mahiyetleri itibariyle kolay gaip olabilecek cins ve mahiyette mevaddan bulunmadığı cihetle meselenin bir tahkik mevzuu olarak ele alınması ve gaip tahakkuk ettiği takdirde müsebbipleri hakkında tahkikat yapılması.» denilmekte olan ve 1944 bilançosunun çıkış devresi zarfında mevcudiyetleri tevsik edilemediği için (tasfiye edilecek aktifler) hesabına alınan makina ve demirbaşlar bedellerine gelince :

a) Bilanço ile birlikte sunulan (Milli Korunma 1944 bilanço raporu) nun (I. Umumi mutalâa «A» giriş kısmının bu bahisle ilgili 5 nci fıkrası ile (II. Aktifler ve Pasifler hakkında izahat - A. Aktifler) kısmının yine bu bahisle ilgili 8 nci fıkrasını buraya almakla bu mevzuu daha aydınlatmış olacağız :

«5. Yukarıda bahsi geçen icaplara binaen, Kombinalar İdaresi bu hesapların 1944 Bilançosunun çıkarılabilmesi için başlangıç tutulması Koordinasyon kararı iktizasından olan 1 . I . 1944 tarihine tekaddüm eden dört senelik muamelelerin hasılası olacak olan 1943 Bilançosunun Milli Korunma Muhasebe Bürosundan gelmesini beklemek ve aktif ve pasifleri bu 1943 Bilançosu üzerinden takip etmek zaruri olmuştur.»

«1 . XII . 1945 tarihinde İdareye gelen 1943 Bilançosuna bağlı envanterlerde ise, bilhassa aktiflerde yer alan 1940 - 1943 mubayaaları binlerce kalem sabit kıymetlerle stoklardan hiçbirini

sinin mubayaa mahallerinin gösterilmediği, bunlardan büyük bir kısmının miktarları ile ölçülerinin gösterilmediği veya yanlış ve eksik gösterildiği, birçok demirbaşların ad ve vasıflarının yanlış yazıldığı, sabit kıymetlere ait masrafların ayrı kalemler halinde amortismana tâbi tutulduğu görülmüş Millî Korunma Muhasebe Bürosuna memurlar gönderilerek kayıtlarından ve evrakı müsbitelerinden bu noksanların ikmaline çalışılmış ve bu inceleme ve işlemler haylıca vakit zamanı mucip olmuştur.»

«8. Tasfiye edilecek aktif hesaplar: 1 211 829,62 lira:

İlişik mizan ve envanterlerinde müfredat ve maliyetleri görüleceği üzere, bu hesaptaki bakiyelerden 841 212,80 lirası 1940 - 1943 seneleri zarfında mubayaa edilen sabit kıymetlerden 1943 Bilânçosuna mahsus hesaptan çıkarılıp sabit kıymetler hesabına naklolunan, fakat bunların sayım zabıtalarıyla tevsiği veya akibetlerinin tâyini için girişilen muhaberele bilânçonun tanzim tarihinde henüz tamamlanamadığı için sabit kıymetlerinden çıkarılıp amortismanlarıyla birlikte kârüzarar hesabından geçirildikten sonra bu hesaba alınanlardır. Bunlar 1945 Bilânçosu verilirken belki tamamen tasfiye edilmiş olacaklardır.»

b) Bahsi geçen 841 bin liralık demirbaşların müfredatı ile tasfiye hesabına alınış şekli :

Bu 841 212,80 liradan :

759 176 08 liralık kısmı, iktisap bedellerinden müterakim amortismanları kadarı müterakim amortismanlarıyla kapatılarak mütebakisi zarar kaydedilmek suretiyle iktisap bedelinin tamamı sabit kıymetler hesabından çıkarıldıktan sonra, yeniden iktisap bedeli üzerinden (takip ve tasfiye edilecek aktifler) hesabına alınan ve mukabili de pasifte (bedeli tasfiye edilecek aktifler hesabında kayıtlı olan takip ve tasfiye edilecek demirbaşların karşılık hesabı) na geçirilenler,

82 036 72 liralık kısmı da iktisap bedelleri üzerinden doğruca (takip ve tasfiye edilecek aktifler hesabı) na alınan ve müterakim amortismanları da kârüzarar hesabına verilmek suretiyle sabit kıymetler hesabından çıkarılmış olanlardır.

841 212 80

Bunların mahiyetleri itibariyle müfredatları da aşağıda yazılmıştır.

Yekûn tutarı	İcmal tutarı	Mik.	Müfredat tutarı	Mik.		
			421 43		Muh.	Büro demirbaşları
	456 43		35 —		Muh.	Patinaj zinciri
	3 386 46	17	3 386 46	17		Trayler ve kızak
			91 581 98	122		Pulluk
	98 808 52	133	7 226 56	11		Pulluk
	5 720 32	8	5 720 32	8		Balya makinesi
			333 56	2		Mibzer
	500 34	3	166 78	1		Mibzer
	8 162 65	23	8 162 65	23		Disknarro
			126 576 30	20		Traktör
			67 112 81	11		Traktör
	453 791 85	68	260 102 74	37		Traktör
	209 49	1	209 49	1		Selektör
	150 916 38	41	150 916 38	41		Biçer - Döğer
759 176 08	37 223 64	8	37 223 64	8		Harman makinesi
			37 154 95	3300		Pulluk uç demiri

Yekûn tutarı		İcmal tutarı		Mik.	Müfredat tutarı		Mik.
		44 610	47		7 455	52	Muh. Çeşitli küçük aletler
82 036	72	37 426	25		37 426	25	Muh. Kap kacak, boş kaplar vs. Muh. demirbaşlar
841 212	80	Umumi yekûn					

c) Yukarda gösterilen demirbaşların 759 176,08 liralık kısmından 1945 kaytılarında şimdiye kadar bulunup hesaplarına iade edilenler aşağıda gösterilmiştir.

İcmal		Müfredat		Madde	Tray.	Pul-	Ba-1	Mib-	Dis-	Trak-	Biçer	Harman	İzahat	
Lira	K.	Lira	K.	Aded	No.	Kızak	luk	ye	M.	zer	kar	tör		Dö.
975,10		975,10		2	3209	—	—	—	—	2	—	—	—	Yerköy
3 685,—		3 685,—		11	3211	—	—	—	—	11	—	—	—	»
10 561,35		10 561,35		15	3212	—	15	—	—	—	—	—	—	»
494,84		394,84		2	3213	2	—	—	—	—	—	—	—	»
270 496,59		270 496,59		39	3238	—	—	—	—	—	39	—	—	Polatlı
4 305,18		4 305,18		6	3248	—	6	—	—	—	—	—	—	Kökhü- yük
		2 190,49		3	3252	—	3	—	—	—	—	—	—	C. Pınar
		3 502,55		10	3252	—	—	—	—	10	—	—	—	»
12 023,82		6 330,78		1	3252	—	—	—	—	—	1	—	—	»
117 106,08		117 106,08		33	3271	—	—	—	—	—	—	33	—	»
56 400,11		56 400,11		9	3272	—	—	—	—	—	9	—	—	Aksaray
12 740,60		12 740,60		10	3273	—	10	—	—	—	—	—	—	»
87 174,29		87 174,29		14	3274	—	—	—	—	—	14	—	—	Atelye A
15 167,54		15 167,54		25	3291	—	25	—	—	—	—	—	—	»
		5 357,03		1	3292	—	—	—	—	—	—	—	1	»
39 167,33		33 810,30		8	3292	—	—	—	—	—	—	8	—	»
		2 618,96		4	3293	—	4	—	—	—	—	—	—	»
22 752,81		20 133,85		3	3293	—	4	—	—	—	3	—	—	Atelye A
6 544,94		6 544,94		1	3297	—	—	—	—	—	1	—	—	»

İcaml Lira	K.	Müfredat		Madde Aded	Tray. No.	Pul- luk	Ba-1 ye M.	Mib- zer	Dis- kar	Trak- tör	Biçer Dö.	Harman M.	İzahat
		Lira	K.										
18 200,98		18 034,20		15	—	—	—	—	—	—	—	—	Gözlü
		166,78		1	—	—	—	1	—	—	—	—	»
		3 000,—		1	3327	—	—	—	—	—	—	1	Çukur- ova
3 800,—		820,—		5	3327	5	—	—	—	—	—	—	»
		429,84		2	3490	2	—	—	—	—	—	—	Atelye
		166,78		1	3299	—	—	—	1	—	—	—	Gökhö- yük
3 000,73		3 000,73		5	3316	—	5	—	—	—	—	—	Gelemen
6 711,29		6 711,29		1	3337	—	—	—	—	1	—	—	Atelye
		5 720,32		8	3495	—	—	8	—	—	—	—	Donatım K.
5 887,10		166,78		1	3495	—	—	—	1	—	—	—	»
697 712,30		Yekûn											

Bu suretle, mezkûr 759 176,08 liralık makina ve aletlerden Biçer - döğerler, Diskkarrolar ve Mibzerlerin tamamı ve 133 pulluktan da 83 adedi bulunmuş ve iktisap bedelleri üzerinden takabül ettikleri 697 712,30 lira 1945 kayıtlarında hesaplarına iade edilmiştir.

d) Yine yukardaki tablonun ikinci kısmında yer alan 82 036,72 liralık kısımdan da şimdiye kadar 72 690,53 liralık kısmı keza 1945 kayıtlarında hesaplarına iade edilmiş bulunmaktadır.

e) Diğer taraftan 1944 yılı bidayetinde aşağıda gösterilen ziraat makina aletlerinin tamir kabul etmiyecek derecede hurdalaştıkları anlaşılarak o zamanki mütehassıs ve salâhyetliler tarafından imha mazbatası yapıp bu mazbatalar o zamanki Tarım Bakanının 17 . 4 . 1944 tarihli olurlarına da iktiran ettiği halde bunların da henüz kayıtlarından düşülmediği anlaşılmış ve bu muamelelerin de 1945 kayıtlarında ikmalî için gerekli işlemlerin yapılmasına başlanmıştır.

1944 yılında Bakanlıktan terkin ve imha onayı alınan makineler

İcaml tutarı	Aded	Müfredat		İktisap tarihi	İ z a h a t
		Fiyatı	Aded		
4 105 92	7	586	56	7	1940 Kazayak - Kültüvator (Esas No. 4041)
		797	86	10	1940 Johndere E. E. Mibzer (Esas No. 5095)
8 946 26	11	967	66	1	1940 Tazyikli L. L. Mibzer
13 052 18	18	Yekûn			

İcmal tutarı	Aded	Müfredat Fiyatı	Aded	İktisap tarihi	İ z a h a t
					II - İmha ve terkinleri 1945 de yapılacak olanlar
					Traktörler :
		5 980	80	1	1940 7558 No. Caterpillar D. 6
		4 758	71	7	1940 2068, 2179, 2187, 2196, 2199, 4328, 4459 No. Caterpillar D. 4
		5 594	69	1	1940 476 No. Eletrac
10		5 132	81	1	1940 909 No. Mc. Cormick Td. 9
					Biçer - Döğerler :
		2 770	82	1	1940 No. 71333 Jondeere 7
		2 715	28	6	1940 No. 22391 - 418, 22391 - 441, 22391 - 448, 22394 - 391, 22394 - 434, 22394 - 519, Mc. Cormick 22
	9	3 977	74	2	1940 No. 3138231, 3128302, Mc. Cormick 31 T.
					Balya makinesi :
	1	663	40	1	1942 Jondeere Manejli Arjantin tipi
					Diskharrolar :
		433	13	8	1940 Mc. Cormick 9/A No. Yok
10		245	27	2	1940 Johnjeere S.
					Farmaller :
		2 997	88	1	1941 Case De. Üç dingilli No. 4400962
		5 470	84	1	1941 Jondeere A. 29 dingilli No. 503966
	3	5 634	71	1	1941 Mc. C. Cormick H. 3 dingilli No. 25396
					Trayler :
	11	218	90	11	1942 Demir tekerlekli No. Yok
					Pulluklar :
	50	498	88	50	1940 Muhtelif tip ve marka diskli ve soklu.

9. — Raporun 48 nci sahifesinin (g - bilânço) fıkrasında; Koordinasyon Heyetinin 530 sayılı kararıyle İdarenin kendi kârlarından sabit tesisat vücûda getirilmek üzere verilmiş bulunan ve kombinasyonlarca sermaye meyanında mütalâa edilen 2 milyon liralık salâhiyetin, bu salâhiyet sermaye tezyidi mahiyetinde olmadığından, icabeden tashihlerin yapılması istenmektedir.

Bahsı geçen 2 000 000, . lira 1945 kayıtlarında sermaye hesabından çıkarılmıştır.

10. — Raporun 49 ncu sahifesinde; 1944 sonu itibariyle stoklara ait envanterlerin çıkarıldığı görülmüş ise de, envanterlerden bir kısmının kayıtlardan aynen alınmış olduğunun anlaşıldığı; envanter zabıtları ile stoklara ait defter kayıtlarının karşılaştırılması neticesinde bir kısım stoklarda aded ve kıymet itibariyle farklar tesbit edilmiş ve bu farkların 1944 kayıtlarında düzeltilmiş olduğuna tesadüf edilmediği sene sonu tadatlarının bir formalitenin yerine getirilmesi hududunda yapılmaması ve bunlarla defter kayıtları arasında taaddüt edecek farkların gerekli tetkikleri yapılmasını mütaakip izalesi;

Sabit kıymetler envanterlerinde vaziyet stoklar envanterinin aynı olduğu, sabit kıymetlerin numaralanması ve bunların nevine göre defterler açılmasını, bu defterlerde müfredatlı olarak senelere göre tefrik edilen amortismanları gösterecek tarzda sâbit kıymetlerin takip edilmesi, «yazılmakta ve (netice ve teklifler) bölümünün (sahife 132) (d) fıkrasında;» sene sonlarında stokların ve sabit kıymetlerin envanterlerinin hakiki sayım neticesinde yapılmasına ve bu suretle tesbit edilecek kıymetlerin defter kayıtları ile karşılaştırılarak tahakkuk edecek farkların kayıtlarda izale edilmesini ve sabit kıymetlerin numaralanarak nevelerine göre defterler açılmasına ve her sene bunlar üzerinde tefrik edilen amortismanların bu defterlere işlenmesini...» denilmektedir.

a) 1944 Bilânçosunun T. C. Ziraat Bankası Umum Müdürlüğüne gönderilmesine dair 31 : XII . 1946 tarih ve 6928 sayılı yazıya ekli (Ek listesi) nin 8 nci ve 10 ncu numaraları hizalarında kayıtlı olarak 166 yaprak (1945 yılına devreden stokların sayım zabıtları) ve 509 yaprak da (1945 yılına devreden sabit kıymetlerin sayım zabıtları) bilânço ile birlikte sunulmuş bulunmaktadır.

Bu sayım zabıtları (Kayıt envanterleri olmayıp memleketin muhtelif bölgelerinde bulunan 14 işletmenin buldukları yerlerde ve o yerlerdeki alâkalılar tarafından tanzim olunmuş tadat mazbataları) dırlar. Yekûnu 675 aded olan bu sayım zabıtlarından, yalnız Polatlı grupuna ait olanın altında bu sayımın kayda göre yapıldığına dair birşerh mevcut olup diğerlerinin hiç birisinde böyle bir kayıt yoktur.

Mezkûr sayım zabıtlarının hepsi merkezde tutulan kayıtlarla karşılaştırılmış, sayım zabıtlarında mevcut olmayıp da kayıtlarda gözükenler raporun muhtelif fıkralarında ve hasseten 49 ncu sahifenin sondan 4 ncü satırında, 133 ncü sahifenin (f) fıkrası başlangıcında umumi murakabe heyeti tarafından da ifade edilmiş bulunduğu üzere alâkalı hesaplara aktarılmak suretiyle, kayıtlarda stoklar veya sabit kıymetler hesabında yer alanların munhasıran mevcudiyetleri sayım zabıtları ile mevsub olanlardan ibaret bulunması sağlanmıştır.

Raporun (Envanter zabıtlarıyla stoklara ait defter kayıtlarının kararlaştırılması neticesinde bir kısım stoklarda aded ve kıymet itibarıyla farklar tesbit edilmiş ve bu farkların 1944 kayıtlarında düzeltilmiş olduğuna tesadüf edilmediği...) Kısımına gelince; yukarda da açıklandığı gibi, stoklar ve sabit kıymetler hesabının bakiye olarak 1945 yılına devreden bütün mevcutlar, munhasıran mevcudiyetleri sayım zabıtlarıyla tevsi olunanlardır. Ve bu sayım zabıtlarının kayıtlarla mutabakatı sağlanmış bulunmaktadır. Umumi Murakabe Heyeti mütahassısları tarafından bu bilânçoya esas olan kayıtların tetkiki ve bu meyanda sayım zabıtlarıyla kayıtların kontrolü bitirilince, üzerinde durdukları hususlar hakkında kombinalar idaresine 21 fıkralık bir istizahta bulunmuş olup bu istizah fıkralarında da sayım zabıtları ile kayıtlar arasında izale edilmemiş farklar görüldüğüne dair bir kayıt mevcut bulunmamaktadır. Bununla beraber, mütaakip seneler muamelâtında sayım zabıtları işine ve sayım zabıtları ile kayıtların karşılaştırılmasına daha fazla itina gösterilmesi için gerekli tedbirler alınmıştır.

b) Sabit kıymetlerin demirbaş defterleri 1945 senesinden itibaren bastırılarak işletmelere dağıtılmış ve demirbaşların matlup şekilde numara tahtında bu defterlere kaydı ve her demirbaşın müterakim amortismanları ile cari sene amortismanlarının kendi hizasına yazılması sağlanmıştır.

Raporun yine 49 ncu sahifesinin ikinci paragrafının 7 nci satırından itibaren başlayan: «Tetikatımız sırasında çadır ve biçer-döver bezi yapılmak üzere ambardan atelyeye yüz bin liraya yakın kıymette bez verilmiş olduğu, fakat bunlarla imal edilen malzemenin mahiyetine göre stoklar ve sabit kıymetler hesabına kaydedilmediği görülmüştür. Mevzuun tetkik edilerek icabeden kayıtların yapılması.» meâlindeki fıkra üzerine yapılan inceleme neticesinde:

Bunlarla senesi zarfında imâl edilen 219 takımbiçer-döver bezinin 1944 yılında atelyede maliyet muhasebesi henüz kurulmadan yalnız ambar kayıtlarından geçirilmek suretiyle, 11 takımının Balâ gurupuna, 20 takımının Urfa gurupuna, 49 takımının atelye biçer-döver tamir atelyesine, 23 takımının Niğde-Aksaray gurupuna, 66 takımının Sarayönü gurupuna, 20 takımının Polatlı gurupuna, 30 takımının Yerköy gurupuna, biçer-döver tamiratına tahsis oldukları anlaşılmıştır. Bunlardan ayrıca çadır olarak gurup ve çiftliklere gönderilenler olup olmadığının araştırılmasına da devam edilmekte olup bunların ambar kayıtlarından tesbiti halinde muhasebe kayıtlarına ve dolayısıyla sabit kıymetler hesabına geçirilmeleri de sağlanacaktır.

11. — Raporun (Blânço bahsi) münasebetiyle ve 50 nci sahifesinde (netice ve teklifler) bahsi münasebetiyle de 133 ncü sahifede (g) fıkrasında; merkezin umumi masraflarının işletmelerin hıbbat maliyetlerine tevzi edilmeyerek doğruca kârüzarar hesabına geçirilmesi tavsiye edilmektedir. 1945 ve mütaakip yıllar bilânçolarında bu tavsiye itibarıyla alınmıştır.

12. Raporun (Sermaye tahsisinden borçlular hesabı) bahsi münasebetiyle 89 ncu sahifede (a, c) fıkrasında;

«Muhtelif Koordinasyon kararları ile Bakanlığımızın sabit ve mütedavil sermaye ve teşkilât ve idare masrafları karşılığı olarak tahsis edilen paralar Bakanlığımız adına Zirai Kombinalar Kurumu tarafından kullanılmış ve ilk defa olarak 1944 yılı sonunda adı geçen kurum tarafından bilânço hazırlanarak Millî Korunma Muhasebe Bürosuna tevdi edilmiştir.»

«Bu bilânçonun Millî Korunma hesaplarına intikalinde mütedavil sermayeden mahsup edilmiş olarak gözüken 99 552,47 lira Özden D. Çiftliğinin bankadaki cari hesabının bakıyesi olup 1944 yılı hesaplarına intikal ettirilmemiş bulunmaktadır. Bu para Zirai Kombinalar Kurumunun 1945 yılı hesaplarına kaydedilmiş bulunmaktadır.» denilmektedir.

Kombinaların Millî Korunma hesaplarının 1940, 1941, 1942 ve 1943 yılları bilânço raporlarında en mühim tenkit mevzuu, tahsis edilen kredilerden sarfedilen mühim kısımlarının hesaplarının verilmemiş olması teşkil etmekte idi. 1944 Bilânçosu ile, 1944 senesine kadar alınıp sarfedilen bütün kredilerin hesabı tamamen verilmiş bulunmaktadır.

Bahsi geçen 99 bin küsur lira ise 1944 senesi zarfında bankadan çekilerek sarfedilmiş ve sarf evrakı tamamen hesaplara alınmış olup, ancak T. C. Ziraat Bankası Konya şubesinin bunu 1944 yılı sonunda Banka merkezine mal etmiyerek alıkoyması sebebiyle hesaplarda bu miktarın farklı kaldığı anlaşılmıştır. Bu hususta Kombina kayıtlarında yapılacak bir muamele kalmamaktadır.

13. — Raporun (Muhtelif borçlu hesaplar) münasebetiyle 99 ve 100 ncu sahifesinde Kombinaların alacakları olarak gösterilen ve başka bir tenkit ve mütalâada da bulunulmamış olan meblağlar toplu olarak 1944 kayıtlarımıza uygundur.

14. — Raporun (Mutavassıt hesaplar) bahsinde (Sahife 100) gösterilen:

6 712 769,89 lira 1945 yılına müdevver hazırlık, ekimler bedeli,

1 478 076,16 lira 1945 yılı sonunda hitam bulmamış inşaat bedeli,

Bilânçoya ve kayıtlarına da mutabık olup bunun için raporda cevabı tazammun eden bu tenkit ve mütalâada da bulunulmamıştır.

15. — Raporun (Stoklar) bahsi münasebetiyle 101 ve 102 nci sahifelerinde kombinalara ait olarak gösterilen rakamlar bilânço ve kayıtlarına mutabık olup raporda keza cevabı mutazammın bir tenkit ve mütalâada da bulunulmamıştır.

16. — Raporun (Sabit kıymetler bahsinde (Sahife : 103, 104, 105, 106) ve (Amortismanlar) bahsinde (Sahife : 107) de kombinalara ait olarak gösterilen rakamlar bilânçoya ve kayıtlarına mutabık olup bunlarda da cevabı tazammun eden bir cihet görülmemiştir.

17. — Raporun (Muhtelif alacaklı hesaplar) bahsinde (Sahife : 111, 112, 112/a, 113) kombinalara ait olarak gösterilen rakamlar bilânçoya ve kayıtlarına mutabık olup bunlarda da cevabı mutazammın bir cihet görülmemiştir.

Yalnız bu bahsin sonuna dercedilen mütalâada, muhtelif Millî Korunma müesseselerinin ve bu arada kombinaların tefrik ettiği (Karşılık) mahiyetindeki paraların bilânçoda muhtelif alacaklılar meyanında değil (Karşılıklar) arasında gösterilmesinin daha münasip olacağına işaret edilmiştir. Karşılıklardan bize ait kısım kombinaların bilânçosunda da zaten (Muhtelif alacaklılar) meyanında gösterilmiş olmayıp ayrı bir hesap ve karşılık olarak yer almış bulunmaktadır. Bu sebeple Kombinalarca bu bakımdan da yapılacak bir muamele kalmamaktadır.

18. — Raporun (Kârüzarar hesabı zimmet kısmı tahlili) bahsinde sahife 120, 121, kombinalara ait olarak gösterilen ve,

4 809 605,63 lirasının 1943 yılına,

3 197 163,52 lirasının da 1944 yılına taalluk ettikleri belirtilen rakamlar bilânçoya ve kayıtlara da uygundur. Bunun 1943 yılına taallük eden kısmının 1944 hesaplarında nasıl tekevvün ettiği, 1944 Bilânçosuna ekli (Millî Korunma 1944 Bilânçosu hakkında rapor) un (B - Bilânçosunun hâzırlanmasında takibedilen yol ve 1943 Bilânçosunun tesiri) kısmının 3 ncü ve 7 nei fıkralarında da açıklanmış bulunmaktadır.

Bahsı geçen masraflar hakkında raporda başkaca cevabı tazammun eden bir cihet yoktur.

19. — Raporun (Zirai İşletmeler) gelirleri bahsinde sahife 126 bütün Millî Korunma Bilânçosunun kârüzarar tablosunda yer alan 24 882 204,81lira Zirai İşletmeler gelirlerinin tamamının Kombinaların 1944 Bilânçosunda yer alan gelirlerin tutarını teşkil ettiği belirtilerek bu 24 882 204,81 liradan;

7 603 451,28 lirasının 1944 yılı faaliyeti neticesinde tahassül eden gelirler,

17 278 753,53 lirasının da 1942 de 1943 yılları faaliyeti neticesinde tahassül eden gelirler olduğu.

1944 yılı gelirleri olan 7 603 451,28 liradan 7 449 997,99 lirasını hububat satış bedelleri ile kısmen sebze ve un satış gelirleri ve geri kalan kısmını da sair müteferrik gelirler teşkil ettiği yazılmakta ve eski seneler gelirlerinin de bilânço kayıtlarına mutabık detayı verilmektedir.

Bu gelirlerden 1944 yılına taallük edenler meyanında (un) satış gelirleri mevcut olmayıp bunda bir tab hatası olacağı sanılmaktadır. Münhasıran 1944 yılı faaliyeti neticesinde elde edilen gelirler olan 7 603 451,28 liranın topluca mahiyeti şöyle-dir.

Lira	K.	
7 449 511	37	Hububat satış kârları
486	62	Sebze ve çayır otu satış bedeli
18 862	13	Anızlar gelirleri
93 326	79	Makine ve alet kiralari ile selektör altı ve kırık hububat satış bedeli v. s.
41 264	37	Makine ve alet satış kârları ve saire muhtelif gelirler.
7 603 451	28	Yekûn

20. — Raporun evvelâ 49 ncü sahifesinde sonra da (Netice ve teklifler) bahsinde (Sahife:133. Fıkra : e) sabit kıymetler bedellerinden amortismanları düşüldükten sonra bilânçoda sabit kıymetlerin net bedellerinden gösterilmesi hakkındaki tavsiye not edilmiş olup 1945 ve mütaakıp yıllar bilânçolarında bu esasa uygun işlem yapılmıştır.

Tarım Bakanı
T. Çoşkan

T. C.

Ticaret Bakanlığı

Teş. Gn. Md.

Ş. II

Sayı : 6/2978,9915

Ankara 26 . IV . 1948

1944 yılı Millî Korunma
Bilançosu h.

Yüksek Başbakanlığa

Karar Müdürlüğü ifadeli 17 . I . 1948,
1/5 ve 20 . II . 1948, 6/617 buyrukları :

1944 takvim yılı Millî Korunma Bilançosu ve kâr ve zarar hesaplarının Umumi Murakabe Heyeti tarafından tetkiki neticesinde hazırlanan raporda tenkit konusu edilen maddelelere mütedair Bakanlığımızı ilgilendiren cevaplar ekli olarak yükse itilânıza saygıyla sunulmuştur.

Ticaret Bakanı

M. Gündüzalp

1944 Yılı Millî Korunma Bilançosu hakkında Umumi Murakabe Heyetinin Raporuna karşı Ticaret Bakanlığının mütalâası

1944 Takvim yılında Millî Korunma Fonundan yapılan sarfiyat hakkında Yüksek Başbakanlık Umumi Murakabe Heyetince düzenlenen raporun Bakanlığımızı ilgilendiren kısımlarına verilen cevaplar, aşağıda arz olunmuştur :

Ticaret Ofisi :

1. — Umumi Murakabe Heyeti raporunda, bilançoda amortismanların sabit kıymetlerden tenzil edilmek suretiyle, aktifte gösterilmiyerek pasifte yer alması hususu, tenkidi mucip görülmüştür.

1942, 1943 ve 1944 yılları bilançolarına ait raporlarda da temas edilen bu noktaya geçen senelerdeki mütalâalarımızda da bildirildiği üzere, Ofisin 1942, 1943 ve 1944 bilançoları birbirini takiben çıkarılmış olduğundan, Umumi Murakabe Heyetinin tenkit ettiği bu husus ancak 1945 yılı bilançosunda nazarı itibara alınabilmiş bulunmaktadır.

2. — Raporda, Varlık Vergisi dolayısıyla satın alınan emtiannın muvakkat bir hesapta toplandığı, Ofisin bilançolarının hazırlanmasında hâkim olan prensip gestion esası olmayıp, exercise esası olduğuna göre bu durumun bilançonun vuzuh ve tekniğine halel getirdiği belirtilmektedir.

Varlık Vergisi dolayısıyla Ofisce yapılan mubayaalar, Ofisin asli vazifeleri meyanında olmayıp kendisine piyasanın tanzimi ve Varlık Vergisinin piyasadaki akislerini önlemek bakımından fer'î olarak Bakanlıkça verilmiş bulunmaktadır.

Bu itibarla Ofisin asli vazifeleri arasında yer almayan bu muamelenin neticelerini görebilmek için ayrı bir hesapda toplanması uygun görülmektedir.

3. — Raporda, Ofise munzam olarak verilen işlerin senelerce devam ettiğine ve muvakkatlik vasfının Ofis kuruluş bünyesinde mevcut olduğuna işaret edilerek devamlı olarak yevmiyeli memur çalıştırılması hususu tenkit edilmekte ve bu vaziyetin kadronun tevsi mahiyetini taşıdığı belirtilmektedir.

Ticaret Ofisinin cevabında, «Ofisimize muvakkat mahiyette tevcih edilmiş bulunan işler dolayısıyla muvakkaten yevmiyeli memur istihdamının kadro tevsi mahiyetinde telâkki edilmemesi muvafık olur. Kaldı ki, Ofisimiz iş hacminin daralmasıyla mütenasip olarak 1947 - 1948 seneleri

zarfında bu memurlardan pek büyük bir kısmının vazifesi de nihayet bulmuştur» denilmektedir.

Vâkaa nazari olarak Umumi Murakabe Heyetinin mütalâası yerinde görülebilirse de tatbikatta vaziyet böyle değildir.

Ofis kadroları yapılması derpiş edilen işlere göre tanzim edilmekte, halbuki, sene içinde Ofise kuruluş maksadı dâhilinde munzam vazifeler verilmek ihtimalleri de göz önünde tutularak bu işin müddet ve icaplarına göre kullanılmak üzere muvakkat kadro yetkisi verilmektedir. Ve bu yetki yevmiyeli memur istihdam edilmek suretiyle kullanılmaktadır.

4. — Raporda, 1944 yılında alınan emtianın maliyetine, faiz ve diğer zayıat ve masraf karşılığı olarak ve bunların satış neticeleri tekemmül ettirilmeden ve fiilen masraflar yapılmadan 821 138,06 liralık bir karşılığın, önceden kıymet tezyidi maksadiyle, kâr ve zarar hesaplarından dolandırılmak suretiyle ilâvesinin doğru olamayacağı açıklanmaktadır.

Bu paranın 638 253,03 lirasını Hindistan'a sipariş edilen bir kısım emtia ile Macaristan'a işlenmek üzere gönderilen mevaddı iptidaiye işçiliklerine karşılık olarak açtırılan akreditife ait tahakkuk etmiş faiz ve masraflar teşkil etmektedir. Arta kalan iki yüz bin liraya yakın karşılık için Umumi Murakabe Heyetinin görüşüne iştirak edilmektedir.

5. — Umumi Murakabe Heyetinin raporunda, Ofisin tesisinden 1944 yılı sonuna kadar dört sene zarfında Ofis tarafından mütaaddit sigorta şirketlerine ödenmiş bulunan primlerin yekûnunun 5 077 000,— lira olduğu, buna mukabil bu müddet zarfında 182 bin lirası tazminat, 623 bin lirası da risturn olmak üzere ceman 805 binlira tahsilât yapıldığı ve Ticaret Ofisinin sigorta şirketlerinden almış olduğu komisyonların kurulmasını derpiş ettiği sigorta müessesesine mesnet olmak ve sâfi kârın tevziinde sigorta fonu hesabına kaydedilmek üzere kâr ve zarar hesaplarına intikal ettirilmiş bulunduğu, bu sigorta müessesesinin kurulması için 1944 yılı başından itibaren Ticaret Bakanlığına yapılmış olan müracaatlardan müspet bir netice alınmadığı bildirilmektedir.

Ticaret Ofisinde, 1942 - 1946 yıllarında sigorta ettirdiği malların primleri üzerinden aldığı risturnlardan müteşekkil ceman 693 045,78 liralık bir para toplanmıştı.

Ofis, sigorta ettirdiği malların maliyet fiyatını hesap ederken maliyet unsurları arasına ithal ettiği sigorta pirimlerinden risturnları tenzil etmesi lâzımgelirken tenzil etmeyip maliyeti ona göre yüksek hesap etmiş olduğundan bu risturnları müstehlikten haksız olarak tahsil etmiş ve ilerde meydana gelebilecek zaruretlere karşılayabilmek düşüncesiyle bunları kâr ve zarar hesabında ayrı bir kaleme göstermiş ve 1942, 1943, 1944 yıllarına ait bilânçolarını bu şekilde tanzim etmiş bulunuyordu.

Bu paralarla bir sigorta müessesesi kurulması yolunda Umumi murakabe Heyetince ileri sürülen teklif, zamanında Bakanlıkça incelenmiş ve sigorta müessesesi kurulmasının Millî Korunma Kanunu çevresinde tesis edilmiş olan Ticaret Ofisi gibi bir müessesenin maksadi ile telif edilemeyeceği neticesine varılmıştır.

Bakanlar Kurulu Ofisin normal iştigal mevzuundan elde edilen kârlar dışında mütalâa edilecek olan bu paralardan 675 bin lirasını 6337 sayılı karariyle, Ankara'da Yenişehir'de bir Cami Yapma Kurumuna ve 18 045,75 lirasını da Millî Bibliotek Derneğine tahsis etmiştir.

6. — Raporda 1944 senesi sonunda stokların envanteri yapılmış olmakla beraber, bu envanterler esas ittihaz edilmek suretiyle alâkalı muhasebe kayıtlarında gerekli tadilâta yer verilmediği ve 1945 yılı Bilânçosunda gerekli işlemin yapılacağı bildirilmiş ise de 1945 senesi Bilânçosunun tetkikleri sırasında henüz hazırlanmamış olduğu, bildirilmektedir.

Ofisin bu husustaki cevabında; «stok sayımlarını gösteren tadat cetvelleriyle zabıtları üzerinde muhasebe kayıtlarında hesaben yapılması lâzımgelen intikallerden bir kısmı 1944 yılında yapılmış ise de bunlar 1945 senesi bilânçomuzda itmam olunmuştur. Bu gibi münakalelerin icabettirdiği ida-

ri tedbirler de tamamen alınmış bulunmaktadır» denilmektedir.

Yapılan hata 1945 yılı Bilançosunda düzeltileceğinden bu hususta bir mütalâa serdine lüzum görülmemiştir.

7. — Umumi Murakabe Heyeti raporunda, Büyük Millet Meclisinin 1302 sayılı tefsir kararına ve Maliye Bakanlığının 24 . VIII . 1942 tarihli ve 213-17/441 sayılı umumi tebliğine göre, Ofisin resmî dairelere yaptığı satışlardan dolayı Taahhüt Vergisi ödememesi icabettiği halde, satışlarından kâr elde etmesi sebebi ile ilerde cezayı mucip bir vaziyete düşmemek endişesiyle bu vergiyi ödemekte olduğu, 1941, 1942 yıllarında ödenmiş olan vergilerin müruru zaman işlemiş olduğundan istirdadına imkân kalmadığı, belirtilmiştir.

Taahhüt Vergisinin kesilip kesilmiyeceği hususu Umumi Murakabe Heyetinin işaret ettiği gibi kesin olarak tâyin ve tesbit edilmiş bir konu değildir. Nitekim Petrol Ofisi ile aynı meseleden dolayı olan bir ihtilâf yüzünden Maliye Bakanlığı, Büyük Millet Meclisi tefsir kararından evvel olan senelere ait alınmış vergileri iade etmek istememektedir.

Bu noktai nazar galip geldiği takdirde, esasen Ticaret Ofisinin müruru zamana uğrattığı iddia edilen 1941 ve 1942 yıllarına ait vergileri, bu anlayışa göre haksız verilmiş sayılamaz.

Bundan başka, Maliye Bakanlığı muhtelif vesilelerle Bakanlığımıza verdiği mütalâalarda, Meclisin tefsir kararının teşekkülün yaptığı işe değil, kuruluş gayesine bakılacağı hususundaki sarahatine rağmen, müesseselerin kuruluş gayelerinden tatbikatta uzaklaştığını ileri sürerek, vergi alınmaması gereken birçok muameleleri vergiye tâbi kılmak istemektedir.

Noktai nazarlarm bu kadar dağılmış olduğu bu mevzuda Ofisin, ceza tatbikatından çekinerek ve neticede verilen yerin Hazine olduğunu düşünerek ihtiyatlı hareket etmesini isabetsiz bulmak mümkün değildir.

Maamafih bu hususların süratle takip edilerek bir karara bağlanması için ofise gerekli teşebbüslerde bulunması emri verilmiştir.

Petrol Ofisi :

1. — 1944 yılı bilançosunun aktif ve pasifinde yer alan alacaklı ve borçlu hesaplar arasında bulunan müşterilerden bâzılarının, bir kısım muamelelerden borçlu ve aynı zamanda diğer bir kısım muamelelerden alacaklı bulunmaları yüzünden bu gibilere bilançoda hem borçlu hesaplarda hem de alacaklı hesaplarda yer verilmesi keyfiyetinin bilanço tekniği bakımından uygun görülemeyeceği mütalâasına Bakanlığımız da iştirak etmekte olup, netice üzerine müessir olmıyan, fakat şekil bakımından mahzurlu görülen bu hususun tekerrürüne meydan verilmemesi için alâkadar ofise gerekli talimat verilmiştir.

2. — Umumi Mürakabe Heyeti raporunda, bütçe ve kadrolar kısmında ofisin bu husustaki durumu izah olunmakla iktifa edilerek bir tenkit mevzuu bulunmadığı için verilecek bir mütalâa yoktur.

3. — Petrol Limitet Şirketine ait hesapların 1947 yılı sonuna kadar katî tasfiyesinin yapılacağı şifahi görüşmeler neticesine ofise beyan edilmiş olduğu raporda belirtilmektedir.

Bu tasfiye işleri 1947 yılı içinde hesaben tamamlanmış ve alacakların istirdadı için adlî takibata tevessül edilmiştir.

4. — 10.VI.1942 tarihli ve 1302 sayılı Büyük Millet Meclisi tefsir kararından evvel ofisin resmî dairelere satmış olduğu mallar için ödemiş olduğu taahhüt vergilerinin istirdadı icabettiğine dair Umumi Mürakabe Heyeti görüşü hakkındaki mütalâamız, yukarda belirtilmiştir.

Maamafih Ofise, Maliye Bakanlığı nezdinde tekrar teşebbüste bulunması hakkında talimat verilmiştir.

5. — Umumi Mürakabe Heyeti raporunda, Petrol Ofisinin 1944 yılında kısmen dolu kısmen de

boş olarak ithal etmiş olduğu varillerin satışlarından, bu tarihlerde yürürlükte olan K/510 sayılı Koordinasyon kararına göre âzami satış kârı (İthalâtçı, toptancı ve perakendeci kârı dâhil) % 47,5 olduğu halde, % 300 - % 450 nispetinde bir kâr sağladığı bildirilmektedir

Petrol Ofisinin buna ait cevabında :

«Mezkûr varillerin satışlarından elde edilen kârın fazla görülmesinin sebebi, fon hesabına geçirilmesi lâzımgelen kısmın bir zühul dolayısıyla, henüz geçirilmemiş olmasındandır. Bu hususta gereken hesap süratle yapılarak halen kâr hesabında görülen fazla meblâğ fon hesabına intikâl ettirilecektir.» denilmektedir.

Petrol Ofisinin çalışma mevzuu akar yakıt ve madenî yağdır. Bunların kaplarını ve varilleri ithal etmesi, esas vazifesinin fer'i olması bakımındandır. İthal edilen her partinin maliyeti birbirinden ayrı olduğundan, akar yakıt ve madenî yağlarda olduğu gibi nazari satış fiyatı ile fiilî satış fiyatları arasındaki farkların da fiyat istikrar hesabında toplanması ve elde edilen fazla kârın fon hesabına geçirilmesi Millî Korunma Kanununun 31 nci maddesinin ruhuna uygundur.

Bu itibarla Petrol Ofisinin cevabı Bakanlığımızca uygun görülmektedir.

İzmir İncir ve Üzüm Tarım Satış Kooperatifleri Birliği

A) Nebati yağlar :

1944 yılı Millî Korunma bilançosunda İzmir Tarım Satış Kooperatifleri Birliğinin muhtelif fabrikalara rafinaja verdiği yağların rafinaj ücretlerinde birtakım farklar bulunduğu ve bu cümleden olmak üzere :

Turyağ Fabrikasında imâl ettirilen rafine yağları kilosuna	10	Krş.
Birliğe ait Kuş adası » » » » »	12, 5	»
İskenderun'de Sihal » » » » »	12,67	»

imaliye ücreti verildiği ve bilhassa, Birliğin Kuş adasındaki kendi fabrikasında rafinaj amelîyesinden dolayı Devlet yağları tarafından ödenen fazla paranın 50 000 lira olduğu, Turyağ müessesesinde 10 kuruşa yapılan rafinaj amelîyesine mukabil Birliğin bu işleri kendi fabrikasında 2,5 kuruş fazla siyle 12,5 kuruşa yaptırması sebebinin anlaşılacağı tebarüz ettirilmektedir.

Muhtelif yerlerdeki rafinaj ücretleri arasındaki farklılıklara gelince :

Rafineye tahsis edilen yağların en ucuz olarak İzmir'de rafine edilmesi, buna mukabil bu amelîyenin Kuşadası'nda, 2,5 kuruş ve İskenderun'da 2,67 kuruş fazlasıyla yaptırılması sebepleri, fabrikaların bulunduğu yerlerin hususiyeti, bunların birbirlerine nazaran tesisat ve çalışma farkları (kendi hesaplarına veya yalnız imaliye ile) vesaire gibi birbirinden ayrı hususiyetlerden ileri gelmektedir.

Tatbikatta bâzan aynı mahalde aynı şartlar içinde kurulan fabrikaların bile çalışmalarında mühim farklar görülmekte ve maliyet unsurları birbirlerine tetabuk etmemektedir.

Turan fabrikasının, rafinajdan başka yağ ve sabun mavzuu üzerine yaptığı işler, tesisatı, dayandığı sermaye vaziyeti, demiryolu üzerinde oluşu, yalnız imaliye ücreti ile çalışmadığı gibi bir takım hususiyetlerine mukabil, Birliğin Kuşadası'nda bulunan fabrikasının demiryolundan 25 kilometre uzakta bulunuşu, bütün tesisatı ile çalışmalarının Bankalardan alınan faizli borç paralar üzerine istinat ettirilmesi, hinterlandının İzmir'e nazaran arzettiği hususiyet göz önünde bulundurulacak olursa, bu fabrikanın İzmir'de her bakımdan daha elverişli şartlar altında bulunan Turan fabrikası gibi daha ucuza çalışmasının imkânı olmayacağı kendiliğinden tezahür etmektedir.

İskenderun'daki Sihal fabrikasında yaptırılan rafinaj ücretinin İzmir'e nazaran 2,67 kuruş pahalı olmasında da, durumun aynı şekilde bu fabrikanın hususiyetine göre mütalâa edilmesi gerekmektedir.

Yukarda arzedilen fabrika çalışmalarının hususiyetlerine ve ayrı ayrı yerlerde bulunmalarına göre fabrika maliyetlerinin birbirine uygun olmasını zaruri telâkki etmeye memleketimiz şartları müsait değildir.

İskenderun'da Sihal Fabrikasında yapılan rafinaj randımanlarının azlığı sebepleri:

İskenderun'da yapılan rafinaj randımanlarının düşüklüğü Bakanlığın da nazarı dikkatini cel-

betmiş, keyfiyet mahallinde tetkik ettirilerek diğer bölgelerde rafinaja tahsis edilen yağların 5-7 asitli olmasına mukabil, Hatay mahsullerinin 1-1,5 misli fazlasıyla 14-18 asit derecesinde oldukları ve Hatay'daki mahsul toplama ve fâsir işlerinin arzettiği hususiyete binaen de buradaki yağlarda su veya ecebi madde miktarının pek fazla olduğu görülmüş ve bu sebepler yüzünden Hatay yağlarından rafine yağı elde edilmesinin gayriiktisadi olduğu anlaşıl原因 olarak bu bölge yağlarının rafinaja tahsisi yapılmamıştır.

Bilânço tarihinde stokların mutlak surette sayılması zarureti :

Bu mahsulün vezni birçok aktarma (boşaltma, doldurma ve tekrar boşaltma) ameliyelerine ihtiyaç gösterildiğinden ve kâfi miktarda kab bulunamaması ve yapılacak masrafların çokluğu gibi bir takım sebepler yüzünden mevcut yağların envanteri yapılamamıştır. Bununla beraber bütün tatbikat neticelerinde anormal bir durum hâsıl olmamıştır.

Fire ve asit farkları tesbiti işleri :

Fire ve asit farkları tesbiti işlemlerinde bir takım zaruri tedahüller olduğu kabul edilmekle beraber. raporda da belirtildiği gibi, bunların nihai neticeye bir tesiri dokunmamıştır.

Verilen komisyonlar ve ücretler :

Yağ ve sabun satışlarından dolayı Birliğe verilen 3 kuruşluk komisyon sebebiyle, Millî Korunma Kanununda derpiş edilen hizmetlerin ifasıyla vazifelendirilmiş olan alefimum teşekküllere verilen komisyonların mahiyeti üzerinde yürütülen mütalâa ile Devlet yağ işleri kadrosunda olmadıkları halde, Birlik ve Kooperatifler kadrosunda bulunan bir kısım âmir ve memurlara maaşlarının % 25 i nispetinde tediye yapılması sebeplerine gelinece :

Millî Korunma Kanununun verdiği yetkiye dayanarak harb yıllarında, Millî Savunma ve dar gelirliilerin yağ ihtiyaçlarını tek elden idare için İzmir İncir Üzüm Tarım Satış Kooperatifleri Birliği ve yardımcı olarak diğer ilgili Birlikler görevlendirilmiştir.

Yağ işleri üzerine Tarım Satış Kooperatifleri Birliklerinin muhtelif yağ muntakalarına serpilmiş geniş bir teşkilâtı bulunmaktadır. Ezcümle, İzmir Birliğinin 35, Çukurova Birliğinin 3, Bursa Birliğinin 10, İstanbul Birliğinin 3, Gaziantep Birliğinin 5 tane olmak üzere 56 Kooperatif hali faaliyette idi.

Bu büyük teşkilâta ilâveten toplanan yağın sahası 12 il, 62 ilceyi alâkadar etmesi hasebiyle, bu kooperatiflere inzimamen muhtelif yerlerde ajanlıklar kurulmuş ve bunların kontrol ve murakabe leriyle idare mesuliyetleri mahallî kooperatiflere verilmiştir. Kooperatiflerde çalışan elamanların buldukları muntakayı tanımaları ve mahsulün toplama, depolama ve sevk işleri bakımından tecrübeli kimseler olmaları itibariyle, yağ işleri genel olarak esaslı hiçbir aksaklık göstermeden bu teşkilât sayesinde muntazam yürütülebilmiş, diğer bir kısmı ile sabun imal edilmiş veya rafineja tahsis edilmiştir.

Bu suretle beş yıllık faaliyet devresinde memleketin birbirinden uzak dağınık bölgelerinde toplanan yağlar ve imal edilen sabunlar yekünü 51 065 tonu bulmuştur. Bu yağ ve sabunlarla bilhassa başlıca müstehlik zümreyi teşkil eden Millî Savunma, değişmez ve dar gelirliiler ve diğer resmî teşekküller ihtiyaçları Devletçe tesbit edilen fiyatlarla karşılanmıştır. Bu fiyatlarla serbest piyasa fiyatları arasında muhtelif cins yemeklik yağlarda 21 100 000 ve sabunlarda da 10 400 000 lira olmak üzere ceman 31 500 000 liralık bir fark vardır ki bu fark tamamıyla zikredilen müstehlik zümresine intikal ettirilmiştir.

İşin hacmı ve yapılan bu kadar muazzam bir iş için kiloda ancak 16,92 kuruş gibi o günkü şartlar ve emsallerine kıyasen cidden çok müsait denilebilecek bir masraf haddi yüklenmiş olması idare ve tutum tarzı hakkında vazih bir fikir vermeye kâfidir.

Bu itibarla bu kadar mühim ve şümüllü bir iş için kurulacak yeni bir teşkilâtın acemiliği ve mucip olacağı masraflar göz önünde tutularak tesbit edilen % 3 komisyon ile bilfiil uğraşanlara ücretlerinin % 25 i nispetinde verilen paralar fazla addedilmemektedir.

Millî Korunma kredilerinden yapılan havaleler için Ziraat Bankasının aldığı naklinukut ücretleri :

Maliye Bakanlığı ile Ziraat Bankası arasında yapılan bir anlaşma gereğince Millî Korunma iş-

leri için verilecek havalelerden naklinukut ücreti alınmaması lâzımgelirken Banka Şubeleri yağ işlerinin yürütülmesini teminen muhtelif bölgelere gönderilen paralardan dolayı 70 000 lirayı müteceviz naklinukut ücreti tahsil etmişlerdir. Anlaşma Bakanlığımızca öğrenilince bu husus üzerinde durulmuş ve paralardan 51 236,59 lirası 22 . IX . 1947 tarihinde Devlet yağları hesabına iade edilmiştir.

Bakiye kalan paralar yardımcı Birlik olarak görevlendirilen teşkilâta ait havalelerinden mütevellit bulunmaktadır. Bunların da Devlet yağları hesabına iadesi için alâkahlarla muhabere cereyan etmektedir. Alınacak neticeye göre bu naklinukut ücretlerinin de Devlet yağları hesabına iadesi yapılacaktır.

Devlet yağları kadrosunun Millî Korunma Kanunu hükümlerine tevfikân Bakanlar Kurulunun tasvip ve tasdikına arz edilmemesi :

Devlet yağ işleri toplama ve satışları için vazifelendirilen kurumların esasen kendi teşkilâtları mevcut bulunması hasebiyle yağ işlerinin görülebilmesi için her bölgenin coğrafi durumunun hususiyeti, mahsul vaziyetinin (bereketli veya az olması) evvelden kestirilmesine imkân olmaması sebebiyle, daimî mahiyette bir kadronun müstakar olarak kullanılması müdebbirane bir hareket olarak telâkki edilmemiştir.

Bu sebepten dolayı, yağ işlerinde çalıştırılan personel ücretlerinin doğrudan doğruya işletme masrafları zümresinden mütalâa edilmesi yerinde görülerek işin icapları ve şümül derecesi belli olmadan bir kadro tesbit ve tâyini cihetine gidilememiştir.

İncir :

66 sayılı Koordinasyon kararı gereğince toplanan incirler hesabının ayrı tutulmaması :

1940, 1941 yılında İzmir İncir ve Üzüm Tarım Satış Kooperatifleri Birliği 40 000 tonluk incir ve hurda rekoltesinden :

Kooperatif ortaklarından 17516 ton incir ve hurda

Ortak olmayan müstahsıldan 2932 ton incir ve hurda

olmak üzere ceman 20 448 ton incir ve hurda almış ve ayrıca da raporda belirtildiği veçhile, Millî Korunma kredisi ile de müdahale suretiyle 2 202 ton hurda toplamıştır.

İncir depolarının ve işletmesinin vaziyeti her ayrı iş için toplanan mahsulü ayrı ayrı depolamaya ve işletmeye müsait değildir. Bu yüzden birlik gerek kendi ve gerekse ortakları nam ve hesabına topladığı mahsulleri aynı şekilde depolayıp işlemek zorunda kalmaktadır.

Bu itibarla Birlik müdahale mubayaatı mahsullerini de kendi nam ve hesabına yaptığı mubayaa- larla ortaklardan tesellüm ettiği mallarda olduğu gibi mütalâa etmek mecburiyeti karşısında incir işlerini kül halinde ele almış ve bunların masraflarını toplanan mahsul miktarı yekûnuna göre taksim etmiştir.

Türk Tütün Limitet Şirketi :

Türk Tütün Limitet Şirketi; 1940 - 1942 yıllarına ait mahsullerin toplanmasında tütünlerin mubayaası ve işlenmesi için bütün masrafları bu tütünlere mal ettiği ve yapılan anlaşma mu- cibince gerekli komisyonu aldığı cihetle ayrıcamuhtelif senelerde bu tütünlere şirketin ken- di umumi masraflarından yüklediği 121 415,70 liralık masraf hissesi kabul edilmemiştir. Bun- ların Millî Korunma hesaplarına iadesi için teşebbüse geçilerek şirketle gerekli temaslar yapılmaktadır.

Şirketin Mısır Şubesi, kârını sene nihayetinde Şirket bilançosuna intikal ettirildiğinden bu şube tarafından Mısır'da satılan tütünlerden merkezine aldığı % 2 komisyona ilâveten ayrıca % 3 komis- yon baliği olan 10 000 lirayı müteceviz bir para alınmasının muzaaf komisyon mahiyetinde telâkki edildiği ve bu vaziyete göre bunun iadesi gerektiği hususundaki mütalâaya gelince :

Şirketin çıkarttığı, tütün müdahale bilançolarının Bakanlığımız tarafından tetkiki sırasında, ilk nazarda muzaaf komisyon gibi telâkki edilmesi gereken bu para üzerinde durulmuş, fakat Şirketin Mısır'daki şubesi müstakil bir şube mahiyetinde olmadığı için ayrıca bir sermayesi bulunmadığı ve şubenin bütün masraflarının yapacağı satışlar üzerinden alacağı komisyonlarla karşılması meka- nıncası ile çalıştığı anlaşılmıştır. Bu itibarla, kendi masraflarını alacağı komisyonlarla karşılamak

mecburiyetinde olan bir gubenin Mısır'daki tütün satışlarından aldığı %3 komisyonun muzaaf bir komisyon olarak telâkki edilemeyeceği sonucuna varılmıştır.

Nitekim; Tütün Limitet Şirketinin gubesi olmıyan her hangi bir dış memlekette yapacağı tütün satışları için vereceği komisyonun mahiyeti ne ise Mısır'da verdiği komisyonun da aynı mahiyette telâkki edilmesi gerekmektedir.

Şirketin yaptığı 370 000 liralık finansmana faiz verilmesi keyfiyeti de Şirketçe müdahale tütünlüklerine yükletilen şirket masrafları hissesinin halî neticesinde nazarı dikkate alınacaktır.

Satış hâsılatının, Ziraat Bankasındaki %6 faizle işliyen borçlu cari hesaptaki borç bakiyesinin itfasına tahsis edilecek yerde % 1 faizle açılan alacaklı bir cari hesapta bekletilmesi yüzünden 23 300 liralık fuzuli faizin Ziraat Bankasına verilmesi hususundaki tenkide gelince :

% 6 faizle duran bir hesapta borç bakiyesi mevcut iken % 1 faizle para bekletmenin doğru olmadığı aşikârdır. Bu hususta Şirkete gerekli tebligat yapılmıştır. Ancak faiz kaybı raporda işaret edildiği miktara baliğ olmamaktadır. Çünkü 900 000 lira hâsılatının meydana geldiği sırada % 6 faizli hesabın borç bakiyesi 46 560 lira idi. Bu hesaba ancak bu miktar yatırılabilirdi. Bu itibarla faizden kaybedilen paranın miktarı 900 000 lira üzerinden değil 46 560 lira üzerinden hesap edilmek lâzımgelir ki, bunun da miktarı pek cüzidir. Çünkü paranın mühim bir kısmı % 1 faizli hesapta beklemek zorunda idi.

Bilâhara yapılan müdahale işlerinde % 1 faizli hesapta yatan paradan evvel % 6 faizli paranın kullanılması sebebine gelince :

Evvelki senelerde de izah edildiği veğhile yapılacak müdahalenin miktarı önceden kestirilemediği cihetle her zaman derhal tasarruf edilerek süratle kullanılabilir ve miktarı piyasaca bilinmiyen bir paranın elde bulunması lüzumlu addedilmiş ve buna mukabil milli bir müessese olan Ziraat Bankasına verilen faiz bir kayıp mahiyetinde telâkki edilmemiştir.

1. — Belediyeler yardım, subaşı ve yardımlarının ücret ve masraflarıyla, kaldırılan İaşe Teşkilâtı, Fiyat Murakabe ve İhtikârı Tetkik Komisyonunun teşkilât ve kadro ücreti olarak 1944 sonuna kadarki, sarfiyattan müsbit evrakının verilmediği raporun 91 - 94 ncü sayfalarına işaret edilen :

Lira	K.	
126 336	13	K/371 Belediyelere yardım
336 391	50	K/102, 307, 339 İaşe Teşkilâtı
132 331	67	K/320, 324 Subaşı ve yardımları
232 092	89	K/512 İhtikârı Tetkik ve Millî Korunma Kont.
202 562	69	K/247 Ekmek Tevzi Bürosu masrafı
1 029 714	88	Yekûn

liralık miktardan, aşağıya işaret edilenler bankaya verilmiş olup bunların 1945 Bilânçosu ile mütâakıp senelere ait hesaplara dâhil edildiği anlaşılmaktadır.

Lira	K.	
126 336	13	K/371 Belediyelere yardım
261 674	75	K/102, 307, 339 İaşe Teşkilâtı
84 370	75	K/320-324 Subaşı ve yardımlarına ait evrak ve merkeze lade edilen para
230 518	25	K/512 İhtikârı Tetkik ve Kontrolörler
71 369	32	K/247 Ekmek Tevzi Bürosu
774 269	20	Yekûn

2. — Henüz müsbit evrakı verilmiyen ve kaldırılan İaşe Müsteşarlığı taşra teşkilâtına ait olan 255 445,68 liralık müsbit evraktan, 141 000 liralığı bu hesapların tasfiyesi için kurulan büroca illerden celbedilerek tetkike alınmıştır. Geri kalan müsbit evrak da takip edilmektedir.

M. K. M. B.
Umum Müdürlük
O. H/1
No. 6

6 . 3 . 1948

Yüksek Başbakanlığa

Muamelât Umum Müdürlüğü ifadesiyle alınan 17 . 1 . 1948 tarih ve 1/7 sayılı emirleri cevabıdır:

Umumi Murakabe Heyetinin, 1944 yılı Millî Korunma Bilânçosuyla kâr ve zarar hesabı hakkındaki raporuna, ilgili konularda, cevap ve mütalâamız ilişik olarak yüksek huzurlarına sunulmuştur.

Bu vesile ile en derin saygılarımızın kabulünü rica eyleriz.

Türkiye Cumhuriyeti
Ziraat Bankası

1944 yılı Millî Korunma Bilânçosuyla kâr ve zarar hesabı hakkında Umumi Murakabe Heyetince hazırlanarak Yüksek Başbakanlığa sunulan rapora, ilgili konularda, Bankamızın mütalâa ve cevabı aşağıda arz olunmuştur:

I - Genel durum :

Raporda Umumi Murakabe Heyetince de işaret buyrulduğu üzere, Millî Korunma Umumi Bilânçosunun tanzimindeki tehhür muhtelif işler için sermaye tahsis olunan mahallerden evrakı müsbite ve bilânçoların zamanında Bankamıza gönderilmemesinden ileri gelmektedir. Bu tehhürü önliyecek ve evrakı müsbite ve hesabatin kanunen muayyen müddetler zarfında Bankamıza gönderilmesini temine yarıyacak tedbirlerin alınması keyfiyeti bizim için de esash bir dilektir.

II - İşletme faaliyetleri :

Bu fasılda Ticaret Ofisi, Petrol Ofisi, Mahrukat Ofisi, Zeytinburnu Çimento Fabrikası ve Ziraat Kombinalar Kurumuna ait 1944 sene Bilânço ve kâr ve zarar hesaplarının mahallinde tetkiki neticelerinden ve bu teşekküllerin mevcudat ve muamelâtından bahis kısımlara 3780 sayılı Millî Korunma Kanununun Bankamıza tahmil eylediği vezaif bakımından bir alâka ve mütalâa serdini icap ettiren bir cihet görülememiş, bahse mevzu müesseseler bilânçolarının mütaakıp senelerde tanzim tarzında (Sayfa : 6, 24, 48, 49, 103) Murakabe Heyetinin mütalâasına iştirak edilmiştir.

5. — İzmir Tarım Satış Kooperatifleri Birliği

A) Nebati yağlar :

e) Satışlar :

(Sahife : 61)

İzmir İncir ve Üzüm Tarım Satış Kooperatifleri Birliği emrine, Devlet hesabına satın alınacak yağlar için, açılan hesaba kayıt suretiyle verilen havalelerden İzmir Şubemizce fuzulen alındığı anlaşılan acyodan 51 236,59 liralık kısmı 22 . IX . 1947 tarihinde birliğe iade olunmuştur. Ödenen bu miktar haricinde, tâli birlik olarak görevlendirilen diğer teşkilâtın verdikleri havalelere ait acyo mevzuunda da halen İzmir İncir ve Üzüm Tarım Satış Kooperatifleri Birliği ile muhabere cereyan eylemekte olup netice alınınca, bunlara ait kısım da iade edilecektir.

6. — Türk Tütün Limitet Şirketi :

a) Mubayaalar :

(Sahife : 67)

Türk Tütün Limitet Şirketinin, 1944 yılında İstanbul Şubemizde mevcut alacaklı hesabındaki bakiyenin yine aynı şubede namına açılmış bulunan borçlu cari hesaba mahsubu hakkındaki Bakanlık emrinin Bankamıza 2 . VI . 1944 tarihinde gelmiş ve 5 . VI . 1944 tarihinde 1359 sayılı yazımızla İstanbul Şubemize gereken talimatın verilmiş olduğu yapılan tetkikat neticesinde anlaşılmıştır. Buna nazaran, Bankamızca alınan emrin alâkalı şubeye tebliğinde bir tehhür mevzu bahis değildir.

Raporda 69 neu sahifede bahsi geçen, Yerli Ürünler Şirketinin 1944 yılında birikmiş kârlar fonundan kullandığı mebalîğ için Bankaya ödediği faizden Bakanlık hissesi tefriki meselesine gelince :

Şirketin birikmiş kârlara, ait, 194 numaralı câri hesaptan - taksimden evvel - kullanılmış olduğu mebalîğe mukabil ödediği faizlerden Bakanlık hissesinin tefrik edilerek merkezdeki Ticaret Bakanlığı Tütün işlerinin ihtiyat fonu» hesabına nakli hususunda İstanbul Şubemize gereken talimat verilmiştir.

8. — Ziraat Bankası Pamuk hesabı :

Raporda 81 neu sahifede, pamuk masrafları meyanında maliyete intikali icap edenler olduğu gibi sermaye faizi ve Bankanın 87 sayılı Koordinasyon kararı gereğince mubayaa edilen miktar üzerinden tahakkuk ettirdiği % 1 komisyon gibi kâr ve zarar hesabına kaydı gereken masrafların da mevcut olduğuna işaret edilmektedir.

1943 Millî Korunma hesaplarının tetkiki neticesinde Umumi Murakabe Heyetince hazırlanan rapora verilen cevapta da tafsilen arz edildiği üzere, Pamuk alım ve satımına mütedair olan 87 (940) numaralı Koordinasyon kararının kârı ve kaydolunacağı yeri izah eden, 3 neu maddesinde :

« Takarrür eden haricî satış fiyatlarıyla, sermayenin faizi de dâhil olmak üzere, malın teslimine kadar vâkı maliyet fiyatları arasındaki fark fona ayrılır. »

Denildiğine göre kredi faizi de dâhil olduğu halde bütün masrafların maliyete ilâvesi zaruridir.

Millî Korunma Kanununun 49 neu maddesi hüknüne tevfikân hazırlanmış ve Maliye Bakanlığının tasdikına iktiran etmiş bulunan Millî Korunma muhasebe talimatnamesinin 24 neu maddesi de, mezkûr kanunun tatbikatı dolayısıyla alınacak mahsül ve emtianın, bedelleriyle bilûmum masraflarının emtia hesaplarına kaydını âmirdir.

Bu itibarla, Pamuk bedeliyle masraflarının hesaplara kayıt tarzının yukarda sözü geçen Koordinasyon kararı ve Millî Korunma muhasebe talimatnamesi hükümlerine tamamen uygun bulunduğu mütalâasındayız.

9. — Türkiye Zirai Donatım Kurumu :

(Sahife : 84)

281 ve 303 sayılı Koordinasyon kararları gereğince Çiftçiye ödünç tohumluk tevzii için Bankamıza verilen (3 600 000) liralık tahsisata ait 30 . VI . 1946 devir tarihi itibariyle düzenlenen hesap katî ve nihai şeklini alınca 5 . VII . 1947 gün ve 8287 sayılı mektupla Zirai Donatım Kurumu devir heyetine gönderilmiştir.

Hariçten Göztaşı ithali için 398 sayılı Koordinasyon kararı ile Tarım Bakanlığı hesabına İzmir İncir ve Üzüm Tarım Satış Kooperatifleri birliği emrine tahsis olunan bir milyon liralık mütedavil sermayenin istimal suretini ve elde edilen neticeyi gösteren bilânço ve fiyat farkı cetvelleri mezkûr birlikten gelmiş ve 1945 senesi Millî Korunma hesaplarına kaydedilmiş bulunmaktadır.

Muamele neticesinde tahassül eden (9 314,09) liralık müspet fiyat farkının Birlikçe Türkiye Zirai Donatım Kurumuna ödendiği de bilânçoaya verilen meşruhattan anlaşılmıştır.

III - Bilânçonun tetkik ve tahlili

A) Aktif :

3. — Sermaye tahsisinden borçlular (17 410 924,10) lira.

b) Teşkilât ve idare masrafları karşılığı (1 096 353,10) lira.

Raporun 93 nü sahifesinde, teşkilât ve idare masrafları karşılığı olarak açılan kredilerden 1942 senesi sonuna kadar sarf edildiği halde evrakı müsbitesi alâkalı tahsis mahallerince Bankamıza tevdi ve Bankamıza da Millî Korunma hesaplarına kaydedilememiş olan kısım için mezkûr sene bilânçosunda karşılık olarak ayrılan (1 319 680, 08) liradan bu devreye ait olmak üzere 1944 senesi sonuna kadar sarf evrakı gelerek kâr ve zarar hesabına ithal edilen (223 316) liranın tenzili gerektiğine işaret olunmaktadır.

1944 senesi bilânçosuna merbut «sermaye tahsisinden borçlular hesabı» envanterinde kayıt ve Umumi Murakabe Heyetince raporun (IV - kâr ve zarar hesabının tetkiki faslında) 124 cü sahifesinde temas olunduğu üzere, yukarıda bahsi geçen teşkilât ve idare masraflarından evrakı müsbitesi alınamayan kısımlardan başka, 1944 senesi sonuna kadar mütedavil sermaye olarak açılan kredilere mütaallik ve alâkalı teşekküllerden bilânço ve kâr ve zarar cetveli alınmadığından dolayı neticeleri bu devre hesaplarına ithal edilememiş olan muameleler mevcuttur.

Yukarıda arz olunduğu üzere 1942 senesi kârından (1 319 680,08) liranın tefriki hakiki bir karşılık olmaktan ziyade bâzı teşkilât ve idare masraflarının hesaplara geçirilememiş olması neticesi bilânçoda itibari bir kısım kârın yer almamasını ve binnetice bilânçonun sıhhatini temine mâtuf bir tedbir olduğuna göre bu karşılık ile alâkalı teşkilât ve idare masraflarından Millî Korunma umumi kâr ve zarar hesabına intikal edebilen pek cüzi bir kısmın hemen tenzili cihetine gidilmesinden ziyade bu tevizinin mütedavil sermaye olarak açılan kredilere ait hesabatın alınmasından sonra tahaddüs edecek neticeye göre yapılması daha muvafık görülmüştür.

c) İkrazat : (14 039 777,95) lira.

Ce) Şahıslar :

Ce b) Muammer Alemdar :

Pasınlar de Muammer Alemdar'ın, 47 ve 86 sayılı Koordinasyon kararlarıyla açılan krediden dolayı, borçlu bulunduğu miktarın tahsil olunamaması sebebiyle lehtar aleyhinde Hazinece başlanan icrai takibe devam edilmektedir.

7. — Sabit kıymetler : (5 027 225,11 lira).

(Sahife : 106, 107 sabit kıymetler sayım zabıtları).

Evvelki senelerde, Millî Korunma Bilânçoları ve hesabatına ait, Umumi Murakabe Heyeti raporları münasebetiyle bankamıza hazırlanarak Yüksek Başkanlığa takdim kılınan cevabi raporlarımızda da arz olunduğu veçhile kendilerine teşkilât ve idare masrafı tertibinden kredi açılan ve bankamıza evrakı müsbite göndermekle mükellef tutulan mahallerden, sabit kıymetlerinde kullanma, zıya ve sair sebeplerle vukua gelebilecek tahavvülâtı tesbite ve bu tebeddülâtın hesaplara inikâsını temine yarıyacak evrak ve sene sonu tadat zabıtları ve envanterler her sene vâkı taleplerimize rağmen gönderilmemektedir.

Sene sonu zabıtname ve envanterlerinin alınmaması sebebiyle bu kıymetlerdeki değişikliklerin tesbiti ve kayıtlarımıza geçirilmesi mümkün olamamış demirbaş eşya ve mefruşatın Millî Korunma Umumi Bilânçosuna, muhasebe büromuz kayıtlarına göre dercine zaruret hâsıl olmuştur.

8. — Sermaye : (100 000 000 lira).

Başbakanlık Koordinasyon Bürosuna ve alâkalı Bakanlıklara takdim edilmekte olan aylık vaziyet cetvellerinde sadece Millî Korunma kredileri tutarından tenzil edilmekle iktifa olunan, Türkiye Ziraî Donatım Kurumu sermayesine ait (14 600 000) lira mütaakip sene bilânçosunda, Umumi Murakabe Heyetinin temennilerine uyularak, itibari sermaye hesabından da çıkarılacaktır.

10. — Muhtelif alacaklı hesaplar (23 388 122,45 lira)

b) Şahıs alacakları

(Sahife : 112 a)

Yerli Ürünler Türk Anonim Şirketinin 1940, 1941 ve 1942 senelerinde 1939, 1940 ve 1941 mahsülünden Hükümet hesabına yaptığı mudahale mubaayalarından şirketin 1941, 1942, 1943 ve 1944 seneleri Bilânçolarına göre, husule gelen kârın Bankamızla Millî Korunma sermayesinden tahsis edilen fon nispetinde taksimine ait hesapların nihai tasfiyesi neticesinde Ticaret Bakanlığı hisseline isabet eden mütebaki 3 009,05 lira da Merkez Müdürlüğümüzce «Ticaret Bakanlığı Tütün işlerinin ihtiyat fonu» hesabına kaydedilmiş bulunmaktadır.

c) Diğer alacaklılar

(Sahife : 113)

1943 senesi Millî Korunma hesabat ve Umumi Bilânçosunun tetkiki sonunda hazırlanan raporda, muhtelif teşekküllere ait, alacaklı hesaplarda kayıtlı karşılıkların «karşılıklar» hesabına kaydedilmesinin daha uygun olacağı yolunda Murakabe Heyetince dermeyan olunan mütalâaya karşı Bankamızca verilen cevapta,

Provizyonlar hesabına, munhasıran 3780 sayılı Millî Korunma Kanununun 27 nci maddesinde fazla kârlardan tesis edileceği tasrih edilmiş bulunan ihtiyat fon ile sermaye tahsis kararnamesinde işletmeden tahassül edecek kârın fona ayrılacağı tasrih edilmiş olan ahvalde bu miktarın yazılmasının muvafık olacağı, bununla beraber, mütedavil sermaye tahsis olunan bâzı teşekküllerin ve Millî Korunma sermayesiyle kurulmuş olan ofislerin, hukuki mevzuattan ziyade, munhasıran işgal mevzularına dâhil bulunan bâzı işlerin hususiyet ve icapları neticesi ayırmakta oldukları karşılıkların, Umumi Murakabe Heyetinin mütalâa ve temennisi veçhile, provizyonlar hesabında ayrı bir partide gösterilmesinin de mümkün olacağı tebarüz ettirilmiştir.

Raporun 12 - karşılıklar bahsinde 115 nci sahifede Umumi Murakabe Heyetince de temas olunduğu veçhile, bu temenniye uyularak bankamıza evrakı müsbite göndermekle mükellef olmayan teşekkül ve müesseselerin hesaplarında karşılık namı altında yer alan ceman (5 605 786,91) lira bu defa tetkika konu teşkil eden 1944 senesi Millî Korunma hesaplarında ve Bilânçosunda provizyonlar hesabına kaydedilmiş bulunmaktadır.

Bunlar haricinde kalan ve raporun 113 ncü sahifesinde bahsi geçen miktarların provizyonlar hesabına kaydedilememesi envanterinde ihtiva eylediği izahata nazaran tamamıyla karşılık mahiyetini haiz olmamasından veya alâkalı teşekkülden gelen bilânçoda karşılıklar hesabı mevcut olduğu halde bahse mevzu miktarın bu hesap haricinde yer almış olmasından ileri gelmektedir.

IV - Kâr ve zarar hesabının tetkiki :

A) Zimmet :

1. Ticari işletmeler masrafları : (7 652 383,46 lira) (Sahife : 118)

Bu kısımda, muhtelif ticari işletmeler masraflarının kâr ve zarar hesabına bir kaleme kaydedilerek masraf nevelerine göre müfredatına yer verilmemiş olduğuna ve kâr ve zarar hesabının masraf neveleri esas tutulmak suretiyle tanzim edilmesinin daha faydalı olacağına işaret edilmektedir.

Evvvelki senelerde bankamızca hazırlanarak takdim kılınan cevabi raporlarımızda da bilmünasebe arzedildiği üzere 3780 numaralı Millî Korunma Kanununa göre yapılması derpiş olunan işlerin gösterdiği tenevvü ve inkişaf karşısında, bankamız yeni bir muhasebe pılânı tanzim ve 1942 senesi başından itibaren tatbik mevkiine vazeylemiştir.

Yeni pılân, masrafların evvelâ kendi vasıflarına göre tasnif ve cem'i, aynı zamanda muhtelif istihsal ve işletmelere göre miktarlarının tâyini imkânlarını vermektedir.

Pılânın, 1941 senesi umumi Millî Korunma Bilânçosunun tetkiki neticesinde hazırlanan raporda Umumi Murakabe Heyetince de «Millî Korunma sermayesinin bütün harekât ve muamelâtını gösterebilecek ve yeni icapları karşılayabilecek elâstiki ve organik bir bünye gösteren pılân» şek-

linde tavsif ve takdir edildiğini memnuniyetle görmekteyiz.

Bu hesap plânına göre, iptidai kâr ve zarar hesabında ve buna ait muavin defterde bütün masraflar :

- Teşkilât ve idare masrafları
- Ticari işletmeler masrafları
- Sınai işletmeler masrafları
- Zirai işletmeler masrafları
- Ziraat vasıtaları işletmeleri masrafları

ve bütün gelirler :

- Ticair işletmeler gelirleri
- Sınai işletmeler gelirleri
- Zirai işletmeler gelirleri
- Ziraat vasıtaları işletmeleri gelirleri
- Müteferrik gelirler

namı altında muhtelif işletmelere göre mevcut bölümlere ve her kısımdaki sahifelerde mevcut kolonlara masraf ve gelirlerin nev'i itibariyle ve muamele tarihlerine göre alelmüfredat kaydedilmekte ve hesap devresi sonunda muhtelif faaliyetlere ait masraf ve gelir sâfi hâsılları yine neveleri itibariyle - Aynı taksime sadık kalmak şartıyla katî kâr ve zarar hesabının tarafeynine nakledilerek iptidai kâr ve zarar hesabı kapatılmaktadır.

Böylece, iptidai kâr ve zarar hesabı muhtelif teşebbüslere ait masraf ve gelirleri işletmeler itibariyle ayrı kısımlarda ve her işletmeye ait kısımda neveleri itibariyle ve tam hacimleriyle, katî kâr ve zarar hesabı da her nevi işletme masraf ve gelirleri ayrı kısımlarda yine natür ve sâfi hâsılları itibariyle ihtiva eylemektedir.

Bilânçoya merbut kâr ve zarar hesabının muhtelif noktâ nazara ve işletmelere göre tahlilini ihtiva eden tablolar ve Umumi Murakabe Heyetince rapora (120, 122, 125, 126 ncı sahifelerinde) ticari işletmeler, sınai işletmeler, zirai işletmeler teşkilât ve idare masraflarıyla gelirlerinin nevi itibariyle derçedilen müfredatı bu hesap ianesiyle tanzim ve tesbit olunmuştur.

Binaenaleyh, ticari işletmelere ait masrafların kâr ve zarar hesabına bir kalemde kaydedilmiş bulunduğu yolundaki tenkidin zühule müstenit ve tetkika muhtaç olduğu mülâhazasındayız.

Bilânço ve kâr ve zarar hesabının Bankamıza gelen vesaika istinaden tanzim edilmiş ve yeni muhasebe plânının ve bu plân ile birlikte kullanmaya başlanan defter ve evrakı matbuanın muamelelerin kaydında matlup vazuhu temin etmiş bulunduğunu Umumi Murakabe Heyetince raporda Bankamız Millî Korunma hesaplarını ilgilendiren veçhede üzerinde tavakkufa değer mahiyette görülen eksikliklerin sermaye tahsis mahallerinden gelen donelerin noksanlığından veya kâfi izahatı ihtiva eylememesinden ileri geldiğini, diğer taraf an, sermaye tahsis olunan mahallerden evrakı müsbite, bilânço, envanter ve sene sonu zabıtnamelerinin gelme şekil ve zamanı birçok tevhür ve tedahülleri meydana getirerek muayyen devrelere has ve mutlak netice hesaplarının çıkarılmasını imkânsız kıldığından bilânçolara, yalnız bilânçonun taallük ettiği sene kârının değil, Millî Korunma Kanununun tatbik mevkiine konduğu tarihten itibaren bilânçosu tanzim edilen sene sonuna kadar tahassül eden neticelerin tahlili suretiyle kâr baliğinin derci esasının kabul edildiğini en derin saygılarla arz eyeriz.

Türkiye Cumhuriyeti
Ziraat Bankası
Umum Müdürlük

Sayıştay Komisyonu raporu

T. B. M. M.
Sayıştay Komisyonu
Esas No. 3/236
Karar No. 10

19 . II . 1949

Yüksek Başkanlığa

3780 sayılı Millî Korunma Kanununun 51 nei maddesine istinaden Başbakanlık Umumi Murakabe Heyeti tarafından hazırlanmış olan 1944 yılı Millî Korunma Bilânçosu hakkındaki rapor, bu raporla ilgili olarak alâkalı bakanlıklar tarafından verilmiş olan yazılı cevaplar, Umumi Murakabe Heyeti, Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası ve murakabeye tâbi teşekküllerin temsilcileri huzuriyle incelenmiş ve varılan neticeler aşağıda arz edilmiştir :

1. — Millî Korunma 1944 yılı Bilânçosu ile bununla ilgili Umumi Murakabe Heyeti raporu Millî Korunma Kanununun 51 nei maddesinde derpiş edilen mehilden çok sonra, 17 . V . 1948 tarihinde B. M. Meclisine takdim edilebilmiştir. Bu geçikmenin sebebi T. C. Ziraat Bankası nezdindeki Millî Korunma Muhasebe Bürosuna Bilânço vermekle mükellef bazı müesseselerin bilânçolarını miadında tevdi etmemiş bulunmalarıdır. Bu hususta müesseselerin daha hassas davranmaları ve bilânçolarını zamanında Ziraat Bankasına tevdi etmeleri lüzumuna işaret ederiz.

2. — Millî Korunma Kanununda derpiş edilen işlerde kullanılmak üzere tahsis edilen ve

4604 sayılı Kanunla 85 400 000 liraya indirilmiş bulunan Millî Korunma sermayesinden muhtelif Koordinasyon kararları ile 1944 yılı sonuna kadar yapılan tahsislerin, nevilerine göre müfredatı aşağıda arz edilmiştir :

Lira	K.	
7 030 786	52	Sabit sermaye
44 343 746	07	Mütedavil sermaye
7 235 428	31	Teşkilât ve idare masrafları
19 609 000	00	İkraz
78 218 960	90	

Muhtelif idare, teşekkül ve müesseselere tahsis edilmiş olan bu paralardan 49 308 478,30 lirası 1944 yılı sonuna kadar Ziraat Bankasından tahsil edilmiş bulunmaktadır.

Bu paranın 7 211 521,30 lirası T. C. Ziraat Bankasının kendi menabiinden ve 42 096 957,30 lirası da reeskont yoluyla T. C. Merkez Bankasından temin edilmiştir.

Tahsis edilen paralarla, bunlar mukabilinde Ziraat Bankasından tahsil edilen paraların alâkalı bakanlıklara göre müfredatı aşağıdaki gibidir.

B a k a n l ı k l a r	Muhtelif Koordinasyon kararları ile tahsis edilen paralar	Tahsis edilen paralar mukabilinde idare ve müesseseler tarafından kullanılan
Başbakanlık	334 009 25	334 009 25
Ticaret Bakanlığ	44 953 055 97	21 360 727 42
Ekonomi »	9 198 283 75	9 490 120 26
Millî Savunma »	422 786 52	420 843 00
Ulaştırma »	3 376 20	3 401 26
Tarım »	12 039 574 08	11 244 818 53
Adalet »	802 845 77	781 648 58
Maliye »	10 023 922 42	5 231 439 34
Dışişleri »	43 145 16	43 472 88
İçişleri »	397 961 78	397 961 78
	78 218 960 90	49 308 478 30

Bakanlıklara tahsis edilmiş bulunan bu pa-lar haddizatında bakanlıklara izafeten teşek-kül ve müesseselerce kullanılmış veya Millî Korunma Kanununa istinaden kurulmuş bul-nan müesseselere mütedavil sermaye olarak ve-rilmiştir. Umumi Murakabe Heyeti raporunda bunların kullanılma tarzları ve sarf şekilleri üzerinde etraflı malûmat olduğu için raporu-muzda tamamı hakkında Yüksek Meclise arzı malûmattan icinab edilmiş ve bunlardan üze-rinde durmaya değer mahiyette görülenlere aşağıda kısaca temas edilmiştir.

3. — Umumi Murakabe Heyeti raporunda 104 sayılı Koordinasyon kararı ile kurulmuş bulunan Ticaret Ofisinin Bakanlar Kurulu ta-rafından tasdik edilmiş bulunan kadrosunda ta-sarruf yapılmakla beraber kadro haricinde umum müdürlük merkezinde ve depolarda ay-rica yevmiye ile devamlı olarak memur kulla-nıldığı ve bunun ise ofisin kadrosunu tevsi ma-hiyetini gösterdiğine işaret edilmektedir. Mev-zuu tetkik eden Komisyonumuz yevmiyeli me-murların da kadroya bağlanması gerektiği ne-ticesine varmıştır.

4. — Ticaret Ofisinin satın aldığı emtianın maliyetlerinin tesbitinde faiz, fire karşılığı ve idare masrafları karşılığı adı ile bâzı paralara-ın ilâve edildiği Murakabe Heyetince tesbit edilmiş olan maliyetlerin tesbitinde bilfiil ya-pılmış olan masrafların nazarı itibara alınması ve faiz ve idare masrafları karşılığı adı ile iti-bari masraflar unsurlarına maliyetlerde yer verilmemesi uygun olur.

5. — Murakabe Heyeti Ticaret ve Petrol ofislerinin resmî dairelere satmış oldukları malların bedeli üzerinden bu dairelerce kesil-miş olan Taahhüt Vergilerinin 10. VI. 1942 ta-rihli 1302 sayılı B. M. Meclisi kararı gereğince istirdat edilmesi icabettiğine senelerdenberi işa-ret etmekte ve bu hususu, Millî Korunma 1943 yı-lı Bilânçosu ile alâkalı Umumi Murakabe Heyeti raporu vesilesiyle incelemiş olan Komisyonumuz da ödenmiş olan bu Taahhüt bedellerinin istirdat edilmesi neticesine varmıştı. Aradan geçen bir se-nelik müddet içinde Ticaret ve Petrol Ofislerince gereken teşebbüslerin yapılmamış olduğu an-laşılmış olduğundan adı geçen Ofislerin, mürürü-

zaman meselesi de mevzubahs olduğu cihetle, bu işi gereken ehemmiyetle ele almaları lüzumuna işaret ederiz.

6. — 21. V. 1942 tarihli ve 338 sayılı Koor-dinasyon kararı ile kurulan bir buçuk milyon lira sermayeli Mahrukat Ofisinin 1944 yılı Bilânçosu-nun reddedilmesi hususunda Umumi Murakabe Heyeti raporunda yer alan mucip sebepler ve bu-hususta Komisyonumuzda verilen şifahi izahat ne-ticesinde bu Bilânçonun sahih olmadığı ve Mah-rukat Ofisinin 1944 yılı sonundaki durumunu ifa-de etmediği neticesine varılmış ve adı geçen ofi-sin 1944 yılı Bilânçosunun, bundan evvelki yıllar bilânçoları gibi reddedilmesi uygun görülmüştür.

7. — Tütün müdahale mubayaası yapmak üze-re Millî Korunma sermayesinden Türk Tütün Limiet Şirketine verilen paralarla adı geçen şir-ketin satın aldığı tütünlerin mubayaasından sa-tışına kadar bütün safhalarda tesbit ve tefriki mümkün olmıyan masraflara karşılık olmak üze-re satın alınan tütünlerin bedeli üzerinden % 3 bir komisyon verilmesi Ticaret Bakanlığı ile şir-ket arasında takarrür etmiş bulunmaktadır. Şir-ketce Millî Korunma nam ve hesabına satın alınmış bulunan tütünlerin komisyonu tahakkuk ettirilmiş olmasına rağmen şirketin ayrıca ken-di umumi masraflarından Millî Korunma hesap-larına bir hisse tefrik etmiş olduğuna Umumi Murakabe Heyeti raporunda işaret edilmekte-dir. Mevzuu inceliyen Komisyonumuz şirketin Ticaret Bakanlığı ile mutabık olarak aldığı ko-misyonundan başka Millî Korunma tütünleri için ayrıca bir masraf hissesi tefrik etmesini muzaaf bir komisyon mahiyetinde görmüştür. Şirket ta-rafından alınan bu masraf hisselerinin Millî Ko-runma hesaplarına iadesi gerekli görülmüştür.

Şirketin, Mısır Bürosu vasıtasıyla sattırılmış olduğu tütünler için adı geçen büro tarafından tahakkuk ettirilmiş komisyonun da muzaaf ma-hiyette olduğu ve bu komisyonların da iadesi gerektiği neticesine varılmıştır.

8. — Millî Korunma sermayesinden yerli ürünler şirketine tahsis edilen paraların işletil-mesinden elde edilen ve Ziraat Bankasına tevdi edilen kâr Ticaret Bakanlığının emriyle tütün mubayaasında kullanılmak üzere yine Yerli Ürünler Şirketine tahsis edilmiş ve buna ait fa-

iz ise tamamen Ziraat Bankası kâr ve zarar hesabına intikal ettirilmiştir. Umumi Murakabe Heyeti bu kârın tamamen Ziraat Bankasına ait olmayıp bir kısmının Millî Korunmaya ait bulunduğunu ve bu itibarla kâra tahakkuk ettirilen faizin tamamının Ziraat Bankası kâr ve zarar hesabına intikal ettirilmesinin doğru olmayacağını ifade etmektedir. Bu mütalâa Komisyonumuzca da vârit görülmüş ve Komisyon-da bulunan Ziraat Bankası temsilcisi bu husustaki tashihatın yapılacağını esasen bankaca not edilmiş olduğunu bildirmiştir.

9. — Ziraat Bankası nezdindeki Millî Korunma Muhasebe bürosuna bilânço göndermekle mükellef bulunan müesseselerden bir kısmının sene sonunda sabit kıymetler ve stoklar için envanter hazırlamadıklarına veya buna gereği gibi ehemmiyet atfetmediklerine Umumi Murakabe Heyeti raporunun birçok yerlerinde tesadüf edilmektedir. Bilânçoların sıhhatini tevşik bakımından üzerinde ehemmiyetle durulması yerinde görülen envanterler mevzuundaki Murakabe Heyeti mütalâasına Komisyonumuz da iştirak etmektedir.

10. — Türkiye Zirai Donatım Kurumunun teşkiline dair 4604 sayılı Kanunun muvakkat birinci maddesi Millî Korunma sermayesinden adı geçen kuruma sermaye olarak verilen 14 600 000 liranın Millî Korunma sermayesinden tenzil edilmiş olduğunu ifade etmekte ve bu itibarla Millî Korunma sermayesinin Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası tarafından hazırlanmış olan 1944 yılı bilânçosunda gösterilmiş olduğu gibi 100 milyon lira olmayıp 85 400 000 olduğu Umumi Murakabe Heyeti raporunda ifade edilmekte ve bilânçonun buna

göre tashihi lüzumuna işaret edilmektedir. Bankanın da kabul ettiği bu mütalâaya Komisyonumuz da iştirak eylemektedir.

11. — Umumi Murakabe Heyeti raporunun muhtelif bölümlerinde ticari usul muhasebesinin tatbiki bakımından ileri sürülmüş mütalâalar Komisyonumuzca da uygun görülmüştür. Kurumların bu konudaki tenkitleri yerine getirmeleri lüzumuna işaret ederiz.

12. — İstanbul Vilâyetine bağlı olarak kurulan mahrukat Ofisinin 1944 yılı Bilânçosunda yer alan hesapların tenzili ve sermaye ile pasifte yer alan tahsis edilmeyen sermaye hesabından 14 600 000 lira tenkis edilmek suretiyle tadilen hazırlanmış olan Millî Korunma 1944 yılı Bilânçosu ile kâr ve zarar hesabı raporumuzun sonunda yer almaktadır.

Komisyonumuzda yapılan incelemeler sonunda Umumi Murakabe Heyeti tarafından tadilen hazırlanan yukarıda mevzu bahis 1944 yılı Millî Korunma Bilânçosu ile kâr ve zarar hesabının Millî Korunma kayıtlarına uygun olduğu anlaşılmıştır. Bu bilânço ve kâr ve zarar hesabı bunların tasdikına mütedair hazırlanan kanun tasarısı ile birlikte, Yüksek Meclise arz edilmek üzere Başkanlığa sunulur.

Sayıştay Ko. Başkanı	Sözcü	Kâtip
Sivas	Niğde	Yozgad
A. Yurdakul	F. Ecer	K. Erbek
Bolu	Çankırı	Erzurum
C. Özçağlar	İ. A. Zeyneloğlu	M. Çankaya
Gaziantep	Kütahya	Manisa
Ö. A. Aksoy	M. İspartalgül	İ. Ertem
Muğla		Siird
A. Çakar		S. Çeliktug

SAYIŞTAY KOMİSYONUNUN TEKLİFİ

3780 sayılı Millî Korunma Kanununa göre yapılmış olan harcamalara ait 1944 takvim yılı Bilânçosunun onanması hakkında Kanun tasarısı

MADDE 1. — 3780 sayılı Millî Korunma Kanununa göre yapılmış olup ilişik cetvelde gösterilmiş olan harcamalara ait 1944 takvim yılı Bilânçosu ve kâr ve zarar hesabı onanmıştır.

MADDE 2. — Bu kanun yayımında yürürlüğe girer.

MADDE 3. — Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

1944 yılı Millî Korunma Muaddel Bilânçosu

	Lira	K.		Lira	K.
I - Tahsis edilmeyen sermaye	7 181 039,10		VIII - Sermaye	85 400 000,—	
II - Tahsis edilen sermaye	78 218 960,90		IX - Sermaye tahsisinden alacaklılar	49 308 478,30	
III - Sermaye tahsisinden borç	18 551 815,12		X - Muhtelif alacaklı H.	23 237 384,35	
IV - Muhtelif borçlular	39 692 245,86		XI - Mutavassıt hesaplar	1 218 564,78	
V - Mutavassıt hesaplar	9 177 600,98		XII - Karşılıklar	16 845 580,82	
VI - Stoklar	45 319 380,38		XIII - Kâr	27 117 528,21	
VII - Sabit kıymetler	4 995 494,12				
	203 136 536,46			203 136 536,46	

1944 yılı Millî Korunma Muaddel kâr ve zarar hesabı

	Lira	K.		Lira	K.
Ticari işletmeler masrafları	7 392 213,52		Ticari işletmeler gelirleri	13 161 044,75	
Sınai » »	1 270 539,08		Sınai » »	1 997 118,20	
Zirai » »	8 006 769,15		Zirai » »	24 882 204,81	
Teşkilât ve idare masrafları	3 531 621,64		Müteferrik gelirler	2 302,28	
Sabit sermaye hesapları faizleri	281 396,35				
Kâr	19 560 130,30				
	40 042 670,04			40 042 670,04	